

Vaikuttavuusindikaattorit kulttuuripolitiikan tietopohjan vahvistajina

Opetusministeriön julkaisuja 2009:57

Vaikuttavuusindikaattorit kulttuuripolitiikan tietopohjan vahvistajina

Opetusministeriön julkaisuja 2009:57

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto /
Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi>
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Taitto / Ombrytning: Erja Kankala
Kansikuva / Omslagsbild: Michael Travers/ www.rodeo.fi

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet 2009

ISBN 978-952-485-809-0 (nid.)

ISBN 978-952-485-810-6 (PDF)

ISSN 1458-8110 (painettu)

ISSN 1797-9501 (PDF)

Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2009:57

Sisältö

Saatteeksi	4
1 Vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen valtionhallinnossa	6
1.1 Tiedolla johtaminen ja tuloksellisuuden uudelleen määrittely	6
1.2 Indikaattorit tulosohjauksen ja seurannan välineinä	8
2 Vaikuttavuuden arviointi kulttuuripolitiikassa	10
2.1 Evidenssin osoittaminen kulttuuripolitiikan haasteena	10
2.2 Kulttuuristen vaikutusten ja kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden arviointi	13
2.3 Indikaattorit politiikassa ja kulttuuripolitiikassa	16
2.4 Kulttuuripolitiikan vaikuttavuusindikaattorien kehittämishankkeita muissa maissa ja kansainvälisissä yhteisöissä	21
3 Kulttuuripolitiikan vaikuttavuustavoitealueet ja niitä vastaavat indikaattorit	30
3.1 Opetusministeriön kulttuuripolitiikan tavoitteet	30
3.2 Kulttuuripolitiikan vaikuttavuusindikaattorialueet	32
3.3 Kulttuuripolitiikan indikaattorit vaikuttavuusindikaattorialueittain	36
4 Kulttuuripolitiikan indikaattorien ja muun strategisen tiedontuotannon kehittämistarpeet ja -ehdotukset	38
4.1 Indikaattorijärjestelmän käyttöönotto, ylläpito ja arviointi	38
4.2 Kehittämistyötä edellyttävien teemojen työstäminen indikaattoreiksi	40
4.3 Yhteistyö kulttuurikasvatusta koskevissa indikaattoreissa	42
4.4 Lakien ja rahoitusjärjestelmän arviointi	43
4.5 Laadullisten indikaattorien kehittäminen	44
4.6 Kulttuurin talouden indikaattorien edelleen kehittäminen	44
4.7 Summa-indikaattorien pohjustaminen	45
4.8 Tilasto- ja tiedontuotantojärjestelmän kehittäminen	48
Liite: Kulttuuripolitiikan indikaattorit	51
Lähteet	66
Kulturpolitikens indikatorprojekt, Resumé	69

Saatteeksi

Opetusministeriön kansliapäällikkö Harri Skog asetti 31.3.2008 kulttuuripolitiikan indikaattorien kehittämishankkeen. Hankkeen taustalla on yleinen suuntaus painottaa valtionhallinnossa ja ministeriöiden työssä strategisuutta, tiedolla johtamista sekä tulosohtajasta ja siihen liittyvää toiminnan seuranta. Eri toimialoilta tarvitaan seuranta varten tietoa toiminnan vaikuttavuudesta.

Hanketta asettaessa opetusministeriössä oli valmisteilla uusi yleisstrategia. Tiedolla johtamiseen liittyen oli käynnistetty vuonna 2008 analyysiryhmän työ. Opetusministeriön kulttuuripolitiikan strategiaa oli alettu valmistella vuonna 2007. Ajatus indikaattorihankkeesta syntyi sen yhteydessä. Kulttuuripolitiikan tietoperustan ja vaikuttavuuden vahvistaminen on yksi vuonna 2009 valmistuneeseen strategiaan sisältyvistä toimenpiteistä. Siinä on kyse pitkäaikaisesta työstä, jolle tämä indikaattorihanke luo pohjan.

Kulttuuripolitiikan indikaattorien kehittämishankkeen tavoitteet olivat toimeksiannon mukaan

- 1) tunnistaa ja määrittää keskeiset opetusministeriön ohjaamassa kulttuurihallinnossa tarvittavat kulttuuripolitiikan vaikuttavuusindikaattorialueet,
- 2) kartoittaa niihin liittyvät sekä määrällisiä että laadullisia indikaattoreita koskevat tietotarpeet,
- 3) koota vaikuttavuusindikaattorialueisiin liittyvät tarvittavat indikaattoritiedot mahdollisuuksien mukaan tai käynnistää toimet puuttuvien tietojen hankkimiseksi,
- 4) kehittää em. tarpeiden pohjalta kulttuurialan tilastointi- ja tiedontuotantojärjestelmää tai tehdä ehdotukset kehittämistarpeista sekä
- 5) tuottaa kulttuuripolitiikan indikaattoreihin liittyvä raportti, jossa kuvataan hankkeen tavoitteisiin liittyvät keskeiset huomiot ja tulokset.

Hankkeen ohjausryhmää nimettiin johtamaan kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston ylijohtaja Riitta Kaivosoja ja sen jäseniksi neuvotteleva virkamies Kimmo Aulake, kulttuuriasiainneuvos Liisa-Maria Hakala-Zilliacus, neuvotteleva virkamies Hannele Koivunen, kulttuuriasiainneuvos Ilpo Kokko, ylitarkastaja Leena Laaksonen, johtaja Jukka Liedes, ylitarkastaja Janne Puhakka ja johtaja Paula Tuomikoski opetusministeriöstä, tutkimuspäällikkö Merja Heikkinen Taiteen keskustoimikunnasta sekä tutkimusjohtaja Ritva Mitchell Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporesta. Ohjausryhmän vastaavana sihteerinä toimi kulttuuriasiainneuvos Esa Pirnes ja toisena sihteerinä opetusministeriön ja Cuporen yhteistyösopimuksen perusteella projektitutkija Tiina Kautio, jonka tehtävänä oli myös tuottaa hankkeen edellyttämiä selvitys-, tausta-, kokooma- ym. tietoja.

Hanketta varten tehtiin Tilastokeskuksen kanssa yhteistyösopimus asiantuntijapalveluista. Asiantuntijoina toimivat tutkimuspäällikkö Mirja Liikkanen ja erikoistutkija Sari Karttunen. Heidän tehtävänä oli tuoda hankkeeseen kulttuuritilastoinnin asiantuntemus sekä esittää ohjausryhmälle toimeksiantoon liittyen kysymyksiä ja havaintoja ja ongelmien ratkaisuehdotuksia. He osallistuivat indikaattorialueiden määrittelyyn, arvioivat ja kehittivät edelleen ministeriön kulttuuriasioita käsittelevien yksiköiden indikaattoriehdotuksia ja koostivat valittujen indikaattoreiden kuvauslomakkeita sekä osallistuivat sihteerien ohella keskeisellä tavalla tämän raportin kirjoittamiseen.

Indikaattorihankkeen työskentelytapa oli monin tavoin osallistavaa. Tavoitteena oli saada kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston kulttuuriasioita käsittelevien yksiköiden henkilökunta pohtimaan valittavia indikaattoreita oman työnsä ja toimialansa näkökulmasta ja myös sitoutumaan niiden käyttämiseen ja edelleen kehittämiseen. Indikaattoreita käsiteltiin yksiköiden kokouksissa, joihin osallistui myös hankkeen sihteeristöä. Ohjausryhmän kokousten (11 kpl) lisäksi hankkeen työskentelyyn sisältyi useita työpajatyyppejä osuuksia.

Valmistunut raportti tarkastelee kulttuuripolitiikan indikaattoreiden tuottamistarpeita ja mahdollisuuksia ennen kaikkea kulttuuripolitiikan tietopohjan vahvistamisen näkökulmasta. Laajempaa kysymystä siitä, miten indikaattoreiden avulla ohjataan kulttuuripolitiikkaa, ei raportissa niinkään käsitellä. Lähtökohta on, että ennen kuin indikaattoreita voidaan käyttää vaativammassa mielessä ohjauksen välineenä, niiden edellyttämän tietopohjan on oltava riittävän vahva ja indikaattoreiden on oltava riittävän monipuolisia ja koko kulttuuripoliittisen toiminnan alueen mahdollisimman hyvin kattavia. Juuri tässä mielessä tämä raportti on vasta pohja pitempiaikaiselle työlle, jonka tavoitteena on kulttuuripolitiikan aiempaa vahvempi tietoperusteinen kehittäminen ja ohjaaminen myös indikaattoritietoa hyödyntämällä.

Raportti etenee siten, että aluksi käydään läpi hankkeen taustaa yhtäältä valtiontalouden suunnitelma- ja seurantajärjestelmien vaatimusten ja toisaalta kulttuuripolitiikan alueen oman kehittämistyön tarpeiden näkökulmasta. Tämän jälkeen selostetaan kulttuuripolitiikan indikaattorien kehittämistyön lähtökohtia ja metodologiaa sekä jo tehtyä indikaattorien kehittämistyötä ja sen kannalta relevanttia tutkimusta niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Seuraavaksi esitellään kulttuuripolitiikan tavoitteiden analyysin perusteella määritetyt kulttuuripolitiikan vaikuttavuusindikaattorialueet, minkä jälkeen kuvataan kullekin alueelle nimetyt indikaattorit. Lopuksi esitetään johtopäätökset sekä tuotettuun indikaattorivalikoimaan ja työryhmän toimeksiantoon piiriin kuuluvat kehittämis ehdotukset.

1 Vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen valtionhallinnossa

1.1 Tiedolla johtaminen ja tuloksellisuuden uudelleen määrittely

Poliittisessa päätöksenteossa ja hallinnon toiminnassa tarvitaan kattavaa tietopohjaa yhteiskunnallisista ilmiöistä ja kehityssuunnista. Tieto luo perustan poliittisille linjauksille toimintojen kehittämiseksi yhteiskuntapolitiikan kokonaisuudessa ja sen eri sektoreilla. Tietoa tarvitaan paitsi toimintojen suuntaamiseksi, päätösten tekemiseksi ja toimenpiteiden toteuttamiseksi myös linjausten, päätösten ja toimenpiteiden vaikutusten arvioimiseksi.

Globaalin toimintaympäristön ja yhteiskunnan monimutkaistuessa ja kehitykseen vaikuttavien tekijöiden lisääntyessä tiedolla johtamisen haaste kasvaa. Pelkkä tiedon olemassaolo ei riitä, vaan sitä on osattava tiivistää, tulkita ja hyödyntää politiikan teossa ja hallinnon toiminnassa. Tarjolla olevan tiedon käytettävyyttä on myös kyettävä kriittisesti arvioimaan ja erottamaan olennainen alati kasvavasta tietomassasta.

Valtionhallinnossa on toteutettu tulosohjausta 1990-luvun taitteesta alkaen. Valtion keskushallinnon uudistushanke (2002) antoi suosituksen tulosohjauksen terävöittämisestä sekä tilivelvollisuuden ja tulosvastuun tehostamisesta. Tulosohjauksen perimmäiseksi maksimiksi nimettiin ”yhteiskunnallinen vaikuttavuus”, jolla tarkoitetaan laaja-alaisiin yhteis-

kuntapolitiisiin tavoitteisiin liittyviä tuloksia. Valtion tilinpäätöstöryhmä (2003) konkretisoi keskushallinnon uudistushankkeen suosituksia. Valtiontalouden ja toiminnan ohjausjärjestelmä muokkautui merkittävästi sen jälkeen, kun laki valtion talousarviosta (1216/2003) astui voimaan vuoden 2004 alussa.

Tilinpäätöskokonaisuudesta pyrittiin kehittämään tilivelvollisuutta toteuttava ja päätöksentekoa edistävä. Valtion tilinpäätöskertomus uudistettiin hallituksen valtiontaloudelliseksi kertomukseksi eduskunnalle. Siinä tulee raportoida oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista, valtion taloudellisesta asemasta sekä tuloksellisuudesta painottaen niitä tietoja, jotka ovat tärkeimpiä valtion toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta (Indikaattorit jne. 2005, 25). Raportoinnin edellytetään tapahtuvan mahdollisimman selkeästi ja havainnollisesti käyttämällä apuna sekä määrällisiä indikaattoreita että laadullista arviointia.

Tulosohjauksen uudistuksen taustalla on ollut systemaattinen pyrkimys siirtää poliittisen päätöksenteon painopistettä panoksista tuotoksiin (Joustie 2009, 21). Vaikuttavuustietoihin painottuvat indikaattorit, joita käytetään jo toiminnan tavoitteiden asettamisen

vaiheessa, ovat keskeinen väline tämän pyrkimyksen toteuttamiseksi.

Talousohjaus- ja tilivelvollisuus uudistus on kytkeytynyt myös viime vuosina yleistyneeseen ohjelmaohjaukseen. Tarkoituksena on saada koko valtiokonserni omaksuma hallitusohjelmassa ja hallituksen politiikkaohjelmissa määritellyt laajat yhteiskunnalliset tavoitteet sen sijaan, että kukin hallinnonala toimisi omien intressiensä mukaisesti ja asettaisi omat tavoitteensa (vrt. Indikaattorit jne. 2005, 30). Hallinnonaloja sitovat valtioneuvoston ja eduskunnan asettamat vaikuttavuustavoitteet, ja ministeriöiden asettamien vaikuttavuustavoitteiden tehtävänä on tämentää, täydentää ja konkretisoida ylemmän tason asettamia tavoitteita (mts. 34.)

Talousohjaus- ja tilivelvollisuus uudistuksen yhteydessä uudistettiin tulostavoitteiden asettamisessa ja tuloksellisuuden raportoinnissa käytetyt kriteerit. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden, taloudellisuuden, tuottavuuden ja tehokkuuden käsitteet yhdistettiin loogiseksi kokonaisuudeksi, ja ne esitettiin ns. tulospriisman avulla (kuvio 1).

Tulospriisman tarkoituksena on toimia yhtenä valtion konserniohjauksen ja raportoinnin keskeisistä viitekehyksistä, joka tuo yhtenäisyyttä ohjaukseen ja raportointiin (Indikaattorit jne. 2005, 31). Tuloksellisuus käsitetään siinä muodostuvaksi kahdesta

elementistä: yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta ja toiminnallisesta tuloksellisuudesta. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus on julkisyhteisöjen toiminnan lopullinen tulos ja päämäärä, joten se sijoittuu tulospriisman huipulle. Yhteiskunnallisista vaikuttavuustavoitteista johdetaan toiminnalliset tulostavoitteet, joita on eri alojen ministeriöillä sekä ennen muuta niiden alaisilla virastoilla ja laitoksilla.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet kuvaavat tulospriisma-ajattelussa sitä yhteiskunnan tilaa, johon politiikalla halutaan päästä. Kyse on tyypillisesti muutoksesta yhteiskunnan tai sen jäsenten olosuhteissa. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus tarkoittaa toimenpiteiden vaikutuksia ”sellaisiin kokonaisuuksiin ja yhteiskunnallisiin tavoitteisiin, joilla pyritään tyydyttämään yhteiskunnan eri intressipiirien tarpeet, varmistamaan yhteiskunnallinen rauha ja vakaus ja varmistamaan taloudellinen kasvu ja hyvinvointi” (Valtion tilinpäätösuudistuksen periaatteet 2003, 61). Yhteiskunnallinen vaikuttavuus kuvaa sitä, missä määrin yhteiskuntapolitiikalla asetetut tavoitteet on saavutettu, eli kuinka hyvin yhteiskuntapolitiikka kokonaisuudessaan on onnistunut. Käytännössä yhteiskunnallinen vaikuttavuus syntyy lukuisten toimijoiden toiminnallisten tulosten summana ja viime kädessä poikkihallinnollisena yhteistyönä. (Ministeriöiden kustannuslaskennan kehittäminen 2006, 15.)

Kuvio 1. Tulosoajauksen ja tilivelvollisuuden sekä tavoitteiden ja tuloksellisuuden käsitteiden keskinäiset kytkennät osoittava tulospriisma

Hallitusohjelman toteutumista seurataan hallituksen strategia-asiakirjan (HSA) avulla. Se kohdistuu hallitusohjelmaan sisältyviin hallinnonalarajat ylittäviin aihealueisiin sekä hallituksen politiikkaohjelmiin. Valtioneuvoston kanslia julkaisee sekä hallituskauden puolessavälissä että sen loppuessa arvioinnit hallitusohjelman toimeenpanosta. HSA-seurantaa, joka nojaa vahvasti tunnuslukuihin, on tehty vuodesta 2003 lähtien. Tuorein HSA-seurantadokumentti on Vanhasen II hallituksen väliarviointi maaliskuulta 2009 (Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2009).

Valtion talousarvion pääluokkaperusteluissa esitetään ne yhteiskuntapolitiittiset vaikuttavuustavoitteet, joihin ministeriöt tähtäävät toiminnassaan. Talousarvion lisäksi ministeriöiden toimintaa ohjaavat niiden omat strategiat, toiminta- ja taloussuunnitelmat, vuosittaiset tulossuunnitelmat, virastojen tai laitosten kanssa tehtävät tulossopimukset tai muut virallisuonteiset asiakirjat. Ministeriöiden toiminnan seurannan keskeiset dokumentit ovat niiden laatimat osuudet hallituksen toimenpidekertomuksessa, niiden omat toimintakertomukset, jotka sisältävät tilinpäätöksen, sekä niiden valmistelemat osuudet valtion tilinpäätöskertomuksessa hallinnonalojensa yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta talousarviossa esitettyjen tavoitteiden osalta.

Valtiovarainministeriö ohjaa ja valvoo muiden ministeriöiden budjetointia ja taloudellista suunnittelua. Valtion tilinpäätöstyöryhmän (2003) esityksen pohjalta perustettu valtioneuvoston yhteinen controller-toiminto, joka toimii valtiovarainministeriön yhteydessä, arvioi, valvoo ja kehittää valtion taloudenhoitoa ja sen raportointijärjestelmiä. Se varmistaa, että valtiontaloudesta ja tuloksellisuudesta raportoidaan oikeat ja riittävät tiedot sekä koordinoi ja valvoo hallinnon arviointitoimintaa. Valtion taloudenhoidon ylin tarkastaja on valtiontalouden tarkastusvirasto, joka on eduskunnan yhteydessä toimiva riippumaton virasto. Se edistää valtionhallinnon tuloksellisuutta suorittamalla tilin- ja tuloksellisuustarkastusta. Erilliskertomuksissaan eduskunnalle tarkastusvirasto arvioi valtiontalouden kehysten soveltamista sekä hallituksen eduskunnalle antamien tietojen oikeellisuutta ja riittävyyttä.

Valtion tulosohtausuudistukseen sisältyy olennaisesti tavoitteiden ja tulosten julkisuuden periaate (Joustie 2009, 21). Sitä tukemaan on perustettu internetpoh-

jainen NETRA-raportointijärjestelmä, johon ministeriöillä on velvollisuus toimittaa keskeiset tiedot tavoitteistaan, taloudestaan ja toimintansa tuloksellisuudesta. Tulosohtaukseen liittyvät asiakirjat ovat verkossa kaikkien kansalaisten saatavilla. NETRA-tietokantaa ylläpitää Valtiokonttori.

1.2 Indikaattorit tulosohtauksen ja seurannan välineinä

Valtion talusohtaus- ja tilivelvollisuusuudistuksessa systematisoitiin indikaattorien käyttöä tavoitteenasettelussa ja tulosohtoinnissa (Indikaattorit jne. 2005, 25). Perusidea on sinänsä yksinkertainen: ”[i]ndikaattorien avulla voidaan asettaa eri politiikan lohkoilla täsmällisiä tavoitteita, ja indikaattorien avulla tavoitteiden toteutumista voidaan myös seurata” (mp). Jopa hallitusohjelman tasolla tavoitteet voidaan asettaa täsmällisesti kvantitatiivisessa muodossa, esimerkiksi sopia tavoitteeksi lisätä työllisyyttä vähintään 100 000 hengellä vaalikauden loppuun mennessä. Yleensä hallitusohjelman tavoitteet ovat kuitenkin sanallisesti kuvailevia ja kehityksen suuntaa osoittavia. (Mts. 23–24.)

Valtiovarainministeriön indikaattoriöryhmän mukaan yhteiskunnallisiin vaikuttavuustavoitteisiin perustuvan tulosohtauksen eri tasoilla tarvitaan erityyppisiä indikaattoreita (Indikaattorit jne. 2005, 4). Tulospriaman hierarkioiden tulisi näkyä indikaattorien valinnassa (mts. 29). Hallitusohjelma ja hallituksen strategia-asiakirja (HSA) muodostavat kansallisen ylä-tason, jolla indikaattoreita hyödynnetään. Tätä ylempänä voidaan ajatella olevan vielä kansainvälisen tason vertailevia indikaattoreita (esim. EU, YK tai OECD). Kotimaassa toisen tason muodostavat valtion talousarvio ja talousarvioesitys, valtiontalouden kehykset, toiminta- ja taloussuunnitelmat sekä tulostavoiteasiakirjat. Kolmantena tulevat hallinnonalojen sisäiseen sekä virasto- ja laitoskohtaisen ohtaukseen tarkoitetut toiminnallisen tuloksellisuuden, tuotosten ja laadun indikaattorit. (Mp.)

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointi on laaja-alaisuutensa, moniulotteisuutensa ja pitkän aikajänteensä vuoksi vaativaa. Valtiovarainministeriön indikaattoriöryhmän arvion mukaan raportoinnissa ongelmia aiheuttaa teoreettisen kehikon puute (Indikaattorit jne. 2005, 8). Laaja yhteiskunnallinen vai-

kuttavuus ja toiminnallinen tuloksellisuus sekoittuvat helposti keskenään, jos jako tavoitteiden ja keinojen välillä jää epäselväksi. Julkisesti tuetun palvelutarjonnan määrä ei vielä kerro yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta, vaan tuloksia tulisi tarkastella laajojen yhteiskuntapoliittisten tavoitteiden näkökulmasta. Hallinnon toiminnallisten tulosten ja yhteiskunnallisten vaikutusten välistä syy-seurausyhteyttä on monesti hankala osoittaa. Ensinnäkin monella hallinnonalalla on kyse osavaikuttavuudesta, ja toiseksi välillisiä vaikutuksia on vaikea hahmottaa. Poliittishallinnollisten päätösten ja toimenpiteiden vaikutus pitäisi pystyä erottamaan kaikkien muiden ilmiöön kohdistuvien tekijöiden vaikutuksista. Edelleen olisi otettava huomioon vaikutusten ajallinen viive, jopa vuosikymmenten perspektiivi.

Eri toimien ja toimialojen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden osoittamiseen liittyvistä haasteista ja ongelmista huolimatta vaikuttavuusarviointien tuloksia tullaan poliittishallinnollisessa järjestelmässä ilmeisesti käyttämään jatkossa nykyistä enemmän, kun mitoitetaan yhteiskunnallisten resurssien käytön tarvetta ja jakoa. Tähän viittaa mm. hallituksen politiikkariihen kannanotto 24.2.2009, jonka mukaan ”käynnistetään politiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen”. Valtioneuvoston kanslia on myös ottanut käyttöön lokakuussa 2009 yhteiskunnallisen kehityksen seuraamista palvelevan sadan indikaattorin internet-portaalin, Findikaattorin, joka suuntaa huomiota ennistä vahvemmin yhteiskuntapoliittisen tulosprisman kärkeen (www.findikaattori.fi).

2 Vaikuttavuuden arviointi kulttuuripolitiikassa

2.1 Evidenssin osoittaminen kulttuuripolitiikan haasteena

Valtionhallinnossa kulttuuripolitiikasta vastaa opetusministeriö. Sitä mukaa kun opetusministeriö on muiden ministeriöiden lailla painottanut työtään entistä enemmän hallinnonalansa strategiseen kehittämiseen, tiedolla johtaminen on noussut aiempaa keskeisempään asemaan. Delegointi- ja alueellistamistyöryhmä (2003) suositteli opetusministeriötä omaksumaan ”strategisen tietojohdamisen periaatteen”. Ministeriön tuli ehdotuksen mukaan kehittää hallinnonalallaan strategista päätöksentekoa tukevia tehtäviä sekä ottaa entistä vahvemmin vastuuta toimialan tietotuotannon suunnittelusta, organisoinnista, kehittämisestä ja hyödyntämisestä. Vuosille 2007–2011 ajoittuvassa opetusministeriön kehittämisohjelmassa tiedolla johtaminen ja strateginen työ ovat keskeisessä asemassa.

Kulttuuripolitiikan hallinnonala joutuu muiden hallinnonalojen tapaan raportoimaan toimintansa tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta evidenssipohjaisen politiikanteon ja tulosohjauksen kehyksessä. Kulttuurin alueella tämä on koettu monista syistä ongelmalliseksi. Toimialaa ja siinä tapahtuvaa toimintaa on pidetty luonteeltaan sellaisena, että sitä on vaikeaa

ilmaista varsinkaan määrällisin mittarein. Sellaisille kulttuurialan peruskäsitteille kuin kulttuuri, taide ja luovuus on jopa mahdotonta löytää yksiselitteisiä määritelmiä. Kulttuurinen toiminta on dynaamista ja prosessuaalista. Monet kulttuuriset vaikutukset ovat suhteellisia, sillä kyseessä ovat ihmisten kokemukset, elämykset ja merkityksenannot. Tämän on koettu heikentävän mahdollisuutta vaikutusten tunnistamiseen ja vertailuun. Myös kulttuuristen vaikutusten syy-seuraussuhteet ovat monesti vaikeasti tavoitettavia. Ongelmana on se, että arvioinneissa joudutaan usein tietoaaineiston, analyysivälineiden ja resurssien puutteen takia keskittymään vain pieneen osaan vaikeasti hahmotuvasta kokonaisuudesta. Tällöin kuva kulttuurista hämärtyy tai vääristyy. Lisäksi on tärkeää huomata, että kulttuurin alalla vaikutukset voivat olla hyvinkin vaihtelevia ja ennakoimattomia ja tulla esiin vasta pitkän ajan kuluttua. (Ks. Häyrynen 2004.)

Kansainvälisesti kulttuuripolitiikan ongelmaksi on todettu tavoitteiden epämääräisyys ja kumuloituvuus. Bonet ja Négrier (2003, 110) katsovat, että kulttuuripolitiikassa uudet tavoitteet lisätään tyyppillisesti

edellisten päälle ja oheen. Heidän mukaansa läntisissä demokratioissa kulttuuripolitiikka on kehittynyt viimeisten sadan vuoden aikana kumulatiivisesti oheisen kaavion mukaisesti. He liittivät esitykseensä myös kulttuuripolitiikan eri kehitysjaksoille olennaisia indikaattoreita.

Kehikon yksityiskohdista tai sen sopivuudesta Suomeen voidaan kiistellä, mutta sen perusidea, että kulttuuripolitiikan eri kehitysvaiheet tai rationaliteetit elävät rinnakkain, pitää paikkansa ja vastaa myös Suomessa tehtyjä kulttuuripolitiikan kehitysvaiheiden

kuvauksia (ks. esim. Heiskanen 1994; Kangas 1999). Se, että osa kumuloituneista tavoitteista on keskenään vähintäänkin implisiittisesti ristiriidassa ja heijastaa erilaisia ideologioita, mihin esimerkiksi Kangas (1999, 176) viittaa, selittää myös indikaattorityön vaikeutta tällä hallinnonalalla. Yksi taide- ja kulttuuripoliittisessa tavoitteenasettelussa toistuvasti esiin nousevista kysymyksistä on valinta tai tasapainottelu normatiivisen ja relatiivisen kulttuurikäsitteen välillä (ks. esim. Häyrynen 2006, 105–106).

Kulttuuripolitiikan kumulatiivinen kehitys länsimaissa

Ajanjakso	Leimaava logiikka	Intervention kohteena olevat sektorit	Päämäärät	Esimerkkejä indikaattoreista
1800-luvulta vuoteen 1945	patriarkaalinen, elitistinen ja nationalistinen	arkeologinen perintö, kirjastot ja arkistot, kaunotaiteet	säilyttäminen, kansallisen identiteetin rakentaminen, kansanvalistus, eliitin taidekasvatus	suojellut monumentit, kansallinen koulukirjojen jakelu, koulutustaso, taidekoulujen lukumäärä
1945–1960	taiteellinen	kaunotaiteet, nykytaide	korkeakulttuurin levitys, luovuus, ilmaisun laatu ja vapaus	laadukkaiden instituutioiden ja tapahtumien määrä, mullistavat taidesitykset
1960–1980	sosiokulttuurinen	perinnekulttuuri, monimuotoisuus ja moniarvoisuus, massakulttuuri, populaarikulttuuri, viestintävälineet	kulttuurin demokratisointi, sosiaalinen integrointi ja koheesio, kulttuuriosallistuminen ja demokratia	tarjonnan sosiaalinen ja maantieteellinen hajonta, luokkien sekoittuminen osallistumisessa, amatööritoiminta
1980–2000	taloudellinen ja kulttuurinen kehitys	audiovisuaalinen ala, luonnonperintö ja immateriaalinen perintö, uudet viestintäteknologiat, multimedia	kotimainen kulttuurituotanto ja jakelu, täystyöllisyys, kilpailukyky ja kasvu, monikulttuurisuus, kulttuurien välisyys	BKT-osuus, vientikapasiteetti, vientitase, monikulttuurisuus-koulutuksen tarjonta, kansainvälisen vaihdon tasapaino

Lähde: Bonet ja Négrier 2003, 110.

Toiminnan vaikutusten todentamisvelvoite altistaa hallinnon julkisuudelle, kuten valtionvarainministeriön indikaattorityöryhmän raportissa (2005, 3) sanotaan. Tämä voidaan käsittää kulttuuripolitiikan sektorilla paitsi uhkaksi myös näkyvyyden ja jalansijan kasvattamisen mahdollisuudeksi. Ajatus on nousut esiin myös kansainvälisessä keskustelussa, jossa on kannustettu käyttämään tilaisuutta hyväksi taiteen ja kulttuurin aseman parantamiseksi (ks. esim. Madden 2005, 217). Haaste osoittaa yhteiskunnallinen vaikuttavuus voi olla tavanomaista kiinnostavampi juuri kulttuuripolitiikan kaltaiselle monitahoiselle toimi- ja hallinnonalalle. Uusia näköaloja alan kehittämiseen ja tavoiteasettelun tämentämiseen voi avautua, kun mietitään muiden hallinnonalojen kanssa vertailukelpoisia vaikuttavuuden arvioinnin kriteerejä, arviointikehikoita tai yksittäisiä indikaattoreita.

Kulttuuripolitiikan toimi- ja hallinnonalan on sen piirissä toimivien mielestä koettu jäävän usein todellista merkitystään pienempään yhteiskuntapolitiittiseen rooliin. On koettu, että kulttuuriset asiat ja kulttuuripolitiikka ovat syrjässä yhteiskuntapolitiittisesti tärkeitä asioita määriteltäessä (vrt. Euroopan neuvoston raportti *In from the Margins* 1996). Vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen voi näyttäytyä kaikessa haastavuudessaan yhtenä tienä ”syrjästä esiin”. Tällöin kyse ei enää ole vain kulttuuripolitiikan hallinnonalan yhteiskuntapolitiittisesta merkityksestä vaan koko yhteiskuntakehityksen kulttuurisen ulottuvuuden esiin nostamisesta, jota kulttuuripolitiikan piirissä on pidetty tärkeänä aina siitä lähtien, kun Unesco 1960-loppupuolella tuli mukaan kulttuuripoliittiseksi toimijaksi.

Laajan kulttuurin käsitteen konkretisointi politiikassa on osoittautunut toistaiseksi vaikeaksi (ks. esim. Pirnes 2008). Yrityksiä on tehty mm. YK:n kulttuurin ja kehityksen vuosikymmenellä 1988–1997, jolloin kulttuurin ja kehityksen suhde määriteltiin siten, että kulttuuri on kehitystä tuottava tekijä, ei vain sen seuraus. Kehityksen ulottuvuutena kulttuurisuus on pyritty nostamaan taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen rinnalle. Suomessa yhteiskuntakehityksen perimmäistä kulttuurista luonnetta toivat esiin mm. Kulttuuripolitiikan linjat (KUPOLI) -mietintö vuonna 1992 ja siihen perustuva eduskunnan kulttuuripoliittinen selonteko seuraavana vuonna. KUPOLI (1992, 245) luonnosteli kulttuuripolitiikan ja sen

myötä koko yhteiskuntapolitiikan kehittämisvisioksi kulttuuriyhteiskunnan, jossa ”ihmisten sisäistämät kulttuuriset arvot läpäisevät koko yhteiskunnan ja ohjaavat päätöksentekoa ja toimintaa”.

Vuonna 2002 valmistuneessa taide- ja taiteilijapoliittisessa toimikuntatyössä (TAO) ja valtioneuvoston sen pohjalta maaliskuussa 2003 hyväksymässä taide- ja taiteilijapoliittisessa periaatepäätöksessä tuodaan esiin taiteen laajoja vaikutuksia yksilöiden ja yhteisöjen kehitykseen. Kulttuuri ja taide nähdään myös keskeisenä yhteiskunnan innovaatioperustaa uudistavana ja kehittäjänä asiana. Taiteen katsotaan olevan perustuslaissa tarkoitettuna mahdollisuutena itsensä kehittämiseen kansalaisten sivistyksellinen perusoikeus (Valtioneuvoston jne. 2003, 6). Periaatepäätöksessä ilmaistaan myös pyrkimys hankkia kulttuurille enemmän vaikutusvaltaa yhteiskuntapolitiikassa. Syrjästä esiin -periaate mainitaan eksplisiittisesti puhuttaessa kulttuurin käytöstä alueiden kehittämisessä (mts. 8).

Kulttuurisen ulottuvuuden kytkeminen voimakkaammin yhteiskuntapolitiittiseen päätöksentekoon tuli esiin opetusministeriön vuonna 2005 asettamassa Kulttuuripolitiikan etiikka -hankkeessa. Hannele Koivusen ja Leena Marsion (2006) kirjoittamassa raportissa käsitellään laaja-alaisesti kulttuurisia oikeuksia. Siinä myös esitellään aloitteita, joita on kansainvälisesti tehty kulttuuripolitiikan etiikan indikaattorien kehittämiseksi. Kulttuuripolitiikkaa tarkastellaan raportissa mm. diversiteetin, identiteettipolitiikan, globalisaation ja kestävä kehityksen näkökulmista. Hankkeessa päädyttiin kuvaamaan kulttuuripolitiikan etiikkaa ”reilun kulttuurin” käsitteen avulla. Reilu kulttuuri merkitsee kulttuuristen oikeuksien toteutumista ja osallisuutta kulttuuriseen merkityksenantoon ikään, sukupuoleen, vähemmistöryhmään, kieleen, vammaisuuteen, etniseen, uskonnolliseen tai kulttuuriseen taustaan katsomatta. Raportissa tehdyistä toimenpide-ehdotuksista kaksi koski indikaattoreita. Ensinnäkin ehdotettiin, että Suomessa käynnistettäisiin kulttuuripolitiikan eettisen arvioinnin indikaattorien kehittämisprojekti vuosille 2007–2010. Toiseksi ehdotettiin, että Suomen aloitteena esitettäisiin Fair Culture -indikaattorien kehittämishanke toteuttavaksi osana Euroopan Unionin kulttuurien välisen vuoropuhelun teemavuotta 2008.

Kulttuurin merkitys yhteiskunnallisen kehityksen voimana ja ulottuvuutena tulee olemaan jatkossa kulttuuripoliittisen kiinnostuksen kohde ja kulttuurisen näkökulman vahvistamiseen käytetty väline. Ruotsin tuoreessa kulttuuripoliittisessa selonteossa (Betänkande av Kulturutredningen 2009, 95) asia on nostettu esiin aspektipolitiikan nimissä.

Unescossa ja Euroopan neuvostossa jatketaan kulttuurin ja kehityksen samoin kuin kulttuurisesti kestävä kehityksen teemojen eteenpäin viemistä. Molempien piirissä tehdään myös teemoihin liittyvää indikaattorityötä, mikä osaltaan edistää kansainvälistä tietoisuutta näistä seikoista vertailuanalyysin kautta. Uudet painotukset – niin kehityksen kulttuuriulottuvuus kuin kulttuuriteollisuuden tai luovien toimialojen kehittäminen – ovat tulleet suomalaisen kulttuuripolitiikkaan tyypillisesti juuri Unescossa, OECD:ssä, Euroopan neuvostossa, EU:ssa ja muissa kansainvälisissä järjestöissä käydyn keskustelun kautta. Kansainvälisillä suosituksilla ja sopimuksilla on kansallista sitovuutta. Tuoreimpana esimerkkinä voidaan ottaa maaliskuussa 2007 kansainvälisesti voimaan tullut yleissopimus kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelusta ja edistämisestä (ns. kulttuuridiversiteettisopimus)¹.

2.2 Kulttuuristen vaikutusten ja kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden arviointi

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cuporessa on tehty kaksi kulttuuripolitiikan indikaattorityön taustoihin, teorioihin ja metodologioihin liittyvää julkaisua: Simo Häyrysen laatima ”Kulttuuristen vaikutusten arviointi kulttuuripolitiikan toimenkuvana” (2004) sekä hänen toimittamansa ”Kulttuurin arviointi ja vaikutusten väylät” (2005). Nämä julkaisut toteutettiin Cuporessa opetusministeriön aloitteesta, ja niitä voidaan pitää nyt toteutetun indikaattorihankkeen esityönä.

Häyrynen (2004) pohtii julkaisussaan kulttuuristen vaikutusten arviointia ympäristövaikutusten arvioinnille (YVA) rinnasteisena toimintamallina. Laki ympäristövaikutusten arvioinnista astui voimaan Suomessa jo vuonna 1994. Kulttuuriset vaikutukset (impact) eivät ole sama asia kuin kulttuuripolitiikan vaikuttavuus (effectiveness), mutta niillä on keskinäisiä yhteyksiä. Kulttuurisia vaikutuksia voi olla muillakin politiikka-alueilla, ja vastaavasti kulttuuripolitiikalla voi olla muita kuin puhtaasti kulttuurisia vaikutuksia. Kulttuuristen vaikutusten arviointi voidaan kytkeä siihen, mitä edellä on todettu yhteiskunnan kulttuurisen kehityksen toteutumisesta. Tällöin kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden arvioinnin lähtökohtana on laaja kulttuurin käsite ja tuollainen arviointi itsessäänkin voidaan ymmärtää (kulttuuri)poliittiseksi toiminnaksi.

Kulttuuristen vaikutusten arvioimisesta on tehty viime vuosina ehdotuksia, mutta käytännön viitekehys ja toimet puuttuvat vielä. Kulttuurisia vaikutuksia on jossain määrin sisällytetty ympäristövaikutusten arviointiin. Suomen YVA-laissa ovat kulttuurisiksi luonnehdittavia ympäristövaikutuksia mm. ihmisten elinoloihin ja viihtyvyyteen, yhdyskuntarakenteeseen, rakennuksiin, maisemaan sekä kulttuuriperintöön aiheutuvat välittömät ja välilliset vaikutukset. Vastaavalla tavalla sekä Suomessa ja muualla on tehty ehdotuksia sosiaalisten vaikutusten (SVA), terveysvaikutusten (TVA) sekä ihmisiin kohdistuvien vaikutusten (IVA) arvioinneista, joista lähinnä viime mainittuun on sisällytetty kulttuurisia teemoja. (Ks. Häyrynen 2004, 19–25; Kangas 2005, 113–116.)

Hallituksen poikkihallinnollisten politiikkaohjelmien piirissä arvioidaan jossain määrin kulttuurisia asioita. Nykyisen hallituksen politiikkaohjelmista Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman indikaattoreihin kuuluvat mm. lasten kulttuuri- ja taidepalveluiden käytön seuranta sekä lasten ja nuorten taideharrastuneisuus. Ne kytkeytyvät syrjäytymisen ennaltaehkäisyn tavoitteeseen². Edellisen hallituksen ohjelmaan kuuluneen Kansalaisvaikuttamisen politiikka-

¹ Suomi toimi aktiivisesti sopimuksen valmistelussa ja hyväksyi sen ensimmäisenä Euroopan unionin jäsenvaltioista kesäkuussa 2006. Euroopan Yhteisö ratifioi sen saman vuoden joulukuussa Suomen puheenjohtajakaudella.

² http://www.minedu.fi/lapset_nuoret_perheet/Seuranta_ja_arviointi.

ohjelman osana tuotettuihin demokratiaindikaattoreihin sisältyy ”informoidun kansalaisuuden” aihealueen alla mm. kuntien koulutus- ja kulttuurimenot asukasta kohti sekä kirjastojen lainausluvut asukasta kohti. Ympäristöministeriön kokoamassa useita hallinnonaloja kattavan kestävä kehityksen indikaattorikokoelmassa kulttuuripalvelut mainitaan kohdassa palvelusuoritteiden osuus kotitalouksien kulutusmenoista, kirjastot taas tarkasteltaessa palvelujen etäisyyttä kotoa. Kulttuuri laajasti määriteltynä, inhimillisen kehityksen indeksinä (HDI), kuuluu kestävä kehityksen avainindikaattorien kärkeen (www.ymparisto.fi; HDI:stä tarkemmin tässä raportissa sivulla 46).

Poikkihallinnollisen toiminnan piirissä tapahtuvat arvioinnit voivat olla tärkeitä edistysaskelia kulttuuristen vaikutusten arvioimiseksi ja kulttuurisen ulottuvuuden esiin nostamiseksi. Kulttuuristen vaikutusten kokonaisuuden hahmottamiseksi tarvitaan kuitenkin laaja-alaisempaa, systemaattisempaa ja nimenomaan tähän teemaan keskittyvää otetta. Tällä edellytyksellä seuraava kulttuuripolitiikan kehitysvaihe voisi muodostua varsinaiseksi kulttuurisen kehityksen vaiheeksi (vrt. Bonet ja Négrier 2003). Se merkitsisi kulttuuripolitiikan näkökulmasta siirtymää kulttuurisen kehityksen yksittäisten osatekijöiden arvioinnista kokonaisuuden arviointiin. Koko yhteiskuntapolitiikan näkökulmasta se merkitsisi siirtymää yhteiskunnallisen kehityksen yksittäisten ulottuvuuksien tarkastelusta kohti tarkastelua, jossa kulttuurisuus saisi paikkansa kehityksen keskeisenä ulottuvuutena.

Kulttuuristen vaikutusten arviointi tai kulttuuripolitiikan vaikutusten arviointi jäävät epämääräisiksi, jos kulttuurin käsitteen määrittelemiseen ei paneuduta riittävästi. Tarkan, tarkoituksenmukaisen ja läpinäkyvän määritelmän avulla tiedetään ne kehykset, joiden puitteissa arviointi tapahtuu, ja ne asia-alueet, joihin se kohdistuu. Kulttuurilla voidaan laajimmillaan ymmärtää kaikkia inhimillisen toiminnan muotoja, prosesseja ja tuloksia. Kulttuuripolitiikan hallinnollinen ala ei tietenkään kata kaikkea tätä. Näin laava määritelmä tuottaisi todennäköisesti ylitsepääsemättömiä vaikeuksia myös kulttuuristen vaikutusten arvioinnissa. Hieman suppeammin kulttuurin voidaan katsoa liittyvän olennaisesti ihmisten ja yhteisöjen identiteettiin ja elämäntapaan, tai se voidaan määritellä luoviksi merkityksenannoiksi, toiminnoiksi ja käytännöiksi

sosiaalisessa maailmassa. Nämäkään näkemykset eivät vastaa kulttuuripolitiikan hallinnon alaa, mutta ne voisivat olla mahdollisia lähtökohtia kulttuuristen vaikutusten arvioinnissa.

Kulttuuripolitiikan ja -hallinnon alue on Suomessa perinteisesti kytkeytynyt taiteeseen ja kulttuuriperintöön, jotka ovat edelleenkin sen ytimessä. Nykyisellään kulttuuripolitiikan toiminta-alue on varsin laaja, kun yhtäällä korostetaan kansalaisten kulttuuriin liittyviä osallistumisen ja omaehtoisen toiminnan mahdollisuuksia ja toisaalla kulttuurin kansantaloudellista merkitystä.

Bonetin ja Négrierin (2003) kulttuuripoliittisten kehitysvaiheiden jaksotuksesta näkyi, että kansalaisten osallistumisen ja omaehtoisuuden painottaminen juontaa juurensa jo 1960–1970-luvuilta. Kulttuuripolitiikan perusteleminen taloudellisilla vaikutuksilla puolestaan alkoi yleistyä 1980-luvulla. 2000-luvulla keskiöön ovat nousseet kansalaisten osallisuus ja hyvinvointi sekä kulttuurinen moninaisuus. Samaan aikaan kulttuuri nähdään entistä vahvemmin myös elinkeinona ja kiinteänä osana kansantaloutta. Teknologinen kehitys ja uusien viestintävälineiden käyttöön-otto ovat samoin muokanneet kulttuurihallinnon reviiriä. Käytännössä kulttuuripolitiikan hallinnollinen alue muodostuu näin taiteellisesta ja muusta luovasta toiminnasta ja niiden vaikutuksista erilaisten ihmisten ja ihmisryhmien elämäkokemuksiin ja -tapoihin sekä yhteiskuntaan ja kansantalouteen.

Kulttuuripolitiikka kulttuuriseen kehitykseen vaikuttavina toimina ja hallinnonalana eivät nekään ole yksi ja sama asia. Kulttuuripolitiikka voidaan ymmärtää kaikkien niiden toimijoiden ja toimien kokonaisuutena, joilla vaikutetaan kulttuuriseen toimintaan ja kehitykseen (sitä kuin kulttuurin käsite kulloinkin on määritellyt). Joukkoon kuuluvat tällöin kaikki ne toimijatahot, joilla on kulttuuripoliittista määrittely- ja toimijavaltaa, ja ne keinot, joilla tavoitteiden ja toimenpiteiden kohteina oleviin toimintoihin ja käytäntöihin vaikutetaan.

Valtionhallinnossa eduskuntaa ja koko valtioneuvostoa voidaan pitää kulttuuripoliittisina toimijoina. Ne ohjaavat kulttuuripolitiikan toteutumista lainsäädännön, hallitusohjelman, talousarvion sekä muiden linjausten ja päätösten avulla. Valtioneuvostossa vastuu kulttuuripolitiikan toteuttamisesta on osoitettu

opetusministeriölle, joka on jakautunut koulutus- ja tiedepolitiikan (KTPO) sekä kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osastoihin (KUPO) (kolmantena hallinto-osasto). Valtaosa valtion kulttuuripolitiikasta toteutetaan kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston toimenpitein, esimerkiksi koko valtion talousarvion taidetta ja kulttuuria koskeva luku (29.80) on sen hallinnoitavissa. Taidekasvatus sekä taide- ja kulttuurialojen koulutus ja tutkimus, joilla on kytkentä kulttuuripolitiikkaan, kuuluvat sen sijaan koulutus- ja tiedepolitiikan vastuualueelle. Ne luovat olennaisella tavalla perustaa niin kulttuurialan ammatillisuuden kehittymiselle kuin kansalaisten kulttuuri-osallistumiselle. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston vastuualueeseen kuuluvaan nuorisopolitiikkaan sisältyy myös kulttuuriin liittyviä tehtäviä.

Opetusministeriöllä on suora tulosohtausuhde tai muu taloudellishallinnollinen kytkentä vain osaan muista kulttuuripoliittisista toimijoista³. Opetusministeriön ja sen alaisten virastojen ja laitosten ohella keskeisiä kulttuuripoliittisia toimijoita ovat kunnat sekä kolmannen sektorin toimijat ja yksittäiset kansalaiset. Kunnat vastaavat – usein yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa – pitkälti alueellisesta ja paikallisesta taiteen palvelutarjonnasta ja infrastruktuurista sekä myöntävät tukea paikalliselle kulttuuri-toiminnalle. Opetusministeriö ohjaa kuntia oikeudellisesti sitovin normein (lait, asetukset ja päätökset), resurssiohjauksen keinoin (lakisääteiset valtionosuudet, harkinnanvarainen rahoitus), informaatio-ohjauksella (koulutus, ohjeet, oppaat, kirjeet) sekä laillisuusvalvonnalla. Valtiolla ja kunnilla voi katsoa olevan yhteinen hallinnollinen vastuu kulttuuripolitiikan vaikuttavuudesta Suomessa. Vaikutukset näkyvät usein konkreettisimmin paikallisella tasolla.

Kolmannen sektorin toimijoita kulttuuripolitiikan alueella ovat kulttuuritoimintaa ja -laitoksia ylläpitävät yhdistykset ja säätiöt sekä kulttuuria ja taidetta tukevat säätiöt. Säätiöiden merkitys kulttuurin rahoittajina on kasvanut viime vuosina, minkä seurauksena niiden kulttuuripoliittinen vaikutusvaltaakin on voimistunut.

Sijoitussäätiöiden jakaman tuen määrä seuraa pitkälti kansantalouden muutoksia ja osakemarkkinoiden kehitystä. Esimerkiksi taiteilijatuon alueella säätiöt lähes tyivät 2000-luvun puolenvälin jälkeen volyymiltään valtion taidetoimikuntalaitosta. (Oesch 2008.)

Markkinatoimijoiden roolia voidaan arvioida karkeasti kotitalouksien kulttuurimenojen varsin merkittävistä määrästä (Tilastokeskuksen tietojen mukaan noin neljä miljardia euroa vuonna 2006), sillä suuri osa siitä toteutuu juuri markkinakulutuksena. Huomattava osuus tästä on joukkoviestintämenoja (sanoma- ja aikakauslehtien tilausmaksut, televisiovastaanottimet ja digiboksit, TV-lupamaksut, maksullisten kanavien katselumaksut jne.). Markkinaperusteisesti toimivilla lehdistöllä ja sähköisellä medialla on merkittävää kulttuuripoliittista määrittelyvaltaa. Yritysten taide- ja kulttuurisponsorointi ei sen sijaan ole Suomessa kovin laajaa ja on näyttänyt viime aikoina entistään supistuvan (Oesch 2005).

Myös muilla ministeriöillä kuin opetusministeriöllä on tehtäviä, jotka vaikuttavat kulttuurin kehittymiseen niin käsitteen laajassa kuin suppeassakin merkityksessä. Kulttuurialaan vaikuttaa mm. työ- ja elinkeinoministeriö, joka tukee toimillaan luovaa taloutta ja siihen liittyvää tutkimusta ja tuotekehitystä. Työ- ja elinkeinoministeriöllä on vastuu myös alueellisesta kehityksestä, jossa kulttuurilla on kasvava rooli. Liikenne- ja viestintäministeriö vastaa televisio- ja radiotoiminnan lainsäädännöstä sekä viestintämarkkinalainsäädännöstä. Sille kuuluu myös joukko sellaisia radioon, televisioon ja muuhun viestintään liittyviä asioita, jotka monissa maissa kuuluvat kulttuuriministeriön ja -politiikan toimialaan.

Sisäministeriö vastaa maahanmuuttoon liittyvistä asioista – aihepiiristä, jolla on kasvava merkitys monikulttuuristuvassa maassa. Oikeusministeriön demokratiayksikön tavoitteena on edistää kansalaisyhteiskunnan ja erityisesti kansalaisjärjestöjen toimintaa sekä kansalaisten osallistumista samoin kuin näihin teemoihin liittyvää tutkimus- ja selvitystoimintaa. Kulttuurisia tehtäviä tai aspekteja liittyy myös työ-

³ Opetusministeriön tulosohtauksen piirissä olevat virastot ja laitokset ovat Taiteen keskustoimikunta, valtion taidetoimikunnat ja alueelliset taidetoimikunnat, Valtion taidemuseo, Museovirasto, Näkövammaisten kirjasto, Suomenlinnan hoitokunta, Kansallinen audiovisuaalinen arkisto, Valtion elokuvatarkastamo sekä Venäjän ja Itä-Euroopan Instituutti. Virastojen ja laitosten kanssa tehtävissä tulossopimuksissa määritellään niiden toiminnalliset tavoitteet myönnettävien määrärahojen puitteissa.

voima-, sosiaali-, terveys-, elinkeino-, vero-, ulko-, kauppa- sekä ympäristöpolitiikkaan. Selkeitä yhteisiä vastuualueita muiden hallinnonalojen kanssa on mm. rakennettuun ja kulttuuriympäristöön, kulttuurivientiin ja -matkailuun liittyvissä asioissa. Hyvinvointipolitiikalla on kiinteä kytkentä kulttuuripolitiikkaan, samoin monia hallinnonalarajat ylittäviä ”uuspolitiikan” muotoja, kuten innovaatiopolitiikkaa tai kestävän kehityksen politiikkaa, voidaan tarkastella kulttuuristen ulottuvuuksiensa tai sisältöjensä kautta.

2.3 Indikaattorit politiikassa ja kulttuuripolitiikassa

2.3.1 Indikaattorilajit ja valintakriteerit

Indikaattori on osoitin, ilmaisain tai hälytin, joka näyttää muutosta asiaintilassa. Se on (tunnus)luku, joka tiivistää kasvavaa tietotulvaa käyttäjälleen helpommin hallittavaan ja ymmärrettävään muotoon. Indikaattori kattaa ilmiön olennaisimmilta ulottuvuuksiltaan ja osoittaa sen kehityssuuntaa. Tarkoituksena on mitata etenemistä kohti tavoiteltua tilaa (tai ei-toivotun tilan lähestymistä).

Usein tehdään ero tilannetta neutraalisti kuvailevan tilastoluvun ja tietyn tavoitteen saavuttamista mittaavan indikaattorin välillä. Yksittäiset tilastoluvut tai niiden kokoelmat voivat kuitenkin toimia indikaattoreina, kun niitä kontekstualisoidaan ja tulkitaan tavoitteiden näkökulmasta. Tilastollinen indikaattori ilmaistaan tyypillisesti suhde- tai prosenttilukuna, ja siihen liittyy usein aikasarjan käyttö ja vertailu. ”Jalostuneimpina” ja siksi usein pitkällistäkin kehittämistyötä vaativina indikaattoreina voidaan pitää tiedon yhteen ainoaan lukuun tiivistäviä summaindikaattoreita tai indeksejä (esimerkiksi bruttokansantuoteosuus tai inhimillisen kehityksen indeksi, HDI). Indeksien riskinä on kuitenkin vaikeaselkoisuus ja läpinäkymättömyys. Indikaattoreina voidaan pitää myös kyselyihin perustuvia barometreja tai maantieteellisiä tai muita vertailuja mahdollistavia kartoja.

Indikaattoreissa voidaan erottaa monta lajia, joihin mitään yleisesti hyväksyttyä luokitusta ei ole olemassa. Erotteluja voidaan tehdä sekä teknis-metodologisesta näkökulmasta että käyttötarkoituksen suhteen. Edellä tuli jo esiin ero yksinkertaisten ja yhdistelmäindikaattorien välillä. Toinen usein käytetty jakolinja on määrällisten ja laadullisten indikaattorien välillä, tosin sen merkityksestä ei vallitse yhtenäistä käsitystä. Laadullisen ja määrällisen erottelu voi pohjautua indikaattorin tapauksessa laskentamenetelmään (vrt. kvalitatiiviset ja kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät), muuttujien mitta-asteikkoon (luokittelu- tai järjestysasteikot versus välimatka- ja suhteasteikot⁴) tai itse mittaamisen kohteeseen (laatu versus määrä).

Laadullisella indikaattorilla voidaan tarkoittaa sanallista kuvausta, arviointia tai luokitusta, tai se voidaan ymmärtää ihmisten kokemusten ja näkemysten kartoitukseksi. Joskus laadullinen indikaattori merkitsee laatua arvioivaa indikaattoria, joka voi saada sanallisia tai numeerisia arvoja. On myös mahdollista asettaa vastakkain määrälliset indikaattorit ja laadullinen arviointi, jolloin jälkimmäinen voidaan toteuttaa esimerkiksi asiantuntijapaneelin avulla. Objektiivinen ja määrällinen saatetaan kytkeä toisiinsa ja asettaa vastakkain subjektiiviselle ja laadulliselle; näin käy esimerkiksi silloin, kun asiakkaiden tyytyväisyys palveluihin käsitetään laadulliseksi indikaattoriksi (versus palvelupisteiden lukumäärä, henkilökunnan määrä, aukiolotunnit tai asiakkaan keskimääräinen jonotusaika).

Käyttötarkoituksen ja käytettävyyden mahdollisuuksien näkökulmasta voidaan puhua esimerkiksi taustoittavista ja ohjaavista indikaattoreista tai seuranta- ja suoriteindikaattoreista. Poliittikaindikaattoria voidaan pitää erityisenä indikaattorin muotona, joka on avoimesti sidottu tiettyihin politiikkapäämääriin ja -strategioihin. Se on apuväline yhteiskuntapolitiittisten tavoitteiden asettamisessa, toimenpiteiden suunnittelussa, seurannassa ja päätöksenteossa. Poliittikaindikaattorin tarkoituksena on arvioida julkisen intervention avulla aikaansaatua muutosta kohti asetettua tavoitetta. Tavoitteeseen sidottu indikaattori mittaa tavoitteen saavuttamista tai politiikan tai oh-

⁴ Muuttuja on laatuero- eli luokittelu- eli nominaaliasteikollinen, jos sen saamat arvot voidaan ainoastaan ryhmitellä, ei panna suuruusjärjestykseen. Tällaisia muuttujia ovat esimerkiksi sukupuoli, taiteenala tai alkuperämaa.

jelman aiheuttamaa vaikuttavuusmuutosta. Tällaisten indikaattorien asettamisen edellytys on, että tiedetään, mitä politiikalla tai hankkeella tavoitellaan, ja saadaan se ilmaistua selkeästi.

Valtionvarainministeriön indikaattorityöryhmä (2005, 4) asettaa tulosohjaukseen ja tilivelvollisyyteen liittyvien indikaattorien keskeisiksi vaatimuksiksi relevanssin, validiteetin ja reliabiliteetin. Nämä ovat niin tilastointia kuin tutkimusta ja arviointiakin koskevia yleisiä kriteereitä. Relevanssilla indikaattoriryhmä (2005, 38) tarkoittaa sitä, että indikaattori – tai useiden indikaattorien joukko tai yksittäisistä indikaattoreista muodostettu summaindikaattori – todella kuvaa tarkoitetun ilmiöalueen ydintä. Indikaattorin validius sen sijaan tarkoittaa, että se mittaa juuri sitä asiaa, mitä on tarkoituskin mitata (sellaiseksi on saatettu valita myös ilmiön irrelevantti piirre). Reliabeli indikaattori on mittauksen suhteen tilastollisesti luotettava (se voi silti olla sisällöllisesti irrelevantti tai epävalidi). (Mp.)

Indikaattorityöryhmän (2005, 38) mukaan indikaattoreiden pitää pystyä paitsi kuvaamaan tapahtunutta kehitystä myös katsomaan ajassa eteenpäin, jotta niitä voidaan käyttää yhteiskuntapolitiittisen ohjauksen välineinä. Indikaattorikehikolta vaaditaan teoreettisesti selkeyttä, ja käytettyjen käsitteiden ja niiden välisten suhteiden on oltava täsmällisesti määriteltyjä. Tulospri-mapuhunnassa yhteiskunnan kehitystä koskevat tavoitteet ja niitä kuvaavat indikaattorit on kyettävä erottamaan politiikan välineistä ja niitä kuvaavista indikaattoreista (mts. 4). Toiminnallisten lähi- ja välitavoitteiden suhteen laajoihin, pitkän aikavälin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin on oltava selkeä (mp.).

Indikaattorityöryhmä (2005, 38) asettaa tulosprismakehikossa hyvälle indikaattorille lisäksi seuraavat vaatimukset:

- suppea lukumäärä mutta suuri kattavuus
- ymmärrettävyys
- päällekkäisyyden välttäminen
- helppo saatavuus
- kansainvälinen vertailtavuus
- selkeä yhteys politiikkatavoitteisiin.

Valtioneuvoston controller (2006) puolestaan asettaa hyvälle indikaattorille seuraavat vaatimukset⁵:

- sen on oltava selkeällä tavalla yhteydessä politiikkatavoitteisiin ja politiikkavälineisiin
- sen tulee kuvata tarkoitetun ilmiöalueen ydintä (merkittävyys ohjaukselle ja johtamiselle, relevanssi)
- se mittaa riittävän pätevästi tarkoitettua asiaa (validiteetti)
- se on ymmärrettävä sekä sisällön että soveltamisalueen suhteen
- se ei ole päällekkäinen muiden indikaattorien kanssa
- se on riittävän helposti saatavilla
- se on vertailtavissa (mielellään kansainvälisesti)
- se katsoo riittävästi myös eteenpäin (ennustamiskyky; indikaattorin kehitys sekä tavoiteltu tai ennustettu kehitys).

2.3.2 Kulttuuripolitiikan indikaattorien valinnan erityispiirteitä

Hankkeessa keskityttiin toimeksiannon mukaisesti kulttuuripolitiikan tavoitteiden ja niiden keskinäisten suhteiden erittelyn kautta hallinnonalan keskeisten vaikuttavuusindikaattoreiden tunnistamiseen. Indikaattorityön näkökulma rajattiin valtionhallinnon tulosohjaus- ja tilinpäätösuudistuksen myötä opetusministeriölle syntyneisiin raportointivelvollisuuksiin ja kehittämishankkeisiin sekä ministeriön omiin makrotason suunnittelun ja seurannan tarpeisiin. Valtionvarainministeriön ja valtioneuvoston controllerin vaikuttavuusindikaattoreille asettamat kriteerit on otettu työssä huomioon.

Hankkeen ohjausryhmä haluaa korostaa, että tässä raportissa esitettävät indikaattorit ovat tämänhetkisten politiikkatavoitteiden näkökulmasta tehtyjä valintoja suuresta joukosta olemassa olevia ja kuviteltavissa olevia yhteiskunnallista kehitystä ja sen osa-alueita kuvaavia indikaattoreita. Valintaan ovat tässä vaiheessa

⁵ Ohjeissa näkyy nk. SMART-sääntö: specific = mittaa juuri sitä, mitä pitäisi (validiteetti); measurable = aihe/asia on ylipäänsä mitattavissa; available = tieto on saatavissa kohtuullisin kustannuksin; relevant = relevantti mitattavan tavoitteen suhteen; timebound = aikaan sidottu.

vaikuttaneet ratkaisevasti kulttuuripoliittisen relevanssin ohella tietojen saatavuus ja kustannuskysymykset. Kun indikaattorit aina muutoinkin yksinkertaistavat todellisuutta, on selvää, että indikaattorikokonaisuuden kykyä kuvata kulttuuripoliitiikan kokonaisuutta on arvioitava kriittisesti ja sen edelleen kehittämistä on jatkettava. Vaillinaisen ja kivetynyt indikaattorijärjestelmä on pitkällä tähtäyksellä ongelma sekä hallinnonalan aseman että koko yhteiskuntapoliittisen ohjauksen näkökulmasta.

Kaikki yhteiskunnalliset toiminnot eivät ole samalla tavalla pelkistettävissä yleisesti käytettyihin ja hyväksyttyihin indikaattorityyppeihin eivätkä ole siten suoraan verrannollisia keskenään. Kriittinen kysymys on, kuvaavatko hankkeessa valitut indikaattorit riittävän pitkälle ja monipuolisesti kulttuuripoliitiikan toimialuetta ja sille asetettuja tavoitteita vai nostavatko ne lähinnä esiin helposti mitattavat mutta epäolennaiset seikat. Taiteen ja kulttuurin alueella keskeisiksi katsotuista merkityksistä, kokemuksista ja tulkinnoista on saatavilla vain vähän indikaattorityöhön suoraan käyttökelpoista aineistoa. Käsitteiden monitulkintaisuus hankaloittaa indikaattorityötä, esimerkiksi luovuuden käsitteestä ei vallitse yksimielisyyttä, vaikka kulttuuripoliitiikan tavoitteisiin kuuluu luovan työn (taiteellisen toiminnan) ja laajemmin kaikkinaisen luovuuden edistäminen yhteiskunnassa.

Kansainvälisessä keskustelussa on nostettu esiin myös riski, että evidenssipohjainen päätöksenteko alkaisi entisestään korostaa instrumentaalisia tavoitteita kulttuuripoliitiikan alueella (ks. esim. Selwood 2006, 36). Viime kädessä kysymys on siitä, missä määrin taiteen ja kulttuurin itseisarvolla tai eri tekemisen lajien olemassa ololla sinänsä on sijaa laajojen yhteiskuntapoliittisten tavoitteiden joukossa. Välineellisestä näkökulmasta ”kulttuurin arvon” mittaamiseen liittyy monia pulmia. Kulttuuriin liittyy monesti julkisen hyödykkeen ominaisuuksia. Puhtaasti kulttuurin tai kulttuurisen ulottuvuuden tuottaman lisäarvon osoittaminen taloudellisesti määrittävistä vaihdantaprosesseista on miltei mahdotonta, ja sosiaalisissa prosesseissa tämä on vielä vaikeampaa. Mitä laajemmasta kulttuurin käsitteestä on kysymys, sitä monitahoisemman ongelman kanssa ollaan tekemisissä.

Kulttuuripoliitiikan vaikutusten arvioinnin erityinen haaste on määrällisyyden ja laadullisuuden suhde. Valtaosassa tähän mennessä tehtyä arviointitutkimusta kulttuurin ja kulttuuripoliitiikan vaikuttavuutta on selitetty Häyrysen mukaan (2004, 27–28) pääosin tilastollisin keinoin, siis tehden kulttuurista laskennallisesti mitattavaa. Tilastopohjaiset arvoinnit ovat usein laadullisia arviointeja vaivattomampia ja helpommin yleistettävissä, ja niihin löytyy vertailuaineistoa suhteellisen helposti.

Usein yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa ja päätöksenteossa tilastoihin myös luotetaan muita aineistoja enemmän. Tilastoluokitukset voivat kuitenkin Häyrysen mukaan johtaa esimerkiksi taiteellisen työn ja toiminnan erityispiirteiden katoamiseen. Tilastoilla on taipumus kiinnittyä muodollisesti organisoituun toimintaan ja vakiintuneisiin luokituksiin, vaikka kulttuurin kenttä ja sen vuorovaikutussuhteet muuttuvat jatkuvasti ja ennakoimattomasti. Tämän vuoksi kulttuuristen mutta myöskään kulttuuripoliittisten vaikutusten arvioinnissa ei Häyrysen mukaan tulisi käyttää pelkästään tilastollisia menetelmiä ja aineistoja.

Valtion tulosohtauksen ja tilivelvollisuuden indikaattorikehikkoon sisältyy laadun mittaamista koskevia indikaattoreita, sillä laatu on yksi keskeisiä uudistuksessa esiin nostettuja määreitä. Laatu voi viitata esimerkiksi julkisen palvelun laatuun asiakkaan näkökulmasta, jolloin sitä voidaan mitata mielipidekyselynä (asiakastyytyväisyys) (Indikaattorit jne. 2005, 25). Kulttuuripoliitiikan tapauksessa laadullisuus on kuitenkin monipuolisempi haaste, ja se liittyy olennaisesti keskeisiin toimialan ja sen sisältämän toiminnan luonnetta koskeviin kysymyksiin. Laatua vaikuttaa olevan monesti vaikea mitata muutoin kuin laadullisin menetelmin. Häyrynen (2006, 172) toteaa, että tilastoilla – ja ylipäänsä kvantitatiivisilla mittareilla – on taipumus marginalisoida kulttuuripoliitiikkaan olennaisesti liittyvää laadullista valintaa.

Kulttuuripoliitiikan tavoitteena on mm. edistää taiteita sekä taiteilijoiden ja muiden kulttuuritoimijoiden toimintaedellytyksiä, vahvistaa kansalaisten osallistumista, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, tukea kulttuuritoimintaa ja sen ympärille syntyvää taloutta sekä kulttuuriperinnön suojelua. Näiden tavoitteiden saavuttamista ei ole aivan yksinkertaista mitata, sillä kuten luvussa 2.1 on jo viitattu, arvioinnissa tulee ot-

taa huomioon kulttuuristen vaikutusten moninaisuus ja pitkäaikaisuus. Pisimmillään on kyse vuosisatojen ja jopa vuosituhansien ja lyhimmilläänkin vuosien tai vuosikymmenten mittaisista aikajänteistä. Tämä ja muut tämänkaltaiset kulttuurin luonteeseen liittyvät seikat tulisi myös ottaa huomioon kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden arvioinnissa. Esimerkiksi ihmisiin kohdistuvien vaikutusten moninaisuus ja subjektiivinen kokemuksellisuus jäävät Häyrysen (2004, 30) mukaan helposti määrällisten indikaattorien ja tilastojen tavoittamattomiin.

Arviointitulosten yleistettävyyteen liittyy myös erityisiä haasteita kulttuuritoiminnan moninaisuuden ja monimuotoisuuden takia. Moninaisuus on kuitenkin kulttuuripolitiikan keskeisiä tavoitteita, ja kulttuuriset kokemukset puolestaan niitä, joiden kautta kulttuurisia identiteettejä, yksilöllistä voimaantumista ja elämänhallintaa sekä sosiaalisia suhteita rakennetaan. Kulttuuristen ryhmien erilaisuuden tunnistaminen on puolestaan tärkeää siksi, että kulttuurinen toiminta ja erityisesti osallistuminen institutionaaliin kulttuuritarjontoihin ilmenee eri tavoin eri ryhmissä. Kulttuuriset maut ja taiteenalajaot ovat myös sellaisia kulttuuripolitiikan vaikutusten arvioinnin haasteisiin liittyviä kysymyksiä, joissa tarvittaisiin laadullisia arviointeja.

Kysymys taiteen laadusta tuo erityisen haasteen kulttuuripolitiikan vaikuttavuusarviointiin. Opetusministeriön rooliin ei kuulu arvottaa taiteen ja kulttuurin sisältöjä, vaan tehtävä on annettu pitkän kulttuuripoliittisen perinteen mukaisesti alan itsensä arvioitavaksi vertaisarvioinnin periaatteella. Tämän järjestelyn toimivuutta voidaan tarvittaessa arvioida opetusministeriön kulttuuripoliittisen hallintovastuun puitteissa.

Laadullisuutta vaikuttavuusarvioinnissa pohtiesaan VM:n indikaattorityöryhmä (2005, 32) toteaa, että myös laadulliset pohdinnat voidaan kvantifoida muuntamalla ne kouluarvosanojen tapaisiksi numeroiksi. Numeroiksi muunnettuihinakin ne pysyvät kuitenkin arvoina ja osin subjektiivisina. Tulkinta saattaa olla teoreettisesti pätevä, mutta käytännössä ongelmia voi syntyä siitä, että kvantifoiduiksi muunnetut laadulliset arvioinnit alkavat elää omaa elämäänsä eikä niiden taustalla olevaa ajattelutapaa enää muisteta tai oteta huomioon indikaattoritietoja eri yhteyksissä käytettäessä.

Laadulliset arviointimenetelmät	Määrälliset arviointimenetelmät
kuvaavat asioita, joita on vaikea pilkkoa mitattavaan muotoon (onnellisuus, hyvä elämä, viihtyminen) laadullisten asioiden sanallinen kuvaaminen (kuten onnellisuuteen, viihtyisyyteen tai yhteisöllisyyteen liittyvät vaikutukset) laadullisessa arvioinnissa vastataan kysymyksiin "mitä, miksi, kuinka"	kuvaavat muutoksia, joita voi ilmaista mitattavina määreinä (mk, dB tai hoitopäivä) määrällisessä arvioinnissa vastataan kysymyksiin "kuinka paljon, milloin"
menetelmiä esimerkiksi: vuorovaikutusmateriaalin jäsentäminen haastattelu neuvottelu-/keskustelumenetelmät Delfi-menetelmät	menetelmiä esimerkiksi: kustannus-hyöty-analyysi mitattavat indikaattorit leviämismallit kysely

Lähde: Kauppinen ja Tähtinen 2003, 18.

Indikaattoreiden tulkintaa ja käytettävyyttä koskevassa keskustelussa kannattaa huomioida myös Häyrysen (2004, 44–51) kulttuuripoliittisessa tekstissä esittämä mutta laajemminkin yleistettävissä oleva pohdinta vaikuttavuuden tunnistamisesta. Hänen mukaansa ilmiöiden tietyt piirteet havaitaan tässä kontekstissa myönteisiksi tai kielteisiksi, mutta osa piirteistä jää kokonaan poliittis-hallinnollisen tunnistuksen ulkopuolelle. Kulttuuritapahtumien tai kulttuurimatkailun kielteisiä ympäristövaikutuksia ei esimerkiksi tuoda esiin samaan tapaan kuin muun tapahtumatuotannon ja matkailun kohdalla. Silloin kun vaikuttavuusarviointeja käytetään kriteerinä yhteiskunnallisten resurssien jaossa, voidaan olettaa, että eri yhteiskunnalliset toimijat pyrkivät keskittämään huomion oman toimintansa myönteisiksi katsottuihin puoliin. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kokonaisarvioinnin ja tuloksellisuuden edistämisen kannalta tällä voi olla haitallisia seurauksia.

Hankkeessa tehty perusrajaus valtionhallinnon seurantarajajärjestelmissä välittömästi käytettävissä oleviin indikaattoreihin tarkoittaa, että valitut kulttuuripoliitiikan vaikuttavuusindikaattorit eivät kata koko kulttuuripoliitiikan kenttää ja toimialaa – saati että kyse olisi kulttuuristen vaikutusten arvioimisesta Häyrysen (2004) kuvaamassa merkityksessä. Hänen luokitustaan käyttäen hankkeen rajausta voitaisiin luonnehtia ”hallintosektorin välittömän toimivuuden arvioinniksi” (s. 9), ”kulttuurihallinnon sisäiseksi arvioinniksi” (s. 18) tai ”hallintolähtöiseksi arvioinniksi” (s. 19). Kysymys kulttuurin moninaisesta ja usein välillisestä vaikuttavuudesta yhteiskunnassa johtaa niin laajoihin kysymyksenasetteluihin, että niihin ei ole ollut mahdollisuuksia paneutua syvällisesti toimeksiannon puitteissa, vaikka niistä keskusteltiin hankkeen ohjausryhmän kokouksissa ja työpajoissa.

Kulttuuripoliitiikan indikaattorihankkeessa yhtenä olennaisena ohjenuorana on pidetty vaatimusta indikaattorien läpinäkyvyydestä. Indikaattorien on oltava metodisesti luotettavia ja objektiivisia, minkä lisäksi niiden sitoutuminen tiettyihin politiikkapäämääriin on osoitettava selkeästi. Indikaattorien tarkoituksena on tehdä poliittisen päätöksenteon ja päätöksiä toteuttavan hallinnon toiminnan tulokset läpinäkyviksi, mikä kuuluu tulosohjausjärjestelmän uudistuksen keskeisiin periaatteisiin. Tämä edellyttää, että kunkin

yksittäisen indikaattorin sekä niiden muodostaman kokonaisuuden kytkeytyminen kulttuuripoliitiikan tavoitteisiin ilmaistaan mahdollisimman selvästi. Indikaattorien on oltava tämän kriteerin nojalla riittävän yksinkertaisia ja yksiselitteisiä sekä helposti tulkittavia ja kommunikoitavia laajoille yhteiskuntapiireille.

Kulttuuripoliitiikan indikaattorien muotoilussa ja valinnassa on lisäksi korostettu resurssinäkökulmaa. Jatkuvuuden varmistamiseksi tietoa on oltava saatavilla ja päivitettävissä kohtuullisin kustannuksin. Suuri osa valituiksi tulleista indikaattoreista on sellaisia, joita tuotetaan jo tällä hetkellä esimerkiksi Tilastokeskuksen kulttuuritilastoinnin yhteydessä tai joihin tarvittava tietoa on saatavissa pienehköllä lisätyöllä. Taloudellisuuden ja saatavuuden kriteerien seurauksena hankkeessa esitetyt kulttuuripoliitiikan indikaattorit ovat pääosin määrällisiä. Lopullisena tavoitteena on kuitenkin kehittää myös kulttuurista toimintaa ja toimialaa kuvaavia laadullisia indikaattoreita sekä laadullista arviointia. Sellaiset kulttuuripoliitiikan suunnittelun ja seurannan kannalta tarpeelliset indikaattorit, joista tietoa ei ole toistaiseksi riittävästi saatavissa tai joiden hankinta edellyttää merkittävää lisäresursointia tai laadullista tutkimus- tai selvitystyötä, on muotoiltu kehittämisehdotuksiksi.

Kulttuuristen vaikutusten arvioinnin ja poikkihallinnollisten politiikkojen, samoin kuin parin viime hallituskauden ohjelmiin sisältyneiden politiikkaohjelmien kaltaisten poikkihallinnollisten aktiviteettien, voidaan katsoa olevan mahdollisuuksia paitsi kulttuuripoliitiikan arvioinnin myös itsensä kulttuuripoliitiikan kehittämisen kannalta. Häyrysen (2004) viittaa jo edellä esillä olleen raporttinsa nimen, ”Kulttuuriset vaikutukset kulttuuripoliitiikan toimenkuvana”, perusteella siihen, että tämänkaltaiset hallinnonalojen välisiä rajoja ylittävät arvioinnit tulisi omaksua osaksi kulttuuripoliitiikan tehtäväkenttää. Hän luonnehtii kulttuurisia vaikutuksia kulttuurihallinnon ratkaisevimiksi toimintaympäristötekijöiksi (mts. 54). Vapautuminen hallintosektorien välisten tehtävänjakojen luomista rajoitteista – eli ”kulttuuristen vaikutusten ei-systeemisidonnainen arviointi” – saattaisi avartaa Häyrysen mukaan hallintoviranomaisten näkemystä kulttuurin kokonaisuudesta ja oman asemansa laajemmasta merkityksestä yhteiskuntapolitiikassa (mts. 87). Tässä hankkeessa tämäntyyppistä ajattelutapaa ilmenee eräissä raportin kehittämis-

ehdotuksissa. Ne voidaan käsittää kulttuuripolitiikan valtavirtaistamisen välineiksi.

2.4 Kulttuuripolitiikan vaikuttavuus-indikaattorien kehittämishankkeita muissa maissa ja kansainvälisissä yhteisöissä

2.4.1 Kulttuuri-indikaattorien buumi ja tarkastelutasot

Indikaattorihankkeen pohjaksi etsittiin muualta maailmasta vastaavia kulttuuripolitiikan vaikuttavuutta arvioivia hankkeita kirjallisuutta ja internetlähteitä hyväksi käyttäen. Lisäksi otettiin yhteyttä IFACCAan (International Federation of Arts Councils and Culture Agencies), kansallisten taiteen rahoittajaelinten kansainväliseen verkostoon, jossa on viime vuosina kartoitettu eri puolilla maailmaa sekä kansainvälisissä järjestöissä tehtyä indikaattorityötä. IFACCA julkaisi vuonna 2005 laajasti siteeratun indikaattorityön perusselvityksen ”Statistical Indicators for Arts Policy”. IFACCAssa tutkimusanalyttikkona toiminut Christopher Madden (2004, 2005a, 2005b) on julkaissut useita artikkeleita kulttuuritilastojen ja -indikaattorien kansainvälisestä vertailukelpoisuudesta.

Kulttuuria ja kulttuuripolitiikkaa kuvaavia indikaattoreita tehdään parhaillaan monissa eri maissa eri puolilla maailmaa samoin kuin kansainvälisissä järjestöissä.

Kyse on maailmanlaajuisesta, kaikkia yhteiskuntapolitiikan sektoreita koskevasta indikaattoribuumista (ks. Sauli ja Simpura 2004). Tässä raportissa keskitytään laajan ilmiön siihen osaan, joka koskee nimenomaan kulttuuripolitiikan vaikutusten ja vaikuttavuuden mittaamista.

Monessa maassa vaikuttavuusindikaattoreita on tehty seurauksena evidenssipohjaisen päätöksenteon julkishallinnon piirissä aiheuttamasta todentamisvelvoitteesta. Siirtymä panoksia tai resursseja kuvaavista indikaattoreista kohti tuotoksia ja vaikutuksia kuvaavia indikaattoreita tapahtui julkishallinnossa jo 1990-luvulla. Siihen vaikuttivat ”new public management” samoin kuin strategisen johtamisen ja tulosohjauksen uudet linjaukset. Osaltaan sitä voimisti myös 1990-luvun alun taloudellinen lama, joka pakotti edellyttämään entistä suurempaa tuottavuutta ja ylipäänsä saavutusten entistä tarkempaa todentamista.

IFACCA:n indikaattorityössä on kyse nimenomaan taide- ja kulttuuripolitiikan indikaattoreista eikä laajemmin kulttuurisektoria tai kulttuurielämää kuvaavista indikaattoreista. Statistical Indicators for Arts Policy -julkaisussa kehoitetaan aloittamaan indikaattorityö pohtimalla, minkä tason vaikutuksia tarkalleen ottaen halutaan mitata. Siinä indikaattorit jaetaan makro-, meso- ja mikrotason indikaattoreihin. Makrotasolla seurataan kulttuuripoliittisten toimien laajoja vaikutuksia ja esimerkiksi kulttuurin ja kehityksen välisiä yhteyksiä. Mikrotasolla arviointi kohdistuu yksittäisiin taidelaitoksiin tai -ohjelmiin. (Mts. 23.)

Indicator type	Focus	Culture examples	Selected references
Macro	Generic	Cultural indicators for development	Baltà (2004)
		Indicators for evaluating national cultural policy	Mercer (2002)
			Nylöf (1997)
Meso	Specific	Indicators for evaluating art policies	Matarasso (1997)
		Performance indicators for cultural institutions	van der Ploeg (2004)
			Joy et al (2004)
Micro	Specific	Indicators for evaluating community arts programs	South West Arts Marketing (2000)
			Pignataro (2003)
			Keating (2002)

Käsillä olevassa indikaattorihankkeessa liikutaan tämän kaavion jaottelun mukaan makro- ja mesotasolla. Kaaviossa tätä tasoa edustavat esimerkkeinä Jordi Baltà (2004), Colin Mercerin (2002), Göran Nylöfin (1997), François Matarasson (1997) sekä Rick van der Ploegin (2004) kirjoitukset. Baltà ja Mercerin kirjoitukset sijoittuvat opetusministeriön hanketta yleisemmälle tasolle. Baltà käsittelee inhimillisen kehityksen kulttuuri-indikaattorien kehittämistä Afrikassa. Kyse on Unescon piirissä tapahtuneesta toiminnasta. Indikaattoreiden kattamia teemoja ovat mm. kulttuuriset oikeudet, tasa-arvo, luovuus ja kulttuuriyrittäjyys. Osin kyse on tilastojen ohella tietopankkien luomisesta ja hyvien käytäntöjen jakamisesta. Mercerin kirjoitus kytkeytyy myös keskusteluun kulttuurin ja kehityksen suhteista ja siinä hahmotellaan indikaattoreita, joiden avulla voitaisiin mitata kulttuuripoliittikan ja inhimillisen kehityksen yhteyksiä. Mercer jakaa indikaattorit neljän teeman alle: 1) kulttuurinen elinvoima, moninaisuus ja sosiaalisuus, 2) kulttuurin saavutettavuus, osallistuminen ja kulutus, 3) kulttuuri, elämäntyyli ja identiteetti sekä yhdessä elämisen taito (conviviality), 4) kulttuuri, etiikka, hallinta ja ohjaus.

Mercerin luettelemat indikaattorit sisältyvät hänen Ruotsin pankin juhlarahastolle laatimaansa raporttiin "Towards cultural citizenship: Tools for cultural policy and development". Raportti liittyy Unescon vuonna 1995 julkaisemaan Kulttuurin ja kehityksen maailmankongressin raporttiin "Moninaisuus luovutemme lähteenä" (Our Creative Diversity). Mercerin lähtökohtana ovat kulttuurisen kansalaisuuden ja kulttuuristen perusoikeuksien käsitteet sekä kestävä kehityksen periaate. Raportissa esitetyt indikaattorit ovat sanallisia kuvauksia teemoista, joita tulisi tarkastella arvioitaessa kulttuuripoliittikan panosta inhimillisen kehityksen edistämisessä.

Göran Nylöfin (1997) artikkelissa tarkastellaan Euroopan neuvoston alaisuudessa vuodesta 1985 lähtien tehdyissä maa-arvioinneissa käytettyjä menetelmiä – Nylöf itse vastasi Ruotsin (1992) osuuden metodologiasta. Maa-arviointien menetelmää 1990-luvun alussa konsulttina kehittänyt Robert Wangermée (1993) toi esiin tarpeen luoda luotettava tietoperusta kulttuuripoliittikan monitorointiin ja arviointiin korostaen erityisesti indikaattorien roolia. Wangermée painotti huomion kiinnittämistä kulttuuripoliitti-

siin tavoitteisiin ja niihin liittyviin arvoarvostelmiin silloin, kun arvioidaan kulttuuripoliittisten keinojen vaikuttavuutta, sillä kyse ei ole vain teknisestä panos-tuotosanalyysistä. (Mitchell 2002, 6–7.) Suomessa maa-arviointi, jonka pohjaksi tuotettiin runsaasti tilasto- ja indikaattoritietoa, valmistui vuonna 1995. Vuoteen 1999 mennessä arviointi tehtiin kaikkiaan 15 maassa. Sittemmin hanke on laajentunut Euroopan ulkopuolelle, mm. Vietnamiin.

Euroopan neuvoston piirissä tehdyt maa-arviointit ovat edistäneet merkittävästi kulttuuripoliittikan vaikutuksia ja vaikuttavuutta arvioivien indikaattorien kansainvälistä kehittämistyötä. Augustin Girard (1992) laati hankkeeseen liittyen indikaattoriraportin, jossa hyödynnettiin ennen muuta Ruotsissa ja Ranskassa tekeillä olleiden arviointien tietoja. Girard esitti samalla aukeamalla tilastotiedot ja niitä tulkitsevan tekstin niin, että lukijan oli tarkoitus katsoa ensin taulukot ja vasta sitten tutustua niitä koskeviin kommentteihin. Tulkinnessa olennaista oli kontekstualisointi, mikä edellytti laajaa tietämystä kunkin maan kulttuuri-, yhteiskunta- ja talouselämän piirteistä. Ennen muuta tilasto- ja indikaattoritietoja tuli suhteuttaa kulttuuripoliittikan tavoitteisiin. Tarkoituksena oli mitata paitsi kulttuuripoliittisten toimien sisäistä tehokkuutta (effects) (panos–tuotos) myös niiden perimmäistä vaikuttavuutta kansalaisten kulttuuri-osallistumiseen (effectiveness). (Girard 1992, 6.)

IFACCAn kaaviossa mesotason indikaattoreita edustavat François Matarasson ja Rick van der Ploegin kirjoitukset. Matarasso on tullut tunnetuksi etenkin kulttuurin sosiaalisia vaikutuksia käsittelevistä kirjoituksistaan, joihin myös kaaviossa mainittu "Use or ornament?" (1997) kuuluu. Matarasso on osallistunut erityisesti paikallisyhteisötason kulttuuriohjelmia arvioivien indikaattorien kehittämistyöhön (esim. 1996 ja 2001). van der Ploegin (2000/2004) julkaisu "Cultuur als confrontatie" puolestaan on Hollannin kulttuuripoliittikan pääperiaatteita uudistanut dokumentti, jonka kirjoittaja teki vuonna 2000 toimiessaan valtiosihteerinä. Kulttuuripoliittikan prioriteeteiksi asetettiin siinä kulttuuridiversiteetti, entistä laajemman ja moninaisemman yleisön tavoittaminen sekä kulttuuriyrittäjyys. Julkaisussa argumentaation tukena käytetään runsaasti tilastotietoja.

2.4.2 Kansainväliset järjestöt ja yhteisöt

Kulttuuritilastointi syntyi kansainvälisesti 1960–1970-luvuilla Euroopan neuvoston ja UNESCO:n piirissä, ja se perustettiin nimenomaan palvelemaan tuolloin syntynyttä kulttuuripolitiikan sektoria (ks. esim. Karttunen 2004). UNESCO:n laajalti vaikuttanut kulttuuritilastokehikko (1986) syntyi kansainvälisen yhteistyön tuloksena. Siihen liittyen tehtiin myös indikaattorien kehittämistyötä, mm. Leif Gouiedon Ruotsin tilastovirastosta tuotti useita indikaattoriraportteja (1985; 1993). Indikaattorit nähtiin nimenomaan kulttuuripolitiikan ja -suunnittelun välineinä, ja niiden tarkoituksena oli palvella kulttuuripoliittisen päätöksenteon ja toimeenpanon prosessia sen kaikissa vaiheissa. Indikaattorit ymmärrettiin ensisijaisesti erilaisina suhdelukuina. Kulttuuripoliittisen suunnittelun vaiheiksi Gouiedon (1985, 28) raportissa erotettiin 1) tilanteen kartoitus, 2) päätösten teko, 3) toimeenpano sekä 4) vaikutusten arviointi (mts. 28). Vastaavien indikaattorien tehtävänä oli 1) auttaa päätösten valmistelussa ja 2) itse päätöksenteossa, 3) monitoroida toimintaa ja 4) mitata tuloksia.

UNESCO:n piirissä 1980- ja 1990-luvuilla tehdyssä tilasto- ja indikaattorityössä huomio kohdistui vahvasti kulttuurisuunnittelun alkuvaiheisiin. Hahmotellut indikaattorit olivat pikemmin politiikka-aluetta taustoittavia ja kuvailevia kuin toiminnan tuloksia suhteessa tavoitteisiin mittaavia. Panoksia mitattiin julkisen kulttuurirahoituksen määrinä. Vaikuttavuusarvioinnin näkökulmasta Gouiedon mallissa – samoin Girardilla edellä – huomioitavaa on se, että tulosten mittaaminen rajoitettiin kulttuurisektorin sisälle. Kulttuuripolitiikan tulokseksi miellettiin esimerkiksi kansalaisten kulttuuriosallistumisen kasvu, ei kulttuuriosallistumisen vaikutus vaikkapa sosiaaliseen koheesioon.

Gouiedon (1985) indikaattoriselvitys osoittaa selvästi sen, kuinka kansainvälisen kulttuuritilastoinnin edistymistä ehkäisivät maiden rakenteelliset erot. Tietoja olisi pitänyt pystyä monin tavoin kontekstualisoimaan, jotta maita olisi edes jollain tasolla voitu verrata toisiinsa. Tähän tarkoitukseen UNESCOssa kehitettiin 1970–1980-luvuilla ajatusta kulttuuripolitiikan

tietopankista. Euroopan tasolla idea on sittemmin toteutunut Euroopan neuvoston ja ERICartsin ylläpitämän Compendium of Cultural Policies -tietojärjestelmän muodossa. Sitä on tehty vuodesta 1998 lähtien. Maiden kulttuuripoliittisten profiilien sanallisten kuvausten ohella Compendium sisältää nykyisin myös runsaasti kvantitatiivista tilasto- ja indikaattoritietoa (www.culturalpolicies.net).

UNESCO:n kulttuuritilastokehikkoa (1986) on vastikään muokattu pyrkimyksenä ottaa huomioon mm. Internetin kehityksen ja globalisaation tuomat muutokset. Uusi kehikko pyrkii toisaalta aikaisempaa enemmän kuvaamaan kulttuurin taloutta ja toisaalta vastaamaan entistä paremmin myös kehittyvien maiden tarpeisiin, mm. sisällyttämällä kehikkoon aineettoman kulttuuriperinnön.

Uuden kehikon pohja tehtiin konsulttisopimuksella Isossa-Britanniassa, minkä jälkeen konsulttoitiin jäsenmaita ja asiantuntijatahoja vuosina 2008–2009. Uudistus on tarkoitus hyväksyä lopullisesti vuoden 2009 aikana. Uudistuksen yhteydessä julkisten kulttuuripolitiikkojen vaikuttavuuden arviointi ei ole ollut keskeisellä sijalla eikä indikaattorien kehittämistä ole vielä puhuttu. Kansainvälisen vertailun mahdollisuudet taataan nojaamalla tiedontuotannossa aineistoihin, joissa käytetään kansainvälisesti harmonisoituja luokituksia (toimialat, ammatit, tuotteet jne.).

UNESCO:n piirissä tehdään parhaillaan työtä myös kulttuuridiversiteetin mittareiden kehittämiseksi ja vuonna 2007 voimaantulleen kulttuuri-ilmaisujen suojelua ja edistämistä koskevan yleissopimuksen seurantaan⁶.

Kulttuurin ja kehityksen maailmankomissio suositeli vuonna 1995 ilmestyneessä raportissaan ”Moninaisuus luovuuteemme lähteenä” maailman kulttuuriraportin laatimista. UNESCO julkaisi ensimmäisen kulttuuriraportin vuonna 1998 ja toisen vuonna 2000. Laajat raportit sisältävät useiden asiantuntijoiden eri näkökulmista kirjoittamia artikkeleita kulttuurin ja kehityksen suhteista sekä erillisen tilasto- ja indikaattoriosuuden. Ensimmäisen raportin teemakokonaisuudet olivat kulttuuri ja talous, kulttuuriset oikeudet ja etiikka, luovuus, markkinat ja kulttuuripolitiikka sekä

⁶ Final Report: Expert Group Meeting (EGM) on the Statistical measurement of the diversity of cultural expressions (2007). <http://www.uis.unesco.org/template/pdf/csc/cultdiv/mtgreport.pdf>.

julkinen mielipide ja globaali etiikka. Toinen raportti keskittyi kulttuuriseen diversiteettiin, konflikteihin ja pluralismiin. Kulttuuri on näissä raporteissa käsitetty laajasti yksilön ja yhteisön elämäntapana.

Pohjapaperin maailman kulttuuriraportin kulttuuri-indikaattoreiden kehittämistä varten julkaisi YK:n sosiaalisen kehityksen tutkimusinstituutti UNRISD (1997). Indikaattoreista järjestettiin lisäksi kansainvälinen seminaari Maailmanpankin, UNESCO:n ja Italian hallituksen yhteistyössä järjestämän Culture Counts -kokouksen yhteydessä Firenzessä vuonna 1999. Ilmestyneiden raporttien indikaattoreista vastasi Leo Goldstone (World Statistics Ltd). Kulttuuriraportin tilastoliitteeseen oli tarkoitus ilmestyä joka toinen vuosi.

UNESCOssa todettiin 2000-luvun alkupuolella, että eri alojen maailman raportteja oli 1990-luvun alusta lähtien tuotettu järjestön kapasiteettiin nähden valtava määrä. Päätettiin siirtyä yhteen vaihtuvateemaiseen vuosittaiseen maailmanraporttiin (UNESCO World Report), jonka oli tarkoitus saada aikaisempiin raportteihin verrattuna suurempi näkyvyys. Vuonna 1999 perustettu UNESCO:n Tilastoinstituutti (UIS) vastaa nykyään raporttien tilasto-osuuksista. Kulttuurin moninaisuuden maailmanraportti (UNESCO World Report on Cultural Diversity) aloitettiin vuonna 2006, ja se ilmestyi loppuvuodesta 2009 otsikolla ”Investing in Cultural Diversity and Intercultural Dialogue”. Siihen sisältyy laaja tilastokatsaus.

Yhdistyneiden kansakuntien kehitysohjelman (UNDP) puitteissa on kehitetty inhimillisen kehityksen indikaattoreita ja indeksiä (Human Development Index, HDI). Tietoja on julkaistu inhimillisen kehityksen raporteissa (HDR), joita on laadittu vuodesta 1990 lähtien. Vuoden 2004 raportin erityisteemana oli ’cultural liberty’ moninaisessa nykymaailmassa. Termillä viitataan kulttuuriin oikeuksiin, ihmisten mahdollisuuteen elää oman identiteettinsä ja valintansa mukaista elämää. Termin vastakohtana nähdään elämäntapaan, etniseen taustaan, kieleen tai uskontoon liittyvä poliittinen, taloudellinen ja muu eksklusio. Raportti sisältää sekä pohdintaa aihepiiriin mittaamisesta että runsaasti lukuja ja taulukoita. Raportti esittää, että ihmiset ja heidän oikeutensa tulisi palauttaa kulttuuripolitiikan keskiöön.

YK:n kauppa- ja kehityskonferenssin (UNCTAD) Creative Economy & Industries -ohjelman yhteydessä

on tuotettu indikaattoreita makrotaloudellisten vaikutusten, kansainvälisen kaupan, investointien, tuotannon arvoketjun, informaatioteknologian ja aineettomien oikeuksien, yritysten ja turismin kuvaamiseen. Vuonna 2008 ilmestyneen Creative Economy Reportin tavoitteena on tarjota evidenssipohjaista analyysia luovien toimialojen taloudellisesta merkityksestä. Asiaa voitaisiin raportin mukaan tarkastella työllistävyyden, ajankäytön, kaupan, arvonlisäyksen sekä tekijänoikeuden näkökulmista. Mittareiden kehittäminen tällä erityisalueella on kuitenkin vielä keskeneräistä eikä kaikkia tarvittavia tietoja ole saatavilla edes kehittyneistä maista.

Creative Economy -raportti tarjoaa kansantalouden tilinpitoon perustuvia kulttuurin satelliittitilinpitoja yhdeksi mahdollisuudeksi esittää kulttuurin taloutta koskevaa tietoa käytettäväksi julkisen ja yksityisen päätöksenteon pohjana. Kansantalouden tilinpitolas- kelma on kehitelty kansainvälisesti YK:n johdolla ja sitä noudatetaan useimmissa maailman maissa. Raportissa esitellään latinalaisessa Amerikassa Convenio Andrés Bello:n käynnistämää kulttuurisatelliittihankkeita. Kun menetelmän levittämisen maailmanlaajuiseen käyttöön arvellaan vievän useita vuosia eikä resurssien uskota riittävän siihen kaikkialla, raportissa päädytään mittaamaan luovien toimialojen taloudellista merkitystä olemassa olevien maailmankaupan tilastojen pohjalta. Raportin laajassa tilastoliitteessä tarkastellaan luovien toimialojen tuottamien hyödykkeiden ja palveluiden tuontia ja vientiä maailman eri maiden välillä. Niissä maissa, joissa on tarjolla riittävästi aineistoja ja resursseja, esitetään käytettäväksi sekä satelliittilaskelmaa että kauppatilastoja, joiden katsotaan täydentävän toisiaan.

Kansantalouden mittareiden riittämättömyyteen kehityksen ja hyvinvoinnin kuvaajina on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota eri kansainvälisissä järjestöissä. Esimerkkinä tästä on Ranskan aloitteesta vuonna 2008 perustettu arvovaltainen toimikunta ”Commission on the measurement of economic performance and social progress” (ns. Stiglitzin komissio) pohtimaan taloudellisen kehityksen, elämänlaadun ja kestävä kehityksen yhteyksien mittaamista. Ranskan lisäksi mukana ovat OECD, UNDP, Maailmanpankki sekä laaja joukko kansainvälisesti tunnettuja yliopistomaailman edustajia. Komitea julkisti raporttinsa

syyskuussa 2009. Kulttuuri ei sinänsä kehittämissä ole toistaiseksi saanut merkittävää painoarvoa. Raportissa kuitenkin kiinnitetään huomiota vapaa-ajan määrään tärkeänä hyvinvoinnin mittarina. Samoin siinä painotetaan koulutuksen, kykyjen ja mahdollisuuksien sekä arjen toiminnan, sananvapauden, yhteiskuntaan osallistumisen ja sosiaalisten kontaktien merkitystä hyvinvoinnissa.

OECD puolestaan on jo useamman vuoden painottanut yhteiskuntakehityksen kuvauksen laajentamista. Sen puitteissa toimii laajapohjainen projekti ”Measuring The Progress of Societies”. OECD julkisti syyskuun 2009 alussa luonnoksen yhteiskuntien edistymisen mittaamisen kehikoksi. Ehdotetun luokittelun osioita ovat mm. tieto ja ymmärrys, työn ja vapaa-ajan suhde, vapaus ja itsemääräämisoikeus, kulttuuriperintö, taiteet ja vapaa-ajan käyttö.

OECD:n tilastointiosasto (OECD Statistics Directorate) tekee taloudellisia tilastoja OECD:n työn pohjaksi, kehittää kansainvälisiä tilastointistandardeja ja tekee tilastointiin liittyvää yhteistyötä muiden kansainvälisten tilastoinstituuttien kanssa. OECD tuottaa joitakin vapaa-aikaan liittyviä indikaattoreita. ”Project on the International Measurement on Culture” -hankkeessa 2000-luvun puolessavälissä selvitettiin mahdollisuuksia mitata kulttuurin taloudellista ja sosiaalista merkitystä (ks. Gordon ja Beilby-Orrin 2006). Rahoituksen loputtua projektista saatiin valitettavasti toteutettua vain ensimmäinen vaihe. Suunnitelmiin olisi kuulunut mm. kulttuurin taloudellisen merkityksen arviointi satelliittitilinpäidon avulla sekä tilastojen kehittäminen myös kulttuuriosallistumisen ja vapaa-ajan osalta.

Myös EU:ssa on toimittu aktiivisesti yhteiskuntakehityksen kuvauksen parantamiseksi. EU julkisti elokuussa 2009 politiikkapaperin ”GDP and Beyond: Measuring Progress in Changing World”. Tavoitteena on täydentää bruttokansantuotetta ympäristö- ja sosiaali-indikaattoreilla, Ympäristöindeksi on tarkoitettu julkistaa vuosittain. Hyvinvoinnin osa-alueina mainitaan tulot, julkiset palvelut, terveys, vapaa-aika, taloudellinen turvallisuus, sosiaalinen ja muu liikkuvuus (mobility) ja puhdas ilma. Tarkoitus on kiinnittää huomio epätasa-arvoisuuteen näillä alueilla.

Euroopan komission alaisen tilastotoimisto Eurostatin tehtävänä on tuottaa ja julkaista tilastotietoa

Euroopan unionin ja sen jäsenmaiden käyttöön. Euroopan tilastojärjestelmän (European Statistical System, ESS) indikaattorit voidaan jakaa lyhyen aikavälin Euroindikaattoreihin, pitkän aikavälin indikaattoreihin, rakenneindikaattoreihin ja kestävä kehityksen indikaattoreihin. Kulttuurilla ei ole niiden joukossa mainittavaa osuutta.

Eurostat on julkaissut kulttuuritilastojulkaisun vuonna 2007 (Cultural statistics 2007). Lisäksi Eurostatin sekä Euroopan komission koulutus- ja kulttuuriasioista vastaavan pääosaston (DG) toimesta on Eurobarometrin avulla pari kertaa tuotettu tietoa kulttuuriin osallistumisesta ja kulttuurin arvostuksesta (esim. European Cultural Values 2007). Suppea kulttuuriosallistumista koskeva moduuli on myös sisällynyt vuonna 2006 sekä tuloja ja elinoloja kuvaavaan EU-SILC-tutkimukseen että EU:n aikuiskoulutustutkimukseen. Varsinaista kulttuuripoliittista indikaattorityötä ei Euroopan unionin piirissä ole vielä tehty, joskin esimerkiksi prosentuaalisina osuuksina ilmaistut eri maiden kulttuurityövoima- tai kulttuuriosallistumisluvut käyvät indikaattoreista, etenkin jos niitä tulkittaisiin pitemmälle suhteessa kontekstiinsa.

Euroopan komissio on ollut erityisen kiinnostunut kulttuurin ja luovien alojen taloudellisesta merkityksestä unionin alueella. Komissio tilasi vuonna 2006 tutkimuksen kulttuurin taloudesta (Economy of Culture in Europe). Siinä tuotettiin tiedot alan liikevaihdosta ja bruttokansantuoteosuudesta, joita voidaan pitää keskeisinä tämän osa-alueen indikaattoreina. Niiden yhteyttä kulttuuripoliittisiin toimiin ja niiden vaikuttavuuteen ei liiemmin eritellä raportissa. Kesällä 2009 julkistettiin komission tilauksesta tehty tutkimus kulttuurin vaikutuksesta luovuuteen (The Impact of Culture on Creativity). Raportin tavoitteena on pohtia sekä teoreettisesti että poliittisesti, miten kulttuuriperustainen luovuus vaikuttaa yhteiskunnan taloudelliseen ja osittain myös sosiaaliseen edistymiseen. Raportti ei juuri sisällä tilastoja tai laskelmia.

ERICarts (European Institute for Comparative Cultural Research) ja Euroopan neuvosto, jotka tuottavat yhteistyössä edellä mainittua kulttuuripoliittikan Compendiumia, ovat luoneet sen osaksi myös kulttuurista moninaisuutta, sosiaalista koheesiota sekä kulttuurienvälistä vuoropuhelua arvioivan viitekehyn (Foote 2005a; 2005b). Kysymys on lähinnä

kuvailevan tason kysymysluettelosta, josta kuitenkin käytetään termiä indikaattorit. Luettelo toimii normatiivisesti suuntaavana vertaisarvioinnin välineenä.

2.4.3 Esimerkkejä kansallisista indikaattorihankkeista

Ison-Britannian kulttuuri-, media- ja urheiluministeriö (Department of Culture, Media and Sport, DCMS) on laatinut erityisen työkalupakin evidenssipohjaisen päätöksenteon edellyttämien tietojen keruuta ja esittämistä varten. Kyse on lähinnä tilannetta kartoittavista ja kehitystä monitoroivista kulttuuritalastoista, joita voidaan käyttää tulevia linjauksia suunniteltaessa. DCMS:n tulosohtauksessa toimiva Arts Council of England tekee vuosittain kyselyt säännöllistä rahoitusta saaville yhteisöille.

DCMS perusti vuonna 2005 kansainvälisesti vaikutusvaltaisen luovan talouden ohjelman. Sen pohjaksi tehtiin toimialan kartoituksia (mapping), joiden mallia on noudatettu useissa muissakin maissa, mm. Singaporessa. Luovan talouden ohjelman osana on käynnistetty myös luovien alojen tilastointia sekä luovien toimialojen taloudellisten vaikutusten arviointia koskevia hankkeita sekä valtakunnallisella että alueellisella tasolla.

Isossa-Britanniassa viime vuosina käyty keskustelu ”kulttuurin arvosta” on myös kiinnostava kulttuuripolitiikan indikaattorihankkeen näkökulmasta (ks. esim. Bunting 2007; Holden 2004). Kyse on tiiviisti ilmaistuna julkisen intervention tarpeesta ja yhteiskunnallisesta hyödyistä kulttuurin alueella. Keskustelu kilpistyy pitkälti kysymykseen, missä määrin kulttuurin julkista tukea voidaan perustella itseisarvoisesti vai onko sille aina löydyttävä välineellisiä perusteluita (ks. Selwood 2005, 116). Keskustelun teemoja ovat mm. kulttuuripolitiikan prioriteetit, erilaisten intressiryhmien ja osallisten näkemysten huomioon ottaminen sekä kulttuuripalveluiden ja -tuotteiden laatu. Tilivelvollisuuden teema ja läpinäkyvyyden vaatimus on myös nostettu esiin. Kulttuurin arvoa on esitetty mitattavaksi kyselytutkimusten, barometrien ja indikaattorien avulla. Eleanora Belfiore (2004) mukaan New Public Managementin vaatimukset ovat Isossa-Britanniassa voimistaneet ”kulttuuripolitiikan instrumentaalista käännettä”.

Kanadan kulttuuritilastointi kuuluu maailman johtaviin Australian ja Ranskan ohella. Quebecin kulttuurin ja viestinnän observatoriossa (Observatoire de la culture et des communications du Québec, OCCQ) on kehitelty indikaattorijärjestelmää IFAC-CAn työn pohjalta. Julkaisussa ”Counting Culture in Quebec: A System of Indicators for Culture and Communications” (2007) esitetty järjestelmä sisältää 14 avainindikaattoria, jotka on jaoteltu taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten indikaattoreihin. Quebecin indikaattoreita voidaan luonnehtia kulttuuripoliittisiksi, mutta niitä ei ole tarkoitettu pelkästään julkishallinnon ja julkisen kulttuuripolitiikan toimijoiden käyttöön vaan palvelemaan laajemmin kaikkia kulttuurisektorin toimijoita. Indikaattoreita ei siis johdeta ainoastaan virallisen kulttuuripolitiikan tavoitteista, ja pyrkimys erityisten kulttuuripoliittisten toimien vaikuttavuuden mittaamiseen kielletään julkaisussa eksplisiittisesti (mts. 31).

Australiassa on ollut viime vuosina tekeillä kulttuuripolitiikan tietopohjahanke, jolla on yhtymäkohtia Suomen kulttuuripolitiikan indikaattorien kehittämistyöhön. Australiassakin indikaattorityön taustalta löytyvät valtiovarainministeriön vaatimukset. Hanketta on tehty tilastoviraston ja kulttuuriministeriön yhteistyönä, ja se kytkeytyy kiinteästi kulttuuripolitiikan suunnitteluun ja seurantaan. Samalla on kuitenkin tarkoitus palvella myös laajempia käyttäjäpiirejä.

Australian hankkeesta valmistui vuonna 2008 tutkimus- ja tilastointikehikko (Arts and Cultural Heritage in Australia 2008). ”Kulttuurin arvo” on ollut myös sikäläisessä keskustelussa keskeinen teema, ja julkaisu aloitetaankin tämän keskustelun esittelyllä (mts. 3–11). Kulttuuripolitiikan ”yhteiskunnallinen vaikuttavuus” ja ”public value” näyttävät sen perusteella olevan sukulaiskäsitteitä.

Indikaattorien kehittämisen lähtökohtana Australiassa ovat kulttuuripolitiikan tavoitteet, joita on analysoitu virallisista dokumenteista. Taustaksi tehtiin myös laajoja kulttuuripiirejä kuulemalla selvitys kulttuuripoliittisen tietoperustan keskeisistä teemoista ja tarpeista (Arts and Cultural Heritage jne. 2006). Kulttuuripolitiikan vaikutuksia tarkastellaan neljällä osa-alueella, jotka ovat kulttuuri, talous, yhteiskunta ja elämänlaatu (ks. kuvio s. 28). Tarkastelu etenee havainnollisesti esittämällä kullakin temaattisella alueella keskeisiä kulttuuripoliit-

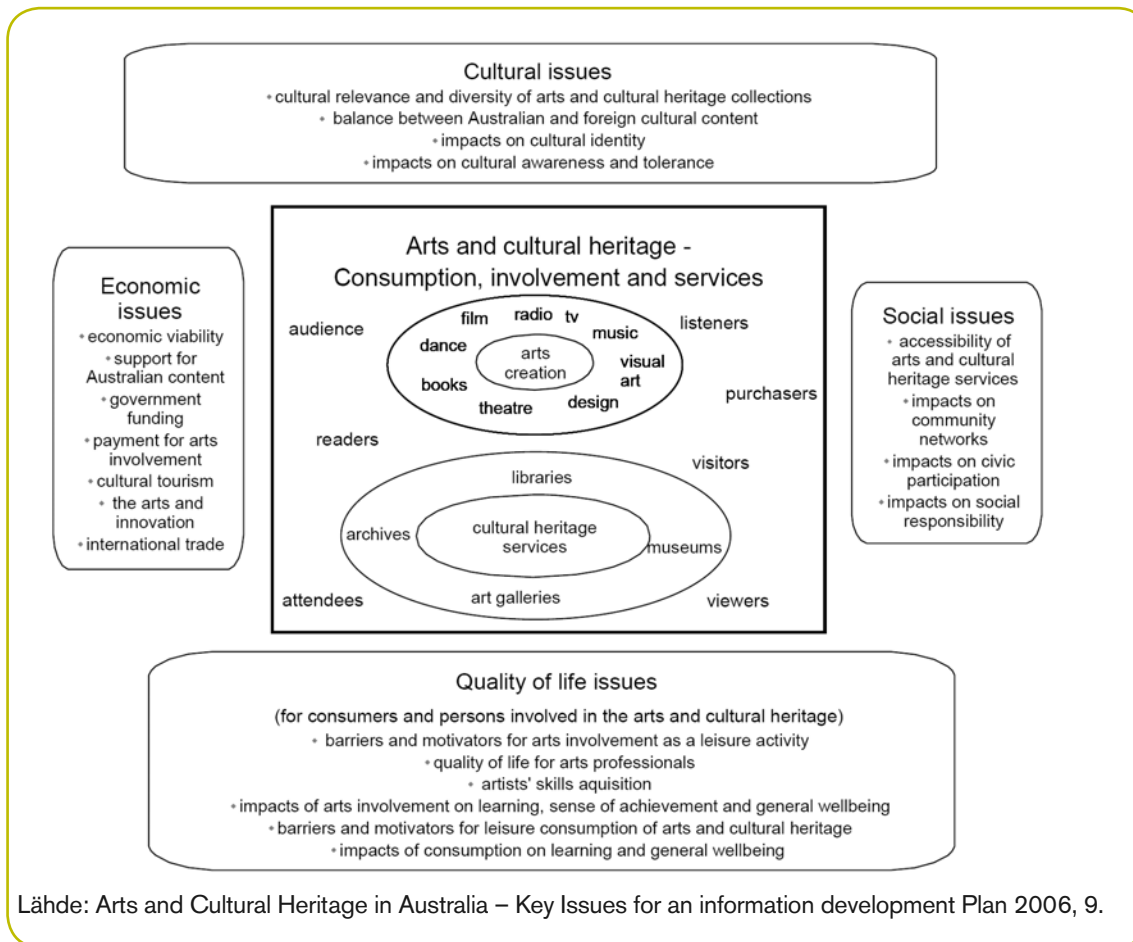
tisia tutkimuskysymyksiä ja esittämällä niihin soveltuvaa lähdeaineistoa tai tekemällä ehdotuksia tarvittavista tiedonkeruista. Tutkimuskysymystä pohjustetaan viit-

taamalla kulttuuripoliittisiin tavoitteisiin ja keskeisiin kulttuuripoliittisiin ongelmiin.

Quebecin 14 tärkeintä kulttuuri-indikaattoria

Economic Indicator	Objective
1. Ratio of the GDP of the culture and communications sector to total GDP	Measures culture's share of the economy. Cultural GDP measures the value of economic resources devoted to culture. Indicates cultural vitality.
2. Cultural products export index	Measures the change in the value of cultural product exports. Indicates cultural vitality.
3. Cultural products price index	Measures the change in the cost of cultural products. Indicates economic accessibility to culture.
4. Cultural industries concentration index (production and distribution combined)	Measures the degree of concentration of the industry to help understand challenges in accessing the market. Indicates economic accessibility.
5. Total cultural products sales index	Measures change in the value of cultural product sales. Indicates evolution in cultural consumption.
6. Share of the total cultural products market	Evaluates the situation of Quebec cultural products in the total of cultural products sold. Indicates cultural vitality and, in the Quebec case, cultural diversity.
7. Make-up of total sales by producing country index	Measures change in the extent of cultural diversity according to country of origin. Indicates the change in openness of Quebecers to other cultures.
Social Indicator	Objective
8. Ratio of the number of cultural workers to the total labour force	Measures the evolution of the strength of the culture labour force. Indicates cultural vitality.
9. Number of distribution establishments per 1,000 residents	Measures the accessibility of culture.
10. Ratio of household spending on culture to spending on leisure	Measures change in the share of household spending on culture as a part of spending on leisure. Indicates cultural vitality.
11. Composite index of attendance at cultural establishments	Measures the patrons of cultural establishments to indicate the growth in participation in culture.
12. Composite index of involvement with cultural activities	Measures the prevalence of different cultural behaviour habits. Indicates cultural vitality.
13. Ratio of time spent on cultural activities to total leisure time	Measures changes in the social time devoted to culture. Indicates cultural vitality.
14. Ratio of new works to the total supply	Measures developments in new original content in culture supply. Indicates cultural vitality.

Lähde: Allaire 2007, 13.

Australian kulttuuripolitiikan indikaattorihankkeen kehikko

Uuden-Seelannin tilastovirasto ja kulttuuri- ja kulttuuriperintöministeriö käynnistivät yhdessä kulttuuritilasto-ohjelman vuonna 1993. Sen osana ilmestyi vuonna 2006 raportti ”Cultural Indicators for New Zealand”, jonka tavoitteena on nostaa esiin kulttuurisektorin suuria kehityslinjoja. Julkaisun toivotaan tekevän kulttuurisektorin lähestyttävämmäksi suurelle yleisölle ja edistävän keskustelua kulttuurin roolista, arvosta ja funktiosta yhteiskunnassa. Keskeisiin tavoitteisiin kuuluu myös tarjota välineitä julkisen kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden mittaamiseen. (Mts. 1.)⁷ Uuden-Seelannin kulttuuri-indikaattoreista ilmestyi päivitys vuonna 2009.

Uudessa-Seelannissa indikaattoreita on kehitelty viidelle kulttuurisektorin avaintavoitealueelle, jotka ovat osallistuminen, identiteetti, diversiteetti, sosiaalinen koheesio ja taloudellinen kehitys. Teema-alueiden valintaa on julkaisussa perusteltu kulttuuripoliittisin ja sosiologisin argumentein ja jokaiselle on hahmoteltu kulttuuripoliittinen tavoite tulosten (outcomes) mittaamista varten (mts. 2). Kustakin valitusta indikaattorista on puolestaan laadittu kuvaus, jossa teknismetodologisten tietojen ohella osoitetaan yhteydet kulttuuripoliittisiin tavoitteisiin (rationale). Julkaisussa keskitytään makrotason indikaattoreihin eli strategiaan ja kestävyiden indikaattoreihin.

⁷ Cultural Indicators for New Zealand (2006), http://www.stats.govt.nz/NR/rdonlyres/65AFBAD3-DC5F-4DC2-9D90-EBE-COE7284FF/0/SNZculturalindicatorsreport_1Augustversion.pdf.

Osallistumisen teema-alue sisältää Uuden-Seelannin indikaattorikehikossa työvoiman kulttuuri- ja luovilla aloilla ja sen mediaanitulot, kansalaisten kulttuuritoimintaan osallistumisen tiheyden, esteet kulttuurin kokemiselle sekä kotitalouksien kulttuurimenot. Identiteettiä mitataan muun muassa maorin kielen puhujien määrän ja televisiossa esitettävän paikallisen sisältötuotannon kautta. Diversiteetin mittareita ovat avustukset etnisille vähemmistökulttuuriryhmille ja osallistuminen etnisiin kulttuuritoimintoihin. Sosiaalisen yhteenkuuluvuuden indikaattoreista tehdään Uuden-Seelannin kulttuuritilasto-ohjelmassa ainoastaan ehdotuksia, sillä aineistoa ei ole saatavilla. Taloudellista kehitystä arvioidaan mittaamalla tuloja kulttuurialoilla, luovien alojen arvonnäystä sekä luovien alojen osuutta kaikkien toimialojen arvonnäyksestä.

Hong Kongissa tehtiin jokin aika sitten indikaattoriselvitys, jossa pyrittiin tuottamaan mm. julkisen

kulttuurituen vaikuttavuutta kuvaavia indikaattoreita. Muihin tehtäviin kuului esimerkiksi luovien toimialojen tietopohjan kehittäminen sekä Hong Kongin ”kulttuurisen elinvoiman” arviointi. Tavoitteena oli tehdä indikaattorijulkaisusta vuoden tai kahden vuoden välein julkaistava Hong Kongin brändituote, joka herättäisi keskustelua taiteesta ja kulttuurista. Indikaattoriselvityksen laati International Intelligence on Culture Rod Fisherin johdolla ja yhteistyössä Cultural Capital Ltd:tä edustaneen Colin Mercerin kanssa. Hankkeessa tarkasteltiin taustaksi mm. Unescon, Eurostatin, Australian ja Taiwanin kulttuuri-talostokehikoita. Luovien toimialojen tapauksessa mallia otettiin erityisesti Ison-Britannian kulttuuri-, media- ja urheiluministeriön kehittämistoimista. Hong Kongin raporttiin sisältyy myös ehdotus luovuusindeksistä (Creativity Index). (Hong Kong jne. 2005.)

3 Kulttuuripolitiikan vaikuttavuustavoitealueet ja niitä vastaavat indikaattorit

3.1 Opetusministeriön kulttuuripolitiikan tavoitteet

Haasteena vaikuttavuusindikaattorien kehittämis-työssä on ollut kulttuuripolitiikan eri tavoitteiden välisten yhteyksien näkeminen ja siten kulttuuripoliittisten tavoitteiden kirkastaminen. Jos tavoiteasettelu ei ole selkeä, keskeisten indikaattorialueiden tunnistaminen ja niihin liittyvien indikaattoreiden määrittelemineen eivät onnistu. Kulttuurisen toiminnan ja kulttuuripoliittisen toimijakentän moninaisuus tekee tavoitteiden yksiselitteisen esittämisen vaikeaksi, etenkin jos ne olisi esitettävä numeerisella tasolla. Tavoiteasettelua ohjaavat myös kulttuuripolitiikan syvärakenteet, joiden päälle uudemmat, kulloiseenkin ajankohtaiseen yhteiskunta- tai kulttuuripolitiikan kehittämistilanteeseen liittyvät haasteet ja niihin liittyvä retoriikka asettuvat. Eri vuosina tietyt ajankohtaiset hankkeet tai tavoitteet voivat leimata tavoiteasettelua sekä sisällöllisesti että ilmauksellisesti. Tämä voi johtaa poliittis-hallinnollisten tekstien sumeuteen.

Kulttuuripolitiikan vaikuttavuusindikaattorien jäsentäminen voi pohjautua kulttuuripolitiikan ideaan eli sen yhteiskuntapoliittiseen tehtävään (esim. TAO:n näkemys kulttuuripolitiikasta luovan hyvinvointiyh-

teiskunnan edistäjänä), sen yleisiin tavoitteisiin (esim. luovuuden tai tasa-arvon edistäminen) tai sen hallinnollispohjaisten politiikka-alueiden (taiteilijapolitiikka, kulttuuriperintöpolitiikka, kirjastopolitiikka jne.) yksityiskohtaisempiin tavoitteisiin ja toimiin. Kulttuuripolitiikan idean käyttöä indikaattorialueiden määrittämisen pohjana vaikeuttaa käsitteiden abstrakti taso ja yleisyys. Jos taas indikaattorialueet pohjaavat kulttuuripolitiikan sisältämiin politiikka-alueisiin, on vaarana eksyä yksityiskohtiin, vaikka näillä osa-alueilla voi ja tuleekin olla myös omia indikaattoreita. Silloin kun indikaattorijäsennys pohjataan kulttuuripolitiikan yleisiin, sen politiikka-alueita yhdistäviin tavoitteisiin, kuten tässä hankkeessa päätettiin tehdä, haasteena on tunnistaa niiden ajallinen ulottuvuus. Tavoitteet ja niiden retorinen muotoilu muokkautuvat yleisen yhteiskuntapoliittisen ja kulttuuripoliittisen kehityksen myötä. Indikaattoreita tulee tämän vuoksi kehittää jatkuvasti samaan tahtiin sen politiikka-alueen kanssa, jonka vaikuttavuutta ne mittaavat. Kaikkein syvimmän tason kulttuuripoliittisten tavoitteiden ja niitä vastaavien indikaattorien voidaan kuitenkin olettaa olevan suhteellisen pysyviä.

Jotta kulttuuripolitiikan yleistavoitteiden hahmotamisessa ajallinen ulottuvuus olisi tullut hankkeessa huomioiduksi, työn alkuvaiheessa tehtiin tekstianalyy-

siä aiemmissa opetusministeriön kulttuuripolitiikan ohjausdokumenteissa (budjettiesitykset, toiminta- ja taloussuunnitelmat, tulossuunnitelmat) määritetyistä kulttuuripolitiikan vaikuttavuus- ja tulostavoitteista ja tarkasteltiin niitä suhteessa viimeksi laadittuihin tavoiteasetteluihin. Tarkoituksena oli selvittää, millä täydennyksillä tai muutoksilla ajasta toiseen muuttuneet tai muutoin tulkinnanvaraiset ilmaukset voisivat muodostaa pohjan indikaattorialuejäsenennykselle sekä edelleen yksittäisemmille indikaattoreille. Näin muodostuvaa kuvaa peilattiin tuolloin vielä tekeillä olleeseen kulttuuripolitiikan strategiaan 2020, jotta voitiin arvioida, mikä kulttuuripolitiikan tulevassa kehityssuunnassa voisi olla sellaista, joka pitäisi ottaa huomioon indikaattorialueita ja indikaattoreita määritettäessä.

Vuoteen 2020 ulottuvan kulttuuripolitiikan strategian mukaan kulttuuripolitiikan tavoitteena on edistää luovuutta, moninaisuutta ja osallisuutta. Tavoitteita toteutetaan parantamalla taiteilijoiden ja muiden luovan työn tekijöiden sekä kulttuuri- ja taidelaitosten toimintaedellytyksiä, kulttuuriperinnön ja -ympäristöjen säilymistä ja kehittymistä, kulttuurin tasa-arvoista ja monipuolista saatavuutta, saavutettavuutta ja käyttöä, kulttuurituotantoa, alan työllisyyttä ja yrittäjyyttä sekä vahvistamalla yhteiskunnan kulttuurista perustaa. Opetusministeriö toteuttaa politiikkaa, jossa kulttuuriperintö, luovuus, taide ja muu kulttuuri kehittyvät suotuisasti ja niihin liittyvät voimavarat tukevat yksilöitä, yhteisöjä ja kansakuntaa. Näin suomalainen yhteiskunta kehittyy luovana hyvinvointiyhteiskuntana, jossa toteutetaan globaalin vastuun politiikkaa. Suomi on myös aktiivinen kansainvälinen kulttuuripolitiikan toimija.

Tämä visio yhdessä ministeriön hallinnollisen vastualueen ja tehtävien sekä vallitsevien politiikkatavoitteiden kanssa muodostaa perustan kulttuuripolitiikan indikaattorien kehitystyölle. Indikaattorien tulee kytkeytyä ministeriön toimivaltaan ja vallitsevaan kulttuuripolitiikan toimintatilanteeseen, mutta niiden kehittämistyön kannalta on tärkeää tarkkailla alan keskustelua ja kehityssuuntauksia niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Keskeiset kulttuuripolitiikan toiminnan alueet ovat kulttuuripolitiikan strategian mukaan taide- ja taiteilija-, kulttuuriperintö-, kirjasto-, kulttuurivienti-, tekijänoikeus- ja audiovisuaalinen politiikka. Keinoina

toteuttaa tavoitteitaan opetusministeriöllä on käytössä tulos-, resurssi-, normi- ja informaatio-ohjaus. Resursiohjaus tapahtuu valtion talousarviossa. Normiohjaus toteutuu soveltamalla ja kehittämällä toimialan lainsäädäntöä. Informaatio-ohjauksessa keskeisiä ovat toimialastrategiat sekä toiminta- ja muut ohjelmat. Tärkeää on kuitenkin huomata, että vain osaan kulttuuripolitiikan toteutukseen osallistuvista monista eri toimijoista ministeriöllä on suora tulosohtausuhde.

Kulttuuripolitiikan kehittämisen tahtotilat on strategiassa esitetty vaikuttavuustavoitteittain. Lisäksi on nimetty joukko toimenpiteitä, joita opetusministeriö aikoo toteuttaa tahtotilojen toteuttamiseksi käytännössä. Nämä eivät kuitenkaan edusta kaikkia ministeriön kulttuuripoliittisia toimenpiteitä. Eri politiikka-alueita varten on olemassa omat, tarpeen mukaan uudistettavat toimintaohjelmansa, jotka täydentävät ja tarkentavat kulttuuripolitiikan strategian tavoite- ja toimenpideasettelua. Näistä voidaan mainita esimerkiksi rakennusperintöstrategia (2001), lastenkulttuuripoliittinen ohjelma (2003), audiovisuaalisen politiikan linjat (2005) ja kulttuuriviennin kehittämisohjelma (2007) sekä valmistumassa oleva visuaalisen alan ohjelma. Kulttuuripolitiikassa vaikutetaan myös aiemmin mainittujen hallinnonaloja läpäisevien teemojen toteutukseen.

Opetusministeriön kulttuuripolitiikan strategian ja politiikka-alakohtaisten strategioiden tai toimintaohjelmien ohella hallitusohjelma on tärkeä opetusministeriön kulttuuripolitiikkaa ohjaava dokumentti. Se asettaa keskeisimmät tavoitteet kullekin hallituskaudelle. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmassa kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan yhteisiä kehittämistavoitteita ovat alueellinen ja sukupuolten välinen tasa-arvoisuus ja hyvä saavutettavuus, kansalaisten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistava toiminta etenkin erityisryhmien osalta sekä aatteellisten, yleishyödyllisten kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksien kehittäminen. Rahapelien yksinoikeusjärjestelmän säilyttäminen ja veikkausvoittovarojen käyttö arpajaislain mukaisesti käyttötarkoituksiin jakosuhtelain mukaisesti on myös hallituksen tavoitteena.

Hallitusohjelmassa kulttuuripolitiikalla luvataan tukea taiteen ja kulttuuriperinnön monimuotoisuutta, kulttuurilaitoksia, eri väestöryhmät ja alueet kattavien palvelujen toteuttamista, luovuuden kehittymistä,

kansalaistoimintaa sekä taloudellista kasvua. Hallituksen erityistoimenpiteiden kohteena ovat myös luovan talouden vahvistaminen ja kulttuurin kansantaloudellisen merkityksen lisääminen kulttuurivientiä ja -yrittäjyyttä edistämällä, tekijänoikeuslainsäädännön ja tekijänoikeusjärjestelmän toimivuus, kulttuuri- ja taidelaitosten asema sekä taiteen vapaan kentän toimijoiden toimintamahdollisuudet, kirjastot, lasten ja nuorten kulttuuritoiminta, taidekasvatus ja turvallinen mediaympäristö, taiteen soveltava käyttö ja kotimainen elokuva. Yksittäisinä asioina mainitaan kulttuurituotteiden arvonlisäverokysymysten selvittäminen, verovapaan kulttuurisetelijärjestelmän käytön otto ja tekijänoikeuskorvausten verotuskohtelun uudistaminen.

Kulttuuripolitiikan indikaattorihankkeen toteuttamishetkellä vallinnutta toimintatilannetta kuvaavat valtion vuoden 2010 talousarvioesitykseen sisältyvät tavoiteasettelut. Siinä todetaan, että kulttuuripolitiikan strategia 2020:n mukaisesti tavoitteena on luoda edellytykset taiteen, kulttuurin ja luovuuden sekä kulttuuriperinnön kehitykselle ja siten tukea moninaisuuden ja osallisuuden edistymistä yhteiskunnassa.

Talousarvioesitys 2010:ssä kulttuuripolitiikan vaikuttavuustavoitteet ovat seuraavat:

- 1) luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä ja työllisyyttä parantamalla, kulttuurin ja tiedon saatavuutta sekä kulttuuriperinnön säilyttämistä ja aktiivista käyttöä edistämällä vahvistetaan kulttuurista perustaa ja sivistyksen voimaa,
- 2) luovaa taloutta, kulttuuripalveluiden saatavuutta ja kulttuuristen sisältöjen tuotantoa vahvistetaan alueellisesti ja paikallisesti alueiden ja elinympäristöjen kehittämiseksi,
- 3) taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta lisäämällä ja kulttuuripalveluiden hyödyntämistä tukemalla sekä osallistumismahdollisuuksia kehittämällä parannetaan kansalaisten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä
- 4) kulttuuristen sisältöjen tuotantoa ja levitystä, kulttuurin taloutta sekä kulttuurivientiä ja vaihtoa edistämällä, toimivaa tekijänoikeusjärjestelmää kehittämällä ja kulttuuriyrittäjyyden toimintaedellytyksiä parantamalla vahvistetaan kilpailukykyä.

3.2 Kulttuuripolitiikan vaikuttavuusindikaattorialueet

Indikaattorihankkeessa määriteltiin kulttuuripolitiikan tehtäväksi valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittisen periaatepäätöksen (2003) ja opetusministeriön kulttuuripolitiikan strategian (2009) tavoin luovan hyvinvointiyhteiskunnan edistäminen. Tämä tehtävä – tai visio – ilmaisee kulttuuripolitiikan aseman suhteessa yleiseen yhteiskuntapolitiikkaan.

Kulttuuripolitiikan yleistavoitteiksi nimettiin luovuuden, moninaisuuden ja osallisuuden edistäminen. Indikaattorihahmotuksen perustaksi tuotettiin kulttuuripolitiikan vaikuttavuusindikaattoreiden aluejako neljään: 1) yhteiskunnan kulttuurinen perusta, 2) luovan työn tekijät, 3) kulttuuri ja kansalaiset sekä 4) kulttuuri ja talous (ks. kuvio s.33). Alueet 2, 3 ja 4 heijastavat pitkälle eri aikoina kulttuuripolitiikkaan kumuloituneita tavoitteita (vrt. Bonet ja Negrier edellä s. 11). Vaikuttavuusaluejakoa käytettiin yksittäisten indikaattorien muodostamisen ja määrittämisen perustana.

Nimetyt vaikuttavuusindikaattorialueet eivät ole keskenään täysin yhteismitallisia, ja ne ovat osin liittämisiä tai päällekkäisiä. Sama huomio koskee myös kulttuuripolitiikan tavoitteita: esimerkiksi taidelaitosten ylläpitäminen voidaan nähdä välineenä työllistää taiteilijoita, taata kansalaisille taidepalveluiden tasa-arvoinen tarjonta tai tuottaa kulttuurimatkailun vetovaltteja. Indikaattorialueista ”luovan työn tekijät” ja ”kulttuuri ja kansalaiset” ovat eniten itsenäisiä (ja kenties myös itseisarvoisia), mutta alue ”kulttuuri ja talous” liittyy niihin kumpaankin. Indikaattorialueen ”kulttuurinen perusta” voidaan puolestaan käsittää tarjoavan kaikille muille alueille toiminnallisen pohjan tai ympäristön. Sillä on myös kytkentöjä viime aikoina voimistuneeseen kulttuurisen näkökulman vahvistamisen pyrkimykseen.

Kulttuuripolitiikan tavoitteet ja vaikuttavuusindikaattorialueet

1) Yhteiskunnan kulttuurinen perusta

Inhimillinen toiminta nousee ihmisen kyvystä ja halusta ilmaista itseään, tuottaa asioille vaihtoehtoisia merkityksiä ja saada aikaan niihin perustuvissa toiminnoissa inhimillistä ja yhteisöllistä kehitystä. Kulttuuriin kuuluu kulttuuriperintö ihmisten luovuudesta nousseiden toimien tuloksina, taide ja tiede luovuuden erityisesti kehittyneinä toiminnan alueina sekä elämäntapojen ja arvojen moninaisuus ja niiden kehitys. Jotta ihminen voi toteuttaa täysimääräisesti luovaa puolta itsessään, yksilöiden perusoikeuksien tulee olla turvatut yhteiskunnassa ja heidän ilmaisemiaan elämänskatsomuksia, vakaumuksia ja perinteitä tulee kunnioittaa. (Ks. tarkemmin Pirnes 2008, 103–167.)

Kulttuuripolitiikan indikaattorialueena yhteiskunnan kulttuurinen perusta tarkoittaa yhteiskunnallisen toiminnan kulttuurisen ulottuvuuden edistämistä kulttuuripolitiikan keinoin. Tavoitteena on tuoda sitä esiin koko yhteiskuntapolitiikassa ja kaikilla hallinnonaloilla. Pyrkimys vahvistaa yhteiskunnan kulttuurista perustaa tarkoittaa mm. kulttuurin infrastruktuurin kehittämistä ja kulttuurin tuntemuksen ja ymmärryksen lisäämispyrkimyksiä ("kulttuurinen lukutaito", "kulttuurinen kompetenssi", "kulttuuripääoma") ja tähän liittyvää kulttuurista osaamista ja kulttuuristen

tekijöiden huomioimista eri toiminnoissa. Näin tällä indikaattorialueella tulevat arvioitaviksi sekä kulttuurin toimialan oma tila (mm. kulttuuritarjonta) että eri hallinnonalojen yhteistyön piirissä tai rajapinnoilla olevat kulttuuriset teemat.

Kulttuuripolitiikan strategiassa tämän vaikuttavuustavoitteen yhteydessä mainitaan erikseen alueellinen kehitys ja kestävä kehitys (ks. kulttuuripolitiikan tahtotilat vaikuttavuustavoitealueittain s. 35). Kulttuuri-, media- ja taidekasvatus sekä taiteen ja kulttuurin alojen koulutus kuuluvat tähän kokonaisuuteen. Taidekasvatus ja taide- ja kulttuurialojen koulutus kuuluvat opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan osaston vastuulle. Kulttuurin tuottaminen, tarjonta ja infrastruktuuri ovat suomalaisen kulttuuripoliittisen tarkastelun ydinaluetta. Ne kertovat siitä, miten paljon yhteiskunnassa on luovaa toimintaa, ja millaisia järjestelyjä yhteiskunta on katsonut tärkeäksi toteuttaa kulttuurisen perustan vahvistamiseksi. Kulttuuriperinnön kartuttaminen, säilyttäminen, suojelu ja aktiivinen käyttö kuuluvat myös tähän indikaattorialueeseen.

2) Luovan työn tekijät

Taiteellinen toiminta on luovuuden ja kulttuurin ytimessä, ja sitä on pidetty itseisarvoisena kehittyneissä ja sivistyneissä yhteiskunnissa. Luovan työn edellytysten parantaminen on kulttuuripolitiikan keskeistä vastuualuetta.

Jotta taiteellinen ja muu luova työ olisi riittävässä määrin mahdollista ja jotta luovan työn tarjonta olisi monipuolista, taiteilijat tarvitsevat varsinkin Suomen kaltaisessa pienessä maassa julkisen vallan tukea. Ammattitaiteilijoiden asema – koulutus- ja työmahdollisuudet, toimeentulo ja sosiaaliturva – on esillä indikaattorialueen tarkasteluissa riippumatta siitä, missä tai miten – vapaina taiteilijoina, yrittäjinä, taidelaitoksiin palkattuina tai muulla tavoin – he työtään tekevät. Taiteilijoiden julkisen tuen kehitys ja vaikutukset ovat yksi keskeisistä seuranta-aiheista, mutta sen ohella tarvitaan katsauksia taiteilijoiden ja muiden kulttuurityöntekijöiden lukumäärään, ikä- ja sukupuolijakaumaan, alueelliseen sijoittumiseen, koulustaustaan ja -tarpeisiin, ammatilliseen toimintaan sekä taloudelliseen ja sosiaaliseen asemaan.

3) Kulttuuri ja kansalaiset

Luovuus ja kulttuuri koskevat kaikkia ihmisiä sekä mahdollisuutena toimia itse luovasti että nauttia toisten tekemän luovan työn hedelmistä. Omaehtoinen luova toiminta voi olla harrastuspohjaista taiteen tekemistä tai muuta kansalaisyhteiskunnan toiminnoissa tapahtuvaa kulttuuritoimintaa tai osallistumista. Toisten tekemästä luovasta työstä nauttiminen toteutuu kulttuuritarjonnan ja palvelujen käyttämisestä yleisöinä. Nämä molemmat näkökulmat tukevat kansalaisten osallisuutta kulttuurissa ja kokemusta arvokkaina yhteiskunnan jäseninä. Tällöin kulttuurin myönteiset vaikutukset mm. hyvinvoinnin, elämänhallinnan ja identiteettikehityksen tukijana pääsevät esiin.

Kulttuuripolitiikan keskeisiin tavoitteisiin kuuluu tukea kansalaisten omaehtoisuutta, aktiivisuutta ja osallistumista sekä mahdollistaa tasa-arvo kulttuuripalvelujen saatavuudessa ja saavutettavuudessa. Saatavuus liittyy tarjolla olevien palvelujen tai tuotteiden valikoimaan ja valikoiman monipuolisuuteen. Se, että palvelu tai tuote on saatavilla esimerkiksi alueellisesti, ei kuitenkaan vielä kerro, onko se myös erilaisten ihmisten kannalta hyvin toimiva ja siten saavutettava.

Saavutettavuus merkitsee osallistumisen mahdollisuutta yksilöiden erilaisista ominaisuuksista riippumatta. Saavutettavassa kulttuurikohteessa monenlaisia yleisöjä palvellaan hyvin, ja kaikilla on mahdollisuus osallistua ja saada elämyksiä ja olla siten osallisena kulttuurissa. Kulttuurin saavutettavuutta voidaan parantaa poistamalla osallistumisen esteitä, jotka voivat liittyä aisteihin, tiedotukseen, ymmärtämisen vaikeuteen, asenteisiin, fyysisiin tai taloudellisiin tekijöihin sekä päätöksenteossa oleviin puutteisiin. Hyvään saavutettavuuteen liittyy myös se, että kulttuuripalvelujen luominen ja tuottaminen tapahtuu dialogissa kansalaisyhteiskunnassa kehittyvien uusien makukulttuurien ja toimintatapojen kanssa.

Osallistumis-, osallisuus-, saatavuus- ja saavutettavuustavoitteiden toteutumista tulee seurata suhteessa eri väestöryhmiin (ikä, sukupuoli, äidinkieli, asuinpaikka, sosioekonominen asema, koulutustaso, etninen ryhmä, vammaisuus jne.). Samoin on tarpeen tarkkailla eri tilaisuuksien ja tapahtumien yleisöjen kehitystä sekä ihmisten kulttuuristen makujen, toiminnan ja ajankäytön kehittymistä. Kulttuuripoliiti-

tisesti on tärkeää selvittää myös sitä, kuinka saatavilla oleva tarjonta vastaa erilaisten ihmisten kiinnostuksia ja tarpeita ja millaiset mahdollisuudet heillä on päästä vaikuttamaan siihen.

4) Kulttuuri ja talous

Kulttuurin ja luovan toiminnan yhteiskunnallisia vaikutuksia voidaan tarkastella kokemuksellisen, sosiaalisen tai taloudellisen merkityksen kautta. Perinteisesti on tarkasteltu kokemuksellisia vaikutuksia (henkisyys ja elämyksellisyys). Parin viime vuosikymmenen aikana huomio on eri syistä kiinnittynyt taloudellisiin vaikutuksiin. Kulttuuripolitiikan strategiassa 2020 luvataan jatkossa nostaa sosiaaliset hyvinvointivaikutukset vahvemmin esiin.

Kulttuurin toimialojen kansantaloudellisen merkityksen mittaaminen avaa mahdollisuuden päästä mukaan niiden keskustelujen ja toimenpiteiden piiriin, joissa on kyse eri toimintojen ja toimialojen vaikutuksesta taloudelliseen toimeliaisuuteen ja kasvuun. Luovan talouden ja luovien toimialojen merkityksen lisääntyminen tietoyhteiskuntakehityksen myötä on noteerattu eri maissa ja EU:ssa, ja tämä on voimistanut kiinnostusta kulttuurialojen suoraa ja välillistä taloudellista merkitystä kohtaan. Sama koskee tekijänoikeustoimialoja. Nämä tarkastelut nostavat esiin kulttuurin kytkennän elinkeino-, talous-, kauppa-, vienti-, työllisyys- ja aluekehittämisspolitiikkoihin.

Kulttuuri- ja tekijänoikeusalojen vaikutusta kansantalouteen voidaan mitata kansantalouden kehittyneisyyden arviointiin perinteisesti käytetyillä mittareilla, kuten toimialan BKT-osuudella. Näin saatu tulos kertoo maan talouden rakenteesta ja sen kulttuuri-intensiivisyydestä. Tulos ei kuitenkaan ole kaikenkattava, vaan kulttuurin moni-ilmeisyyden ja sen monipolvisen säteilyvaikutusten vuoksi taloudellistenkin vaikutusten arvioimiseksi tarvitaan täydentäviä selvityksiä. Pyrkimys kehittää BKT:n rinnalle tai sijaan monipuolisempia mittareita on kulttuurialojen kannalta tervetullut (ks. esim. Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto 2009/C 100/09).

Kulttuurin taloudellisen merkityksen arviointia perinteisen kansantalouden tilinpidon kehikossa tulisi toisaalta kehittää edelleen, jotta esimerkiksi vapaaehtoistyön laajuus tällä sektorilla voitaisiin ottaa huomi-

oon. Kulttuurin satelliittitilinpitoa lasketaan parhailaan Tilastokeskuksessa maakuntatasolla alueprofiilien selvittämiseksi. Kulttuuripolitiikan strategian (2009) ilmaisemiin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kuuluu mm. kulttuurin tuotannon monipuolistaminen sekä kulttuuriyrittäjyyden ja kulttuuriviennin edistäminen, joten kulttuuritalouden kehittämiseksi tarvitaan myös yksittäisempiä seurantavälineitä ja mittareita. Alueellisten tarkastelujen ohella taiteen- ja kulttuurin- alakohtaiseen tietoon on suuri.

Kulttuuripolitiikan strategian 2020 tahtotilat vaikuttavuustavoitealueittain

Kuten edellä on todettu, opetusministeriön kulttuuripolitiikan strategiassa vaikuttavuustavoitealueet ovat samat kuin indikaattorihankkeessa valitut. Strategias- sa on määritelty myös kulttuuripolitiikan kehittä- misen tahtotilat vuoteen 2020 suhteessa näihin alueisiin, mikä antaa tärkeää informaatiota kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden arviointiin tarvittavien indikaattorien valinnalle ja jatkokehittelylle.

Kulttuurinen perusta

Kulttuurilla ja luovuudella, kulttuuriperinnöllä, ja -ympäristöillä on vahva asema yhteiskunnassa. Kulttuurin arvon, merkityksen ja vaikutusten ymmärtäminen on parantunut. Kulttuuria koskevat asiat ovat tulleet osaksi alueellista ja muuta yhteiskunnan kehittämistä. Taide-, kulttuuriperintö- ja mediakasvatuksen asema on vahvistunut. Kulttuurin toimialoilla on omaksuttu kestävän kehityksen mukaiset toimintakäytännöt, ja kulttuuripolitiikka toteuttaa omalta osaltaan kestävän kehityksen politiikkaa.

Luovan työn tekijät

Taiteen ja kulttuurin toimijoiden toimintaedellytykset, työpaikat ja toimeentulo aineettomaan tuotantoon painottuvassa kansantaloudessa ovat vahvistuneet. Taiteen ja kulttuurin rahoitusperusta on vahva. Taiteen tukimuodot ovat joustavat, ja ne ulottuvat uutta luovaan poikkitaiteelliseen ja -menetelmälliseen toimintaan sekä tieteen ja taiteen yhteistyöhön. Taidelaitosten kehittämistoiminta on aktiivista. Henkisen omaisuuden suoja turvaa luovan työn tekijöiden oikeuden teoksiinsa ja toimintaedellytykset.

Kulttuuri ja kansalaiset

Kansalaiset osallistuvat aktiivisesti kulttuurielämään monikulttuurisessa Suomessa. Kulttuuri- ja kirjasto- palvelut ovat tasa-arvoisesti kaikkien saatavissa ja saavutettavissa ja eri väestöryhmien osallisuus ja harrastusmahdollisuudet suomalaisessa kulttuurissa toteutuvat. Saamelaiskulttuurin asema alkuperäis- kulttuurina on vahvistunut. Kielivähemmistöjen kulttuuriset oikeudet on turvattu.

Tieto- ja viestintätekniikkaa hyödynnetään tehokkaasti palveluiden tarjonnassa. Keskeisten kulttuuri- perintöaineistojen pitkäaikaissäilytys on turvattu ja ne ovat saatavilla digitaalisesti.

Taiteen ja kulttuurin hyödyntäminen ja sovellukset eri aloilla parantavat yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia ja elämänhallintaa.

Kulttuuri ja talous

Kulttuurin kansantaloudellinen merkitys on entises- tään vahvistunut. Kulttuurin tuotannon, jakelun, markkinoinnin ja myynnin rahoitusmuodot ovat moninaistuneet, ja toimialan yritysten ja muiden toimi- joiden kyky hyödyntää niitä on parantunut. Ammatil- lisesti vahvat ja monipuoliset kulttuurin alat toimivat taloudellisesti vakaalla pohjalla ja osaltaan lujittavat luovaa taloutta.

Tekijänoikeuden merkitys kansantaloudessa on vahva ja lisäarvoa tuottava. Tekijänoikeus hyödyttää koko kulttuurin tuotannon arvoketjua tuottaen te- kijöille, taiteilijoille, tuottajille, kustantajille, muille oikeudenhaltijoille ja jakelijoille taloudellista hyötyä.

Kulttuuriyrittäjyys ja -vienti ovat vakiintuneet osaksi kulttuurin tuotantoa ja taloutta. Suomi on kiinnostava toimintaympäristö myös ulkomaisille kulttuurialan toimijoille.

3.3 Kulttuuripolitiikan indikaattorit vaikuttavuusindikaattorialueittain

Hankkeessa valituiksi tulleet kulttuuripolitiikan vaikuttavuutta kuvaavat indikaattorit esitetään seuraavassa jaoteltuna edellä esitetyn indikaattorialuejaon mukaisesti. Kuten edellä todettiin, aluejako ei ole loogisesti täysin yhtenäinen, mutta se antaa indikaattoreiden tunnistamiselle kehyksen. Käytännössä monilla valituiksi tulleilla indikaattoreilla on kytkentöjä yhtä useampaan vaikuttavuusindikaattorialueeseen, mitä on pyritty tuomaan esiin indikaattorien kuvauksissa.

Indikaattoreiden valinnan kriteereitä on kuvattu edellä luvussa 2.3.2. Esitettyjen seikkojen ohella valintaan vaikutti se, että indikaattorien lukumäärä pyrittiin pitämään rajallisena ja hallittavana. Ministeriön kulttuurista vastaavilta yksiköiltä pyydettiin korkeintaan viittä ehdotusta kutakin kulttuuripolitiikan tavoitealuetta kohti. Indikaattoreiden lukumääräksi tuli lopulta 16. Ne eivät jakaannu tasan neljän indikaattorialueen kesken. Useimmat indikaattorit sisältävät alakohtia, joten yksittäisten indikaattorien lukumääräksi tulee kaikkiaan 49. Monessa tapauksessa kehittämistavoitteena on yhdistää alaindikaattoreita summaindikaattoreiksi tai indekseiksi.

Kaikki valitut indikaattorit eivät liiku yhtä tiukasti yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tasolla vaan joukossa on muutamia ministeriön toiminnallista tuloksellisuutta tai sen käytössä olleita panoksia kuvaavia indikaattoreita (esim. kulttuurin budjettiosuus). Nämä katsottiin tarpeellisiksi ministeriön oman toiminnan strategisen suunnittelun ja seurannan kannalta, mikä sisältyi hankkeen tehtäväksiantoon. Samaan tapaan Suomen Akatemian ja Tekesin Vindi-hankkeessa, jossa kehitettiin tieteen, teknologian ja innovaatioiden vaikuttavuuden mittareita, päädyttiin ottamaan tarkoituksella mukaan myös toiminnallisen tuloksellisuuden indikaattoreita (Lemola ym. 2008, 9).

Raportin liitteenä olevassa indikaattoriluettelossa esitellään kunkin indikaattorin sisältö täydentävien huomioiden kera. Jokaisesta indikaattorista selostetaan ne kulttuuripoliittiset tavoitteet, joihin se liittyy, samoin kuvataan sen relevanssi tai tulkintakehys kulttuuripoliittisen vaikuttavuuden seurannassa. Kulttuuripoliittiset tavoitteet ovat peräisin joko opetusministeriön kulttuuripolitiikan strategiasta 2020 tai muista

toimialaa ohjaavista dokumenteista. Kulttuuripoliittisella relevanssilla tarkoitetaan tässä indikaattorien suhdetta edellä kuvattuihin kulttuuripolitiikan vaikuttavuustavoitealueisiin. Se on ollut indikaattoreiden viimekätinen valintaperuste. Indikaattoriluettelossa nimetään lisäksi kunkin indikaattorin keskeiset tietolähteet ja tiedontuottajat sekä viitataan mahdollisiin kehittämistarpeisiin.

Raportin lisäksi indikaattorihankkeessa on tuotettu indikaattoreista yksityiskohtaiset kuvauslomakkeet, jotka koskevat kulttuuripoliittista relevanssia, tiedon saatavuutta ja tiedontuotannon käytännön toteutusta, tulkinnan rajoitteita sekä kansainvälistä vertailtavuutta. Kuvauslomakkeiden tarkoitus on tuoda indikaattoreille läpinäkyvyyttä ja systemaattisuutta. Nämä kuvauslomakkeet ovat opetusministeriön kulttuuriasioita käsittelevien yksiköiden käytössä. Kuvauspohjat perustuvat olennaisilta osiltaan IFACCAn julkaisussa ”Statistical Indicators for Arts Policy” (2005) esitettyyn malliin (mts. 12).

Kulttuuripolitiikan indikaattorit vaikuttavuusalueittain

Kulttuurinen perusta

Kulttuuritarjonta sekä sen kotimaisuus- ja uutuusaste

Kulttuuritarjonnan määrä

Kulttuuritarjonnan kotimaisuusaste

Uusien tuotantojen osuus kulttuuritarjonnasta

Kulttuurikasvatus

Taide-, kulttuuriperintö- ja mediakasvatus

yleissivistävässä koulutuksessa

Taiteen perusopetus

Lastenkulttuuripalveluiden tarjonta ja käyttö

Taidelaitosten yleisötyö

Kulttuuriperintö ja ympäristö

Muinaisjäännösten merkintä ja hoito

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden

rakennusten entistäminen

Museokokoelmat

Aineistojen digitointi Kansalliseen

digitaaliseen kirjastoon (KDK)

Kulttuurialan kansainvälinen liikkuvuus ja vaihto

Suomalaiset taide- ja kulttuurialan esitykset
ja niiden yleisömäärät ulkomailla

Ulkomaisten taidelaitosten ja -ryhmien
esityskerrat ja yleisömäärät Suomessa

Osallistuminen kansainvälisiin kulttuuri-,
media- ja liikkuvuushjelmiin

Kulttuuri-instituuttien ja edustustojen
järjestämät tilaisuudet ulkomailla

Residenssitoiminta

Taidenäyttelyiden valtiontakuut

Valtion tuki taiteelle ja kulttuurille

Kulttuuribudjetin koko sekä sen osuus

opetusministeriön ja valtion kokonaismenoista

Kulttuuribudjetin sisäinen jakauma

Luovan työn tekijät

Taide- ja kulttuurityövoima

Työvoima kulttuurin toimialoilla

Taideammatin harjoittajat sekä heidän
taloudellinen ja sosiaalinen asemansa

Taide- ja kulttuurialan opiskelijat

Kulttuurialalta valmistuneiden sijoittuminen

Kulttuurialan tutkinnon suorittanut työvoima

Valtion taiteilijatuki sekä työpaikat valtion
rahoittamissa kulttuurilaitoksissa

Tuki taiteelliseen työskentelyyn

Taiteilija- ja kirjailija-apurahat

Taiteilijaprofessuurit

Valtion ylimääräiset taiteilijaeläkkeet

Taiteilijatuen peitto ammattikunnassa

Taiteilijoiden työpaikat valtion tukea
saavissa kulttuurilaitoksissa

Kulttuuri ja kansalaiset

Kulttuuriharrastus ja -osallistuminen

Kulttuuriin ja taiteeseen käytetty aika

Taide- ja kulttuuriharrastukset

Taide- ja kulttuuritilaisuuksiin osallistuminen

Kulttuuriosallistuminen tietoverkoissa

Kulttuuristen verkkopalvelujen käyttö

Kulttuurituotteiden tai -palveluiden hankinta
verkkokaupasta

Kulttuuritilaisuuksissa ja -laitoksissa käynnit sekä

valtion tuki suhteessa käyntien ja myytyjen lippujen
määrään

Kulttuuritilaisuuksissa ja -laitoksissa käynnit

Valtion tuki käyntiä kohti

Valtion tuki myytyä lippua kohti

Kulttuurin alueellinen saatavuus

Kulttuurin fyysinen infrastruktuuri alueittain

Kulttuuritilojen kunnostus- ja

perustamisavustukset maakunnittain

Julkisesti tuettujen ja markkinapohjaisten

kulttuuripalvelujen tarjonta alueittain

Valtion taide- ja kulttuurimenot asukasta kohti
maakunnittain

Kulttuuri ja talous

Kulttuurin toimialojen BKT-osuus

Kotitalouksien kulutusmenot kulttuuriin

Kulttuurin toimialojen yritykset

Kulttuuritalouden kauppatase

Kulttuurihyödykkeiden ja -palveluiden
kokonaisvienti ja tuonti

Merkittävimmät tuonti- ja

vientiartikkelit sekä kauppakumppanit
kulttuurin alueella

Kulttuurimatkailun taloudellinen merkitys

Tekijänoikeusalojen BKT-osuus

4 Kulttuuripolitiikan indikaattorien ja muun strategisen tiedontuotannon kehittämistarpeet ja -ehdotukset

4.1 Indikaattorijärjestelmän käyttöönotto, ylläpito ja arviointi

Kulttuuripolitiikan indikaattorihankkeen tavoitteena oli tunnistaa ja määritellä keskeiset opetusministeriön ohjaamaan kulttuurihallintoon kytkeytyvät politiikkavaikuttavuuden alueet sekä niitä kuvaavat indikaattorit. Tarvittavat indikaattoritiedot tuli myös koota tai käynnistää toimet puuttuvien tietojen hankkimiseksi. Lisäksi hankkeelle oli annettu tehtäväksi kartoittaa indikaattoreita koskevat tietotarpeet ja kehittää niiden pohjalta kulttuurialan tilastointi- ja tiedontuotantojärjestelmää tai tehdä tarpeelliset kehittämissuhteet.

Kulttuuripolitiikan indikaattorihanke on vahvistanut tietoisuutta hallinnonalan strategisen tieto- ja tilastointipohjan huolehtimisen tärkeydestä ja antanut virikkeitä sen kehittämiseksi sekä vaikuttavuuden laaja-alaiselle arvioinnille. Työn kuluessa on tiedostettu sekä indikaattoreiden käyttöön liittyvät riskit ja heikkoudet että sen vahvuudet ja mahdollisuudet. Hankkeen myönteisiin vaikutuksiin kuuluu mm. havainto siitä, että indikaattorien pohdinta ja valinta voivat edesauttaa kulttuuripoliittisten tavoitteiden kirkastamista ja kulttuuripoliittista argumentointia. Tavoit-

teiden täsmentäminen ja niiden saavuttamisen kriittinen, evidenssipohjainen arviointi vahvistavat sektoria.

Julkisen keskustelun viriäminen indikaattoreista tarjoaa toimi- ja hallinnonalan edustajille myös tilaisuuden nostaa esiin keskustelua kulttuurisesta ulottuvuudesta kaikilla yhteiskuntapolitiikan osa-alueilla. Riskit ja heikkoudet liittyvät lähinnä indikaattorien liian yksipuoliseen tulkintaan ja käyttöön kulttuuripoliittisen keskustelun ja ohjauksen välineenä sekä niiden jatkuvan kehittämistyön ja kulttuuripoliittisen relevanssin arvioinnin katkeamiseen.

Hankkeessa päädyttiin jaottelemaan kulttuuripolitiikan vaikuttavuutta kuvaavat indikaattorit neljälle kulttuuripolitiikan vaikuttavuusalueelle: 1) kulttuurinen perusta, 2) luovan työn tekijät, 3) kulttuuri ja kansalaiset sekä 4) kulttuuri ja talous. Indikaattoreita nimettiin 16, mutta useimpiin niistä sisältyy myös alaindikaattoreita. Prosessien rinnakkaisuuden ansiosta vaikuttavuusalueet ovat samat kuin opetusministeriön kulttuuri-, nuoriso- ja lii-

kuntapolitiikan osastolla vuonna 2009 hyväksytyssä kulttuuripolitiikan strategiassa.

Perushahmotus antaa hyvän pohjan seurantarpeiden tunnistamiselle sekä kokonaisuuden että yksittäisten hankkeiden ja ohjelmien osalta. Raportin alussa esitettyyn valtiokonsernin tulosoheja- ja tilivelvollisuusajattelua jäsentävään tuloprismaan viitaten malli voidaan käsittää hierarkkiseksi ja kumuloituvaksi (ks. edellä s. 7). Hankkeessa on tehtävänannon mukaisesti keskitytty prisman huippuun, jossa sijaitsee yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Yhteiskunnallisista vaikuttavuustavoitteista johdetaan toiminnalliset tulostavoitteet, joita on eri alojen ministeriöillä sekä niiden alaisilla virastoilla ja laitoksilla. Niiden toimintaa kuvaavien indikaattoreiden tulee olla vastaavassa suhteessa ylemmän tasoisiin indikaattoreihin. Opetusministeriön tulosohejauksen piirissä olevien taide- ja kulttuurialan laitosten ja virastojen toimintaa kuvaavat indikaattorit olisi kytkettävä kulttuuripolitiikan vaikuttavuusindikaattoreiden kehikkoon.

Kulttuuripolitiikan indikaattoreiden nimeäminen ja tuottaminen ei ole kertaluontoinen hanke, vaan se edellyttää jatkuvaa kehittämistyötä. Vaikuttavuusaluejako ei ole pysyvä, sillä se riippuu kulttuuripolitiikan kulloisistakin tavoitteista ja painopisteistä; sama koskee indikaattoreiden kulttuuripoliittista relevanssia. Niinpä indikaattoreita tulee kehittää kaiken aikaa suhteessa tavoiteasettelussa tapahtuviin muutoksiin. Kulttuuripolitiikan suuret linjat ovat kohtalaisen pysyviä; jos uusia tavoitteita tulee, ne kumuloituvat yleensä entisten päälle ja oheen. On kuitenkin huomattava, että uudet tavoitteet ja painotukset saattavat olla jossain määrin ristiriitaisia vanhojen linjausten kanssa, samoin tulkinnat suurista linjoista saavat ajan kuluessa uusia painotuksia.

Strategiset painopistealueet tai muut yksittäiset painotukset ovat riippuvaisia hallitusohjelmien ja politiikkaohjelmien tavoitteista sekä kansainvälisestä tai muusta yhteiskunnallisesta keskustelusta. Painopisteiden muutokset voivat vaikuttaa paitsi yksittäisten indikaattorien asemaan myös itse indikaattorialueiden tunnistamiseen ja nimeämiseen samoin kuin niiden keskinäisiin suhteisiin. On myös mahdollista, että yksittäiset indikaattorit pysyvät ydinjoukossa mutta niiden kulttuuripoliittinen tulkintakehys saa uusia sävyjä.

Hankkeessa luodun indikaattorivalikoiman kykyä kuvata kulttuuripolitiikan kokonaisuutta ja sen keskeisiä tavoitteita on jatkuvasti arvioitava. Koko valikoimaa ei kannata mullistaa pienin väliajoin, sillä indikaattorityössä sekä tilastoinnissa pitkät aikasarjat ovat arvokkaita. Kehitetyt indikaattorit ovat käytössä alati muuttuvassa ympäristössä. Tiedontuotanto ei voi rajoittua kullakin hetkellä hyväksytyihin politiikkatavoitteisiin ja niitä vastaaviin indikaattoreihin, vaan on oltava reserviä, jonka varassa voidaan arvioida kulttuuripoliittista merkitystä lisäävien ja aikaisemmin kenties marginaalisenakin pidettyjen ilmiöiden vaikutusta.

Tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden osoittamisella on tarkoitus lisätä valtionhallinnon piirissä tapahtuvien toimintojen läpinäkyvyyttä, tilivelvollisuutta ja yhteiskunnallista keskustelua. Tämän toteuttamiseksi kulttuuripolitiikassa on tarpeen ottaa käyttöön ehdotetut indikaattorit tai pyrkiä soveltamaan niitä eri seurantarpeissa ja -järjestelmissä. Indikaattoritiedon pätevä ja toimialaa hyödyttävä käyttäminen vaatii perinteiseen virkamiesrooliin kuuluneen osaamisen laajentamista: kyse on yhden strategisen osa-alueen kehittämisestä. Toimialan vaikuttavuustieto on tärkeää esittää havainnollisessa muodossa ja saattaa päättäjien ja kansalaisten ulottuville.

Viime aikoina nettiportaalit ovat yleistyneet indikaattoritiedon jakelukanavana. Tästä ovat esimerkkinä mm. kestävän kehityksen indikaattorit. Valtioneuvoston kanslia yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa on laatinut sadan yhteiskunnalliseen kehitykseen liittyvän indikaattorin portaalia metatietoineen. Findikaattori julkaistiin lokakuussa 2009. Samaa mallia on mahdollista toteuttaa myös tässä hahmoteltujen kulttuuripolitiikan indikaattoreiden kohdalla. Niistä osa sisältyy jo Findikaattoriin, ja muutamia lisätään joukkoon vielä myöhemmin (kulttuurin alueelta tulee yhteensä kahdeksan indikaattoria).

EHDOTUS 1: Opetusministeriö ja sen kulttuuriasioita käsittelevät yksiköt käyttävät työssään hyväkseen kulttuuripolitiikan indikaattorihankkeen ehdottamia kulttuuripolitiikan vaikuttavuutta kuvaavia indikaattoreita omissa vaikuttavuuden seuranta-käytännöissään ja kehittävät vaikuttavuusarvioinnin käytäntöjä yhteistyössä Tilastokeskuksen ja muiden arviointeihin liittyvien tiedontuotantotahojen kanssa. Käynnistettäessä uusia kulttuuripoliittisia toimintaprosesseja tai hankkeita tarkastellaan aina myös niihin liittyviä indikaattoritarpeita suhteessa nyt laadittuun kehikkoon.

EHDOTUS 2: Opetusministeriö järjestää virkamiehilleen koulutusta indikaattoritiedon käytöstä ja hyödyntämisestä strategisen toiminnan ja yhteiskunnallisen viestinnän välineenä. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osastolle perustetaan yhteistyöryhmä ja nimetään vastuuhenkilö tiedolla johtamisen tarpeita varten. Tässä ryhmässä käsitellään kulttuuripolitiikan tiedontuotannon kehittämiseen sekä vaikuttavuus- ja muiden indikaattorien kehittämiseen ja käyttöön liittyviä asioita.

EHDOTUS 3: Opetusministeriö ja Tilastokeskus tuottavat tämän työn jatkoksi opetusministeriön www-sivuille kulttuuripolitiikan indikaattoriportaalin, joka palvelee kulttuuripoliittista strategiatyötä ja tulohjausprosesseja. Portaali linkitetään valtioneuvoston Findikaattori-portaaliin.

4.2 Kehittämistyötä edellyttävien teemojen työstäminen indikaattoreiksi

Kaikki kulttuuripolitiikan kannalta tärkeät asiat eivät vielä näy laaditussa indikaattorivalikoimassa. Monien asioiden seuraamiseksi puuttuu tarvittava tietopohja tai siinä on merkittävästi parantamisen varaa. Tarvitaan lisää sekä kulttuurin toimialaan liittyvää tilastollisen ja muun tiedon tuotantoa että indikaattoreihin ja niiden käyttöön liittyvää metodologista kehittämistyötä. Tämä ei ole yksinkertaista toteuttaa mm. julkisen sektorin uudelleen järjestelyjen ja julkisen rahoituksen supistusten takia.

Lähinnä tietopohjan puutteellisuuden vuoksi indikaattorivalikoimaan ei ole voitu vielä sisällyttää sellaisia tärkeitä teemoja kuin kulttuuri-identiteetti, kulttuurinen monimuotoisuus, kulttuurien välinen vuoropuhelu, kestävä kehitys, osallisuus kulttuuriin, kulttuuristen oikeuksien toteutuminen, kulttuurin hyvinvointivaikutukset ja kulttuurinen tietoyhteiskuntakehitys. Nämä ovat kuitenkin tällä hetkellä kulttuuripoliittisesti olennaisia ja myös opetusministeriön kulttuuripolitiikan strategian esiin nostamia teemoja. Strategiassa mm. nostetaan kulttuuri hyvinvoinnin edistäjänä kulttuuripolitiikan kehittämisen yhdeksi painopistealueeksi. Samoin opetusministeriö lupaa laatia kestävä kehityksen toimintaohjelman kulttuuripolitiikan alalla ja ottaa jatkossa monikulttuurisuuden huomioon kaikissa kulttuuripoliittisissa toimissa. Strategiassa halutaan myös turvata kansalaisten ja eri väestöryhmien kulttuuriset oikeudet, kulttuurin saatavuus ja saavutettavuus ja sitä kautta osallisuus kulttuuriin.

Indikaattorityön kehittämisen kannalta mainittuihin kulttuuripoliittisiin teemoihin liittyvät käsitteet ja tavoitteet eivät ole riittävästi kirkastuneet sen enempää kansallisesti kuin kansainvälisesti. Suomessakin on vielä osin käymättä keskustelu siitä, mitä esimerkiksi saatavuuden tasa-arvo ja osallisuus tarkoittavat eri etnisten ja vähemmistöryhmien sekä alakulttuurien tapauksessa. Kestävä kehitys koetaan kulttuurisesti tärkeäksi asiaksi mutta kulttuurisen kestävyuden erottaminen sosiaalisesta kestävyydestä on osoittautunut vaikeaksi. Kulttuurin terveys- ja hyvinvointivaikutuksista on meneillään selvitystyö, jonka yhteydessä on todettu, että teema-alueesta on kansainvälisesti ja myös Suomessa tarjolla tutkimustietoa mutta se on toistaiseksi hajanaista ja riittämätöntä. Tätä tietoa pyritään kokoamaan sekä kyseisen hankkeen piirissä että opetusministeriön rahoittamassa innovaatio- ja osaamisjärjestelmien kehittämisohjelmaan sisältyvässä ESR-hankkeessa ”Taide kohtaamisalustana”, jonka ohjauksessa opetusministeriö esittänyt, että hanke kehitteli myös tällaisen toiminnan vaikuttavuuden arviointimallia.

Monista teemoista on meneillään kansainvälistä indikaattorien kehittämistyötä mm. IFACCassa sekä ERICArtsin piirissä. Unescon yhteydessä toimii asian tuntijaryhmä, jonka tehtävänä on kehittää kulttuuriversiteettiin liittyvää käsitteistöä ja tilastointia. Euroo-

pan unionissa on käynnistymässä kulttuuritilastoinnin ESSnet-hanke, jonka piirissä tullaan sivuamaan ainakin osaa yllä mainituista teemoista. Hanke jatkaa 1997–2001 toimineen LEG Culture -projektin kehittämistyötä eurooppalaisten kulttuuritilastojen kehittämiseksi.

EHDOTUS 4: Opetusministeriö arvioi kulttuurisesti kestäväan kehitykseen liittyviä indikaattoritarpeita laadittavaksi tulevassa kestäväan kehityksen toimintaohjelmassa. Kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin liittyvien tieto- ja indikaattoritarpeiden edistämistä opetusministeriö arvioi vuoden 2010 alussa valmistuvan Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelmaehdotusten linjausten valossa.

Kulttuurin moninaisuuden ja monikulttuurisuuden teema-alue on heikosti esillä indikaattorivalikoimassa aineiston puutteen takia. Olemassa olevien tilastojen ja rekisterien käytettävyys erityisesti monikulttuuristumisen seurantatarkoituksiin on huono. Sitä edustaa tässä vaiheessa lähinnä vain äidinkieli, joka on otettu yhdeksi tarkasteltavaksi muuttujaksi aina, kun se on ollut mahdollista (esim. taiteilijakunnan koostumus, apurahojen hakijat ja saajat, kulttuuritilaisuuksien yleisö, kulttuurihyödykkeiden ja -palvelujen tarjonta jne.). Syntyperään tai etniseen ryhmään kuulumista ei esimerkiksi kyselytutkimuksissa useinkaan arkaluontoisuuden vuoksi kysytä, vaikka tiedon kerääminen tutkimus- ja tilastotarkoituksiin olisi Henkilötietolain ja Tilastolain mukaan periaatteessa sallittua. Monikulttuurisuudesta sekä maahanmuuttajien kulttuuri-toiminnasta on parhaillaan tekeillä mm. Cuporessa ja Taiteen keskustoimikunnassa erityistutkimuksia, joiden pohjalta teema-alueen indikaattoreita päästään jatkossa kehittelemään entistä paremmin.

Myös muiden erityisryhmien kohdalla tiedonsaanti kilpistyy tutkimusotosten pienuuteen. Laajoissakin koko väestöä koskevissa tutkimuksissa, kuten Tilastokeskuksen Vapaa-aikatutkimuksessa, otoskokoja pyritään jatkuvasti pienentämään kustannussyistä. Seuraamalla erityisryhmien kulttuuripalvelujen käyttöä ja harrastamista ja järjestöosallistumista voitaisiin kuitenkin arvioida, miten niiden kulttuuriset oikeudet toteutuvat käytännössä tai kuinka lähelle asetettuja tavoitteita päästään (esimerkiksi Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus -ohjelma 2006–2010). Siksi vähem-

mistöjä koskevien tietojen saamiseksi on tehtävä erillisselvityksiä tai lisättävä laajoihin väestötutkimuksiin niitä koskevia erityisotoksia. Riittävää otoskokoja tarvitaan myös, jotta voitaisiin seurata kulttuurin moninaistumista makujen ja valintojen erilaistumisen merkityksessä. Tästä tietenkin aiheutuu lisäkustannuksia.

EHDOTUS 5: Opetusministeriö kiinnittää erityistä huomiota kulttuurin moninaistumisen ja monikulttuurisuuden seurannan tarpeisiin kulttuuripolitiikan alalla. Tilastokeskus selvittää mahdollisuudet suurentaa Vapaa-aikatutkimuksen otosta, jotta niin maahanmuuttajista kuin muistakin pienistä erityisryhmistä saataisiin käyttökelpoista ja luotettavaa tietoa.

Kulttuurin tasapuoliseen saatavuuteen ja saavutettavuuteen liittyy monia käytäntöjä, joita olisi tärkeä seurata. Yksi seurantakohde on kulttuuritilaisuuksien hintakehitys sekä hintojen vaikutus paitsi kävijöiden lukumäärään myös kävijärakenteeseen. Kuten Reilu kulttuuri -raportissa todetaan, Suomesta puuttuvat vertailukelpoiset tilastot kulttuurin julkisen tuen sosiaalisesta kohdentumisesta (Koivunen ja Marsio 2006, 43). Ilmaistapahtumien, -päivien tai -tuntien ja muiden erilaisten kulttuuripoliittisten subventiokeinojen vaikutuksia olisi myös syytä arvioida eri väestöryhmien näkökulmasta (sosioekonominen asema, koulutus, etninen tausta, ikä, asuinpaikka jne.). Kansalaismielipiteen seuranta on myös tärkeää: esimerkiksi kulttuuritarjontaa käyttämättömiltä tulisi kysyä näkemyksiä osallistumattomuuteen vaikuttavista syistä ja tekijöistä.

Vuoden 2009 alussa otettiin käyttöön uutena kulttuuripalvelujen kulutuksen lisäämiseen tähtäävänä keinona kulttuuriseteli, joka tarjoaa ajankohtaisen mahdollisuuden seurannan ja arvioinnin toteuttamiseen. Perinteisemmistä välineistä arvioinnin kohteeksi voitaisiin ottaa esimerkiksi opetusministeriön kuntien kirjastoille myöntämä vähälevikkisen laatukirjallisuuden ostotuki.

EHDOTUS 6: Opetusministeriö kehittää menetelmiä ja käytäntöjä seurata kulttuuripalvelujen saatavuuteen ja saavutettavuuteen liittyvien kulttuuripoliittisten välineiden ja toimenpiteiden käytön vaikutuksia. Saavutettavuuden osalta tämä tapahtuu osana Taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden toimenpideohjelmää. Kulttuurisetelin käytöstä käynnistetään arviointi.

Kulttuurin saatavuuteen indikaattorivalikoimassa liittyy myös kulttuurin alueellisen saatavuuden indikaattori. Se toteutetaan aluksi perinteisen taulukon muodossa olemassa olevien tilastojen ja rekistereiden pohjalta (teatterit, museot, kirjastot, kulttuuritalot, taidekaupat ja galleriat, kirjakaupat, taidekoulut jne. maakunnittain). Myöhemmin on tarkoitus kehittää kulttuuripalvelujen alueellista ja paikallista saatavuutta kuvaava kartasto. Paikkatietojen avulla voidaan tarkastella havainnollisesti palvelujen etäisyyksiä ja arvioida palvelujen saatavuuden tavoitetta suhteessa alueiden asukasmääriin. Karttatietoa voidaan käyttää myös mm. pohdittaessa uusia palvelujen järjestämisen mahdollisuuksia ja tapoja, kuten seudullisia palveluja tai verkostoitumista, jotta palvelujen alueellinen saatavuus tulee tulevaisuudessakin turvatuksi. Karttatieto palvelee samalla kulttuurimatkailulinkeihin kehittämistä.

EHDOTUS 7: Kulttuurin alueellisen saatavuuden indikaattoria täydennetään ja havainnollistetaan viemällä saatavuutta koskevat tiedot karttamuotoon. Kartaston kehittämisessä Tilastokeskuksella on keskeinen rooli.

Kulttuuripoliitiikan strategian esiin nostamista asioista on huomioitava myös tieto- ja viestintäteknologisen kehityksen osin vielä ennakoimaton vaikutus kulttuurin kenttään ja kulttuuripalvelujen käyttöön. Kasvava osa kulttuurisisällöistä on saatavissa tietoverkoissa, ja tottumus niiden käyttöön lisääntyy ja leviää myös vanhempiin ikäryhmiin. Indikaattorivalikoimaan sisältyvät kansallisen kulttuurin digitaalisen säilyttämisen ja saatavuuden sekä tietoverkkoihin liittyvän kulttuuriosallistumisen indikaattorit. Erityisesti jälkimmäisen osalta tarvitaan tutkimusten, tilastojen ja rekisterien hermistämistä ottamaan huomioon verkossa tapahtuvan kulttuuritoiminnan erityispiirteitä, kuten virtuaalisen yhteisöllisyyden tai tuottajan ja ku-

luttajan roolien tai ammattilaisen ja harrastajan roolien sekoittuminen (käyttötutanto, prosumerismi, sosiaalinen media jne.). Tilastokeskuksessa joka vuosi tehtävä EU:n Tieto- ja viestintätekniikan käyttötutkimus, joka jo sisältää useita kulttuurin verkkokäyttöä koskevia kysymyksiä, on hyvä alusta aihealueen tietopohjan syventämiseen.

EHDOTUS 8: Tilastokeskus kehittää kansalaisten tietoverkoissa tapahtuvan kulttuuriosallistumisen seuraamisen muotoja.

4.3 Yhteistyö kulttuurikasvatusta koskevilla indikaattoreilla

Tässä työryhmäraportissa on todettu poikkihallinnollisten prosessien tärkeys kulttuuripoliitiikan ja kulttuuristen vaikutusten arvioinnin kannalta. Hankkeen nimeämiin kulttuuripoliitiikan seurannan kannalta relevantteihin indikaattoreihin kuuluvat kulttuurikasvatusta koskevat indikaattorit. Osa niistä liittyy opetusministeriön kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston toimivallan piirissä oleviin asioihin, mutta taidekasvatukseen, taiteen perusopetukseen ja taide- ja kulttuurialojen koulutukseen liittyvissä asioissa hallinnollinen vastuu kuuluu opetusministeriössä koulutus- ja tiedepoliitiikan osastolle. Myös vapaan sivistystyön piirissä, erityisesti työväen- ja kansalaisopistoissa, tarjottavat taide- ja kulttuurialan opiskelu- ja harrastusmahdollisuudet ovat keskeisiä kansalaisten osallisuuden ja arvokkuuden kokemuksen ja oman luovuuden kehittämisen foorumeita, joten niidenkin saatavuuden ja saavutettavuuden seuranta on tärkeä osa kulttuuripoliitiikan tietopohjaa.

Taide- ja kulttuurialan kasvatuksen ja koulutuksen kokonaisvaltainen seuranta edellyttää sellaista opetusministeriön koulutus- ja tiedepoliitiikan osaston sekä kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston välistä yhteistyötä, joka palvelee molempien osapuolten intressejä. Osastot ovat käynnistäneet keväällä 2009 yhteistyön analyysin tuottamiseksi Suomen taidekasvatusjärjestelmän tämänhetkisestä tilasta. Siinä tarkastellaan taidekasvatuspalveluiden alueellista ja taiteen- alakohtaista saatavuutta. Analyysin pohjalta johdetaan toimet taidekasvatusjärjestelmän kehittämiseksi.

EHDOTUS 9: Opetusministeriön kehittämisohjelman 2007–2011 tavoitteiden mukaisesti opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan osasto sekä kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto lisäävät yhteistyötään taide- ja kulttuurialan kasvatus- ja koulutusasioissa, jolloin myös niihin liittyviä vaikuttavuusindikaattoreita voidaan kehittää yhteistoimin. Yhteistyön vahvistamiseksi tulee harkita yhteistyöryhmän perustamista asiakokonaisuutta varten.

4.4 Lakien ja rahoitusjärjestelmän arviointi

Vaikka tässä raportissa korostetaan tarvetta tuottaa tietoa laajasti yhteiskunnan kulttuurisesta ulottuvuudesta, valtionhallinnon toimialana määritellyn kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden mittaaminen on indikaattori-työn ensisijainen tavoite. Opetusministeriö toteuttaa kulttuuripolitiikkaa merkittävässä määrin lakien toimeenpanon sekä toimialalle myönnettävän rahoituksen kautta, joten näiden välineiden toimivuuden ja vaikutusten arviointi on kulttuuripoliittisesti keskeistä. Lait ja rahoitus ohjaavat käytäntöjä ja määrittelevät kulttuurista kenttää ja kulttuurisen toiminnan mahdollisuuksia.

Opetusministeriön kulttuuripolitiikan strategia sisältää sekä lainsäädäntöä että rahoitusta koskevia linjauksia ja kehittämissuunnitelmia. Strategiassa todetaan, että opetusministeriö arvioi taide- ja kulttuurihallinnon alaa koskevan lainsäädännön selkeyttämisen mahdollisuudet. Arvioinnilla tarkoitetaan tässä yhteydessä uudistustarpeiden ja -mahdollisuuksien kartoitusta, jonka yhteydessä selvitettäisiin myös tarve ja mahdollisuus säätää kulttuurin edistämisen puitelaki. Indikaattorihankkeen näkökulmasta olisi tärkeää, että selvitys perustuisi olemassa olevien lakien toimivuuden arviointeihin tai sisältäisi tällaisia ja että mahdollisesti muuttuvaa lainsäädäntöä itseään arvioitaisiin jatkossa suunnitelmallisesti. Tällaisissa arvioinneissa on otettava huomioon, että lakien vaikutukset voivat olla ennakoimattomia ja joskus alkuperäisten tavoitteiden vastaisiakin. Esimerkiksi lakisäätöisen valtionosuusjärjestelmän vaikutuksia teatterin, tanssin ja musiikin aloilla olisi aiheellista selvittää näistä näkö-

kulmista, sillä näillä alueilla järjestelmän ulkopuolelle jäävän vapaan kentän ongelmat voivat olla juuri näitä ennakoimattomia seurauksia.

Strategiassa kiinnitetään huomiota rahoitusjärjestelmän ja -kriteerien kykyyn reagoida erilaisiin ja muuttuviin tarpeisiin. Järjestelmiä ja kriteerejä luvataan kehittää nykyistä monipuolisemmiksi sekä laadullista ja innovatiivista kehittämistoimintaa tukeviksi. Indikaattorihankkeen näkökulmasta nämä kehittämissuunnitelmat edellyttäisivät pohjakeseen rahoituskäytäntöjen ja erilaisten rahoitusmuotojen toimivuuden arviointia. Mitä enemmän vaikkapa juuri laadullisuutta ja innovatiivisuutta käytetään rahoituksen perusteena, sitä varmemmin nousee esiin myös vaikeita laadullisen arvioinnin kysymyksiä. Julkisen kulttuurirahoituksen vaikuttavuutta tulisi myös arvioida laaja-alaisesti tietämyksen väliajoin (vrt. Suomen Akatemian tekemät tutkimusrahoituksen vaikuttavuuden arvoinnit).

Myös tekijänoikeutta koskevan lainsäädännön arvioiminen on kulttuuripoliittisesti tärkeää. Cu-poreissa käynnistyi toukokuussa 2009 hanke, jonka tarkoituksena on muodostaa tekijänoikeusjärjestelmän toimivuuden laaja-alainen arviointimenetelmä. Näin luodaan perusta arvioinnille, jota voidaan hyödyntää paitsi valtion tekijänoikeuspolitiikan ja -strategian laadinnassa että lainsäädännön ja tekijänoikeusjärjestelmän kehittämistoimien suunnittelussa. Menetelmä tulee koostumaan joukosta valittuja arviointikohteita sekä indikaattoreita, joiden pohjalta voidaan arvioida järjestelmän toimivuutta eri maissa ja tunnistaa parhaita käytäntöjä.

Opetusministeriö on lisäksi sopinut Maailman henkisen omaisuuden järjestön (World Intellectual Property Organization, WIPO) sihteeristön kanssa siitä, että tutkitaan mahdollisuuksia käynnistää vastaava kansainvälinen hanke. Metodologia toteutetaan kahdessa vaiheessa, joista ensimmäisessä muodostetaan arviointimetodologia ideoimalla, arvioimalla toteuttamiskelpoisuutta ja toteuttamalla metodologialuonnos. Toisessa vaiheessa metodologiaa testataan ja mahdollisesti kehitellään edelleen sekä sovitetaan yhteen WIPO:n vastaavaan hankkeeseen. Hankkeen ensimmäisen vaiheen kesto on kuusi kuukautta (touko–lokakuu 2009).

EHDOTUS 10: Opetusministeriö sisällyttää kulttuuripolitiikan strategiansa mukaisesti taide- ja kulttuurihallintoa koskeviin lainsäädännön ja rahoituksen selvityksiin arviointeja nykyisistä laeista ja rahoitusmuodoista sekä kehittämistoimiin arviointitarpeiden analyysin.

4.5 Laadullisten indikaattorien kehittäminen

Kulttuuripolitiikan kannalta määrällisyyden ja laadullisuuden problematiikka on erittäin kiinnostava ja haasteellinen. Ohjatessaan valtionhallinnossa tuloso-jausmekanismin käyttöä siihen liittyvine seurantam-
netelmineen valtiovarainministeriö sallii sekä määräl-
liset indikaattorit että laadulliset arvioinnit.

Tässä hankkeessa kulttuuripolitiikan vaikutusten seuranta varten ei vielä tuotettu laadullisia indikaat-
toreita tai ehdotuksia niiden kehittämiseksi läheskään
niin paljon kuin toimialan luonteen kannalta olisi tar-
peellista. Työssä keskityttiin sellaisten kulttuuripoliti-
ikan perusindikaattorien kartoittamiseen, joita voidaan
käyttää välittömästi niissä seurantadokumenteissa, joi-
hin opetusministeriö valtionhallinnon osana ja kult-
tuuripolitiikan vastuuministeriönä joutuu tuottamaan
tietoa. On toivottavaa, että laadullisten indikaattorien
kehittämistyötä voidaan tehdä jatkossa sekä opetus-
ministeriön ja Tilastokeskuksen yhteistyön että kult-
tuuripolitiikan sektoritutkimuksen ja akateemisenkin
tutkimuksen puitteissa.

Kulttuuripolitiikassa kysymys laadusta ei tarkoita
vain laadullista arviointia vaan itse laadun arviointia.
Idea asiantuntijabarometrin tms. välineen luomisesta
laadun arvioinnin kehittämiseksi kulttuuripolitiikassa
tuli esiin indikaattorihankkeessa. Laadun ja sen arvi-
oinnin kriteereitä ja käytäntöjä taide- ja kulttuuripo-
litiikan alueella olisi tarve tehdä entistä läpinäkyvä-
miksi. Arvioinnin kohteena voisi olla vaikkapa tuo-
tantojen taiteellinen laatu julkisesti tuetuissa taide- ja
kulttuurilaitoksissa. Arviointi voitaisiin toteuttaa esi-
merkiksi hyödyntämällä alan kritiikkiä ja tutkimusta
tai vertaisarviointina laitosten ja virastojen kesken,
mahdollisuuksien mukaan kansainvälisesti (vrt. esim.
Suomen Akatemian tilaama taideyliopistoarviointi,
Research in Art and Design jne. 2009).

Laadun arviointikysymyksiin saatetaan joutua myös
osana toimijoiden kokonaisarviointeja. Suomen Kan-
sallisooppera ja Kansallisteatteri ovat käynnistämässä
toimintansa kansainvälistä arviointia. Englannin tai-
deneuvostossa on vastikään tehty suunnitelma, jonka
mukaan julkista kulttuuripanostusta arvioitaisiin osin
tukea saavien yhteisöjen itse- ja vertaisarviointina
(Arts Council of England 2009). Laatu taiteellisen
erinomaisuuden mielessä kytkeytyy vahvasti tarjonta-
painotteiseen kulttuuripolitiikkaan (ks. esim. Syrjästä
esiin 1998, 61). Sitä mukaa kun asiakas- tai kulutta-
janäkökulma voimistuu kulttuuripolitiikassa, on myös
keskustelua laadusta avattava laajemmille näkemyksille.

EHDOTUS 11: Kulttuurin toimialan laadullista
arviointia kehitetään mm. hyödyntämällä sektori- ja
akateemista tutkimusta ja käyttämällä asiantuntija-
barometreja. Toiminnan pohjaksi selvitetään hyviä
kansainvälisiä laadun arvioinnin malleja taide- ja
kulttuuripolitiikan alalta.

4.6 Kulttuurin talouden indikaattorien edelleen kehittäminen

Kulttuurin talous muodostui tämän hankkeen indikaat-
torialuejäsenyyksessä omaksi seuranta-alueekseen, kos-
ka se on noussut keskeisesti esiin kulttuuripoliittisessa
tavoitteenasettelussa 1990-luvulta lähtien. Kulttuurin
talouden indikaattoreiksi nimettiin kulttuurialojen ja te-
kijänoikeusalojen BKT-osuudet sekä kulttuurin budjet-
tiosuus siitä huolimatta, että ne eivät ole varsinaisia yh-
teiskunnallisen vaikuttavuuden indikaattoreita. Vastaavia
mittareita on käytössä monilla toimialoilla. Esimerkiksi
EU:ssa käytetään T & K -menojen BKT-osuutta yhtei-
nä talouspolitiikan indikaattorina, koska sen kasvu tul-
kitaan tärkeäksi keinoksi saavuttaa osaamiseen perus-
tuvan korkean teknologian EU:n tavoite (Indikaattorit
jne. 2005, 9). Suomessa kulttuurin budjettiosuudesta on
tapana lukea välillisesti monia asioita lähtien toimialan
yhteiskunnallisesta arvostuksesta päätyen kulloisenkin
kulttuuriministerin onnistumiseen tehtävässään. Julkiset
kulttuurimenot ovat olleet myös kansainvälisesti keskei-
nen indikaattori kulttuuripoliittisessa keskustelussa ja
tutkimuksessa 1970-luvulta lähtien.

Opetusministeriön ja Tilastokeskuksen yhteistyönä on viime vuosina kehitetty kulttuurin ”satelliittitilinpitoa” eli kulttuurin bruttokansantuoteosuuden, työllisyyden, tuonnin ja viennin sekä kulutuksen laskentaa kansantalouden tilinpidon kehikossa (Kulttuurin satelliittitilinpito 2008). Kulttuurin taloudellisesta merkityksestä on ollut vain vähän systemaattista ja muihin aloihin vertailukelpoista tietoa. Paine tällaisen tiedon saamiseksi kulttuurin alueelta on kasvanut, kun eri toimintojen ja toimialojen taloudelliset vaikutukset ovat tulleet keskeiseksi yhteiskuntapolitiittisen seurannan kohteiksi.

Voi vaikuttaa paradoksaaliselta, että opetusministeriön ja Tilastokeskuksen yhteistyönä on kehitetty kulttuurin BKT-osuuden laskentaa samaan aikaan, kun taloudellista toimeliaisuutta kuvaavan BKT:n käyttöä yleisenä kehityksen mittarina on kritisoitu voimakkaasti kansainvälisessä keskustelussa. BKT ei ota huomioon taloudellisen toiminnan vaikutuksia kokonaisvaltaisesti ymmärrettyyn ja eettisesti painottuvaan inhimilliseen, sosiaaliseen tai ekologiseen kehitykseen. On kuitenkin realistista olettaa, että nykymuotoinen BKT-mittari on käytössä vielä pitkään, sillä se on menetelmiltään vakiintunut ja kansainvälisesti vertailukelpoinen sekä laajalti tunnettu ja käytetty. Samaten voidaan otaksua, että sille tullaan kehittämään erilaisia hyvinvointinäkökulmaan pohjautuvia täydennyksiä ja laajennuksia, joista voi myös muodostua samaan tapaan kansainvälisiä standardeja.

BKT:tä täydentämään on esitetty useita muita laskentoja, kuten vihreä tilinpito tai sosiaalitylön tilinpito, joista edellinen on ympäristökorjattu kansantuotemittari ja jälkimmäinen tarkastelee tuotantotoiminnan vaikutuksia tulonjakoon. Uusia ajatuksia esitellään mm. aiemmin mainituissa Stiglitzin komission mietinnössä, EU:n ’GDP and Beyond’ -politiikkalinjauksessa sekä OECD:n puitteissa tehtävässä työssä yhteiskuntakehityksen laajemmaksi mittaamiseksi. Kotitaloustyön taloudellisen merkityksen laskenta (kotitaloussatelliitti) ulottuu myös kansantalouden tilinpidon peruskehikon ulkopuolelle. Pyrkimykset kehittää BKT:lle vaihtoehtoisia tai sitä täydentäviä indikaattoreita ovat kulttuuripolitiikan kannalta erityisen kiinnostavia, koska kulttuurin ja kulttuuripolitiikan vaikutukset kehitykseen kytkeytyvät usein juuri tämäntyyppisiin asioihin.

Kotimaista kulttuurin BKT-laskentaa kehitetään parhaillaan maakuntatason tarkastelut mahdollista-

vaan suuntaan. Jatkossa tarkoitus on resurssien sallies-
sa laajentaa satelliittia siihen suuntaan, että voitaisiin
ottaa huomioon useilla kulttuurin osa-alueilla merkit-
tävän vapaaehtoistyön taloudellinen merkitys. Olisi
myös tärkeää pystyä erottamaan nykyistä tarkemmin
kulttuurin BKT-osuudesta eri alasektorien osuuksia
(taide, design, viestintä jne.), jotta voitaisiin päästä
läheemmäksi kulttuuripoliittisten toimien vaikutus-
alueita. Tekijänoikeustalouden puolella keskeisiin
kehittämistavoitteisiin kuuluu piratismiin vaikutusten
tunnistaminen. Tekijänoikeusalojen kansantaloudellis-
ta merkitystä on viime vuosina arvioitu Turun kaup-
pakorkeakoulun tekemissä selvityksissä. Opetusminis-
teriö on osaltaan rahoittanut tekijänoikeustalouden
tietopohjan kehittämistä.

Kulttuurisatelliittihankkeessa todettiin puutteita
kulttuuriviennin tilastopohjassa koskien erityisesti
palvelujen ulkomaankauppaa. Joidenkin kulttuurin
osa-alueiden viennistä ja tuonnista on saatavilla eril-
lisselvityksiä, mutta eräiltä osa-alueilta tieto on varsin
hajanaista ja vertailukelvotonta. Esimerkiksi Musex
(Music Export Finland) teettää vuosittain selvityksen
musiikkialan viennistä. Markus Leikolan ja Päivikki
Leroux’n (2006, 92) arvion mukaan kulttuurialan osa-
sektorien viennin tilastointi on yleisesti ottaen vielä
liian heikkoa, jotta siitä olisi hyötyä liiketoiminnan
kehittämisessä.

EHDOTUS 12: Opetusministeriö ja Tilastokeskus
jatkatvat kulttuurin satelliittitilinpidon kehittämistä.
Käynnissä olevan aluekulttuuritilinpidon kehittämi-
sen yhteydessä pyritään erottelemaan entistä parem-
min ne toimialat, jotka vastaavat kulttuuripolitiikan
ydinaluetta.

EHDOTUS 13: Kulttuuriviennin muita tilas-
tointi-, seuranta- ja arviointitarpeita (ml. toimialojen
oman kulttuuriviennin tieto- ja tilastoperustan kehit-
täminen) käsitellään kulttuuriviennin kehittämisoh-
jelman puitteissa.

4.7 Summa-indikaattorien pohjustaminen

Kulttuurin kansantaloudellista merkitystä koskevien
tietojen ohella on tärkeää pyrkiä koostamaan tietoa

kulttuurin kokonaismerkityksestä ja -vaikutuksista yhteiskunnassa. Kansantalouden tilinpidon kehikossa laadittua kulttuuritilinpitoa voidaan ryhtyä täydentämään kohti laajempaa kulttuurisen kehityksen ”tilinpitoa”. Kulttuurisen tilinpidon kautta voitaisiin edetä kohti summaindikaattoreita tai indeksejä, joissa tiivistyisi monenlaista tietoa kulttuurin yhteiskunnallisesta merkityksestä ja joiden kautta kulttuurista kehitystä kokonaisuudessaan voitaisiin määrajoin seurata. Summaindikaattorien tai indeksien tuottaminen on haaste mille tahansa yhteiskuntapolitiikan alalle, koska ne ovat vahvoja välineitä perustella eri asioiden merkitystä yhteiskuntapolitiikassa ja julkisuudessa. Kulttuuripolitiikan alue ansaitsisi ainakin yhden laajasti tunnetun ja käytetyn indeksin, jonka avulla kulttuurisen kehityksen suuntaa voitaisiin seurata.

Opetusministeriön vuonna 2003 teettämässä raportissa Robert Picard, Mikko Grönlund ja Timo Toivonen Turun kauppakorkeakoulun Mediaryhmästä kehittivät indeksiä kulttuurielämän tilan mittaamiseksi (Cultural Life Index). Ehdotuksen mukaan ensin tulisi muodostaa kolme alaindeksiä, jotka kuvaisivat kulttuurin saatavuutta, kulttuuri-osallistumista ja kulttuurin tuotantoa. Näiden tulosten keskiarvona laskettaisiin sitten kulttuurielämän kokonaisindeksi (mts. 5). Tavoitteena olisi tuottaa kansainvälisesti vertailukelpoinen mittari.

Kansainvälisesti on tehty joitain yrityksiä kulttuuri-indeksien kehittämiseksi. Kulttuuriin kytkeytyvä ihmillisen kehityksen indeksi (Human Development Index, HDI) on jo vakiintunut kansainväliseen käyttöön. Se on YK:n kehitysohjelman (UNDP) kehittämä hyvinvoinnin tai hyvän elämän mahdollisuuksien mittari, joka ottaa huomioon taloudellisten muuttujien (BKT) ohella kansalaisten koulutukseen ja terveydentilaan liittyviä tekijöitä. Kulttuurisen diversiteetin suojelun ja edistämisen indeksistä (Cultural Diversity Index, CDI) on keskusteltu mm. ERICartin (Compendium) ja Euroopan neuvoston piirissä liittyen

kulttuurien välisen vuoropuhelun indikaattoreihin (ks. Foote 2005a). Kyse on tässä vaiheessa lähinnä kysymysluettelosta, jonka avulla monitoroidaan tilannetta kussakin maassa. Euroopan Unionin komissio on tehnyt vuonna 2003 aloitteen vuosittaisten kulttuurin diversiteetin tilaa koskevien raporttien tekemisestä kansainvälisten standardien luomiseksi (Koivunen ja Marsio 2006, 124).

EU:n puitteissa on myös viritelty luovuusindikaattoreiden kehittämiseksi työtä, joka saattaisi tuottaa jossain vaiheessa mahdollisesti jopa luovuusindeksin. Euroopan komission Joint Research Centerin koordinoimassa Center for Research on Lifelong Learningissä (CRELL) tehdään parhaillaan tutkimusta siitä, kuinka luovuutta voitaisiin mitata kansainvälisesti vertailukelpoisella tavalla⁸.

Kulttuurin arvon indeksiä tai kulttuuripääoman indeksiä ehdotettiin indikaattorihankkeen keskusteluissa yhteiskunnallista merkitystä laajasti kuvaaviksi summaindikaattoreiksi. Molemmat liittyvät yhteiskunnan kulttuurisen perustan vahvistamiseen. Ajatus kulttuurin arvoa koskevaksi indeksiksi perustuu tarpeeseen seurata kokonaisvaltaisesti kulttuurin yhteiskunnallista merkitystä. Indeksiksi koostuisi useasta eri osamuuttujasta. Siihen voisi sisältyä kulttuurin taloudellisen ja muun objektiivisesti todennetun merkityksen ohella subjektiivista arviointia edellyttäviä asioita. Keskeinen ulottuvuus kulttuurin arvon indeksin rakentamisessa on se, minkälaisen merkityksen kansalaiset kulttuurille asettavat omassa elämässään. Tyytyväisyys tarjolla oleviin kulttuuripalveluihin ja kansalaisten halukkuus maksaa kulttuuripalveluista on yksi kansainvälisesti käytetyistä mittareista (esimerkiksi Australia), jota voitaisiin hyödyntää tässä yhteydessä. Suomessa Tilastokeskuksen Vapaa-aikatutkimuksessa kartoitetaan monipuolisesti sekä kulttuuriyleisönä olemista ja omaehtoisia kulttuuriharrastuksia että kulttuurin käytön henkilökohtaisesti koettua merkitystä.⁹

⁸ Tähän liittyen CRELL mm. järjesti toukokuussa 2009 konferenssin luovuuden mittaamisesta yhdessä Euroopan komission DG EAC:n kanssa (Directorate General of Education and Culture).

⁹ Tilastokeskuksen Vapaa-aikatutkimuksessa kysytään seuraavien kulttuuriin liittyvien asioiden henkilökohtaista tärkeyttä: musiikin kuuntelu, elokuvissa käyminen, elokuvataiteen seuraaminen, konserteissa käyminen, oopperassa käyminen, musiikkielämän seuraaminen, taiteen seuraaminen, taidenäyttelyissä käyminen, sanomalehtien lukeminen, kirjallisuuden seuraaminen, kirjojen lukeminen, television katsominen, teatterissa käyminen, teatterielämän seuraaminen ja radion kuunteleminen. Lisäksi on kysytty, kuinka samaa/ eri mieltä on seuraavista väitteistä: ”kirjallisuudessa minua kiehtovat tunteet ja ihmissuhteet”, ”klassinen musiikki vastaa mieltymyksiäni ja makutottumuksiani”, ”taide on minulle tärkeä harrastus”.

Suomessa kansalaisten käsityksiä kulttuuripalveluista on kartoitettu ad hoc -luonteisesti mm. opetusministeriön kulttuuripolitiikan osaston teettämässä Kulttuuribarometrissa (1999) sekä KuntaSuomi-hankkeessa. Barometrityyppisen tutkimusmenetelmän käyttöönotto edellyttää käsitteiden selventämistä ja menetelmään liittyvää metodologista tutkimusta. Barometrityyppisten menetelmien arvo ja käytettävyys muodostuvat pitkälti niiden toistosta, joten tiedon keruuseen ja tulkintaan olisi varmistettava riittävä resursointi. Kulttuuripalvelun käsite ei ole vakiintunut, vaan sitä käytetään vaihtelevin merkityksin kulttuuripoliittisessa puheessa. Kansalaispuheessa käsite saattaa olla vielä vakiintumattomampi.

Kulttuuripääomaa koskeva indeksi voisi viitata kulttuurin merkitykseen inhimillisen pääoman osana tai kansakunnan fyysisenä ja henkisenä vaurautena. Se voidaan ymmärtää myös kansalaisten kulttuurisen pääoman karttumiseksi tai kulttuurisen kompetenssin kehitykseksi (ks. Mercer 2005). Kulttuuripääoman käsite täytyy määritellä tässä yhteydessä hyvin selkeästi, jotta se ei sekoitu esimerkiksi valtaviritteeseen, korkeakulttuuripainotteiseen kulttuuripääoman käsitteeseen. Kulttuuripolitiikan indikaattoripaketin osana kulttuuripääoman indeksi voisi kertoa kansalaisten valmiuksista vastaanottaa, tulkita, käyttää ja hyödyntää kulttuurisia viestejä ja merkityksiä omassa elämässään. Globalisoituvassa maailmassa ja monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa entistä tärkeämmäksi muuttuva kulttuurienvälinen kompetenssi voidaan käsittää kulttuuripääoman osaksi. Toisaalta kulttuuripääomassa on kyse myös yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti hyödynnettävästä resurssista merkitystaloudessa.

Lapsuuden kodin harrastukset ovat tutkimusten mukaan keskeinen osa taiteen ja kulttuurin piiriin rekrytoitumista ja vahvistavat siten kulttuuripääomaa. Hyvä lähde lapsuuden kodin roolin arvioimiseksi on Tilastokeskuksen Vapaa-aikatutkimus, jossa vastaajan oman kulttuuriin liittyvän harrastuneisuuden lisäksi selvitetään äidin ja/tai isän kulttuurisia ja yhteiskun-

nallisia harrastuksia lapsuuden kodissa¹⁰. Siinä tarkastellaan myös lukuharrastuksen välittymistä lapsille kirjoja ääneen lukemalla samoin kuin sitä, kenen kanssa kulttuuritilaisuuksissa, taidenäyttelyissä, museoissa ja urheilutapahtumissa on käyty.

Omaehtoisen kulttuurisen toiminnan merkitystä ei voida myöskään sivuuttaa. Kulttuuri ei synny ainoastaan ammattilaisten tai kulttuuri-instituutioiden toimesta vaan myös itseoppineisuuden ja amatööriyden kautta. Näkökulma on tärkeä erityisesti siksi, että hallinnollisesti nähdään usein vain liike ”kulttuurista yhteiskuntaan”, eikä sitä, miten ”kulttuuri syntyy sosiaalisesta”. Olemme monessa suhteessa siirtymässä yhteiskuntaan, jossa amatööriys tuottaa uusia ammatteja, jossa hyvät ammatit nousevat myös vanhoille aloille ammatillaisiksi ja jossa amatöörejä yhä voimallisemmin käytetään tuotekehittelyn voimavarana (esim. pelit ja televisiosarjat). Amatöörejä hyödynnetään myös kulttuurituotteiden sisältöjen tuotannossa (esim. lukijakuvat ja -videot; youtube). Olemme siis siirtymässä yhteiskuntaan, jossa asiantuntijuuden paikka ja ammatillisuuden käsite ovat aivan uudella tavalla liikkeessä. Ilmiöön viitataan termillä prosumerismi.

Indeksien kehittäminen ja työstäminen kulttuurin yhteiskunnallista merkitystä ja kulttuuripoliittisten toimien vaikutusta todistamaan on kaikissa mahdollisissa toteuttamisvaihtoehdoissaan erittäin vaativaa ja aikaa vievää. Niiden kehittäminen ei myöskään ole itsetar koitus. Kulttuuritilinpito edellä esitetyssä kulttuurisen ulottuvuuden huomioon ottamista monitoroivassa merkityksessä mm. edellyttäisi, että kehitettäisiin pätevä, luotettava, läpinäkyvä ja laajalti hyväksytty teoria- ja laskentakehikko ja tuotettaisiin säännöllisesti tilasto- ja tutkimustietoa sitä varten. Myös tulosten analyysi ja tulkinta tässä tapauksessa olisi poikkeuksellisen vaativaa ja useista eri näkökulmista koostuvaa.

Pyrkimystä tähän suuntaan on kuitenkin syytä pitää yllä. Tavoitetta kohti voidaan edetä myös askeleittain. Yksi realistinen mahdollisuus on selvittää kulttuurin läpäisyvaikutuksia eri politiikka-aloilla. Kuten

¹⁰ Tilastokeskuksen Vapaa-aikatutkimuksessa tiedustellaan, harrastiko äiti ja/tai isä lapsuuden kodissa soittamista, kuoro- tai muuta laulamista, maalaamista tms., romaanien, runojen tms. kirjoittamista, kirjojen lukemista, näyttelemistä, käsitöiden tekemistä, yhteiskunnallista osallistumista (järjestötoimintaa, poliittista toimintaa tms.), uskonnollista toimintaa, urheilamista, muuta liikuntaa, luonnossa liikkumista, maalla olemista. Lisäksi kysytään, oliko äidillä ja/tai isällä tapana käydä teatterissa, konsertissa, taidenäyttelyssä, elokuvissa, kirjastossa, katsomassa urheilukilpailuja tai muissa tilaisuuksissa.

tässä raportissa on todettu, hallinnollisesti kulttuuria koskevat toimenpiteet on keskitetty opetusministeriön kulttuuripoliittisen vastuun piiriin, mutta myös muilla hallinnonaloilla tehdään toimenpiteitä, joilla on vaikutusta kulttuurin kehitykseen. Kulttuuripoliitiikan valtioneuvoston piirissä voi katsoa muodostuvan viime kädessä kaikkien näiden toimien muodostamasta kokonaisuudesta. Jotta tällä tavoin laajasti ymmärretyn kulttuuripoliitiikan vaikutusta kulttuurin kehitykseen voitaisiin arvioida, tarvitaan tutkimusta kulttuurin roolista, merkityksestä ja vaikutuksista eri yhteiskuntapolitiikan lohkoilla. Tämäkin on erittäin vaativa tehtävä, ja sitä varten tarvitaan laaja tutkimusohjelma. Se voi sisältää sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia osuuksia, ja siihen voidaan liittää myös tarvittavien indikaattorien kehittäminen.

EHDOTUS 14: Osana tiedolla johtamisen politiikkaansa ja strategista työtään opetusministeriö osallistuu pyrkimyksiin kehittää summaindikaattoreita tai indeksejä kulttuurin toimialalle tai vielä laajemmin kulttuurin yhteiskunnallisen vaikutuksen seurantaa varten. Opetusministeriö myötävaikuttaa eri hallinnonaloille ulottuvia kulttuurin läpäisyvaikutuksia koskevan tutkimusohjelman käynnistämiseksi alan sektoritutkimuksen tai akateemisen tutkimuksen piirissä.

4.8 Tilasto- ja tiedontuotantojärjestelmän kehittäminen

Kulttuuripoliitiikan indikaattorihankkeen aikana kävi selväksi, että kulttuuripoliitiikan seurantatarpeita palvelevaa tiedonhallinnan systeemiä on kehitettävä monin tavoin. Nyt valitut 16 indikaattoria (alakohtineen) ovat vain murto-osa siitä tieto- ja tilastopohjasta, jota kulttuuripoliitiikan tavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisen arvioinnissa kokonaisuudessaan tarvitaan.

Nykytilanteen kartoittamisessa ja tulevien trendien hahmottamisessa tarvittavaa tilastoaineistoa tuotetaan mm. Tilastokeskuksessa, Museovirastossa (museot), Taiteen keskustoimikunnassa (taiteen apurahat ja avustukset), opetusministeriössä, aluehallintoviranomaisissa, Kuntaliitossa ja kunnissa, Suomen elokuväsäätiössä (elokuva), Teatterin tiedotuskeskus ry:ssä (teatteri, tanssi, sirkus, ooppera), Sirkuksen tiedotuskeskuksessa (sirkuksen vapaa kenttä), Suomen Sinfoniaorkesterit ry:ssä (jäsenorkesterit), Finland Festivals ry:ssä (jäsenfestivaalit) ja tekijänoikeusjärjestöissä. Erityisen tärkeää on yhteistyö Suomen Kuntaliiton kanssa, jossa on parin viime vuoden aikana yhteistyössä Cuporen kanssa selvitetty kaupunkien kulttuuritoiminnan organisaatio- ja rahoitusrakenteita ja jossa on myös parhaillaan vireillä kulttuuritoimen indikaattorien kehittämistyö. Synkronoimalla kahden julkisen rahoittajatahon indikaattorityötä on pitemmällä tähtäimellä mahdollista päästä kokonaisvaltaisempaan näkemykseen kulttuuripoliitiikan vaikutuksista käytännössä.

Kulttuurialan tilastotietojen kattavuuteen ja luotettavuuteen sekä keskinäiseen vertailukelpoisuuteen on kiinnitettävä jatkossa entistä enemmän huomiota. Tilastokeskuksen Vapaa-aikatutkimuksen otoskoon tuottamiin ongelmiin on viitattu aiemmin. Eri tahojen tuottamissa tilastoissa käsitteitä ja käytäntöjä tulisi yhtenäistää muun muassa kävijätyyppien erottelun ja kävijämäärien laskennan osalta. Taloutta ja toimintaa koskevissa luokituksissa on paljon keskinäisiä eroja, jotka haittaavat esimerkiksi sen arviointia, mikä on julkisen panostuksen suhde toiminnan tuloksiin tai vaikkapa julkisen subvention osuus ostettua lippua tai asiakaskontaktia kohti. Tiedontuotannossa on selkeitä puutteita esimerkiksi kuvataiteen, rytmimusiikin, kulttuurimatkailun sekä kulttuurin järjestöpohjaisen harrastustoiminnan sekä kaiken kaikkiaan ns. vapaan kentän osalta¹¹. Musiikin vapaan kentän tilastoinnin kehitystyö on lähtenyt vuonna 2009 liikkeelle osana Suomen Muusikkojen liiton koordinoimaa VAKA-ni-

¹¹ Tiedot järjestö- ja kansalaistoiminnasta sekä vapaaehtoistyöstä ovat puutteellisia, vaikka niitä väestön osallistumisen osalta selvitetäänkin Tilastokeskuksen tutkimuksissa. Vapaa-aikatutkimus antaa tietoa järjestö- ja muusta kansalaistoiminnasta, Ajankäyttötutkimus puolestaan vapaaehtoistoiminnasta. Jos kulttuurisatelliittia pystytään tulevaisuudessa edelleen kehittämään ja laajentamaan, vapaaehtoistyö voidaan sisällyttää siihen (vrt. kotitaloussatelliitti). Kansainvälisesti on meneillään yhdysvaltalaisen Johns Hopkins -yliopiston koordinoima laaja hanke vapaaehtoistyön selvittämiseksi. Kansainvälinen työjärjestö ILO on tehnyt työvoimatutkimuksiin liittyen aloitteen vapaaehtoistyön laajuuden kartoittamiseksi.

mistä ESR-hanketta. Opetusministeriö puolestaan on alkanut koordinoida kulttuurimatkailun tilastoinnin systematisointia tilaamalla sen pohjaksi selvityksen Joensuun yliopistolta.

Indikaattorien keskeisiä tehtäviä on auttaa tulevan kehityksen ennakkoinnissa ja toiminnan suunnittelussa. Pitkät aikasarjat ovat tärkeitä kehityssuuntien hahmottamisessa, mutta sellaisia ei ole saatavilla kaikkien kulttuuripoliittisesti relevanttien asioiden seuraamiseksi ja vain osa on takautuvasti konstruoitavissa. Indikaattoritietoa tulisi myös päivittää riittävän usein, jotta se ei menettäisi ajantasaisuuttaan. Osasta nyt laadittuun indikaattoripakettiin sisältyvistä indikaattoreista saadaan tietoa vain harvoin, jopa yli kymmenen vuoden välein. Tämä koskee erityisesti kahta kulttuuri ja kansalaiset -osion keskeistä lähteitä, Vapaa-aikatutkimusta ja Ajankäyttötutkimusta, jotka molemmat tehdään Tilastokeskuksessa.

Vapaa-aikatutkimus on tähän mennessä toteutettu vuosina 1981, 1991 ja 2002. Seuraavan tutkimuksen ajankohtaa ei ole päätetty, joten vuoden 2002 tietoihin joudutaan nojaamaan vielä pitkään. Opetusministeriön rahoituksella asiaa on pyritty paikkaamaan liittämällä välivuosina suppea joukko kulttuuriosallistumiskysymyksiä Tilastokeskuksen Ajankäyttötutkimukseen, jota myös tehdään noin 10 vuoden välein. Näin menetellen kulttuuriosallistumisen kehitystä on keskeisimmiltä osiltaan voitu seurata 4–6 vuoden välein. Kulttuuriin liittyvää ajankäyttöä koskevia tietoja on tarjolla silti vain 10 vuoden välein. Ajankäyttötutkimuksen erityinen vahvuus on sen kansainvälinen harmonisointi ja laajat vertailumahdollisuudet, vaikka sen tarjoama tieto on kulttuurin osalta suhteellisen karkeaa. Suomalaisen Ajankäyttötutkimuksen aikasarja tarjoaa tietoja vuosilta 1979, 1987–1988 ja 1999–2000. Parhaillaan on menossa uusi aineistonkeruu, josta ensimmäisiä tuloksia julkaistaan syksyllä 2010.

Vapaa-aikatutkimuksen tulevaisuudesta ei Tilastokeskuksessa ole tehty päätöksiä. Kulttuuripoliitiikan indikaattorityön kannalta tilanne on varsin huolestuttava. Monet ydinindikaattoreista rakentuvat Vapaa-aikatutkimuksen pohjalle. Myös suuri osa kehittämishaasteista tulee tarvitsemaan juuri tämän tutkimuksen kautta saatavaa tietoa (esimerkiksi kulttuuriyleisön fragmentoituminen, kulttuurien moninaistuminen, maahanmuuttajaperäisen väestön kulttuuritarpeet ja

osallistuminen, uudet kulttuuriosallistumisen ja yhteisöllisyyden muodot, sosiaalisen median käyttö jne.).

EHDOTUS 15: Tilastokeskus turvaa Vapaa-aikatutkimuksen tulevaisuuden keskeisimpänä kulttuuriosallistumista, osallisuutta ja kansalaistoimintaa kartoittavana tutkimuksena Suomessa. Sen sisällöllistä käyttökelpoisuutta tulee kehittää edelleen. Tutkimukselle tulisi taata riittävä otos, jotta sen avulla voidaan tutkia myös uusia ja pieniä väestöryhmiä, harvempien valitsemia toimintoja, kulttuurijärjestöihin ja vastaaviin järjestöihin osallistumista jne. Kaikki osallistumisen muodot eivät vaadi yhtä usein toistuvaa seurantaa, mutta työryhmä katsoo, että Tilastokeskuksessa tulisi kehittää keskeisimpien kulttuuriosallistumisen muotojen osalta useammin toistuva ja aikaisempiin tietoihin vertailukelpoista tietoa tuottava seurantajärjestelmä.

Kulttuuripoliitiikan strategisen tietopohjan kehittämässä olennaista on tieto- ja indikaattorijärjestelmän ohella sektoritutkimuksen täysimittainen hyödyntäminen. Sektoritutkimustyötä on tarpeen kehittää pidemmällä aikavälillä laajasti tiedontuotannon tarpeisiin ottaen huomioon myös arviointitutkimusten tarpeet. Indikaattorihankkeen aikana nousi esiin useita kulttuuripoliittisesti tärkeitä arviointialueita, mutta aihepiirien tarkennus ja kysymystenasettelujen rajaukset on jätetty jatkotyön piiriin. Opetusministeriössä on tarkoitus tehdä vielä kuluvan vuoden aikana kulttuuripoliitiikan strategiaan kytkeytyvä kulttuuripoliittisten sektoritutkimustarpeiden kartoitus. Sen yhteydessä on syytä selvittää, mitkä tässä raportissa tehdyistä kehittämisehdotuksista vaikuttavat sektoritutkimustarpeisiin.

Kulttuuripoliittista sektoritutkimusta tekevät Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore ovat monissa tutkimuksissaan tähänkin saakka tuottaneet tietoa, jota voidaan hyödyntää vaikuttavuuden arvioinnissa. Taiteen keskustoimikunta on keskittynyt lähinnä taiteilijoiden asemaa koskevaan tutkimukseen, minkä ohella siellä tehdään toistuvasti selvityksiä kulttuurin kentän organisoitumisesta ja rahoitusjärjestelmästä (esim. kulttuuriyhteisöt, säätiöt ja yritykset).

Indikaattorihankkeen yhteydessä todettiin, että vakiintuneen taiteilijoiden asemaa koskevan tutkimuksen lisäksi tarvitaan tietoa mm. taiteilijoiden ja

muiden kulttuurialan toimijoiden kansainvälisestä liikkuvuudesta (Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen). Yksittäisiä tietoja saadaan mm. CIMOn (opiskelija- ja opettajavaihto) ja Taiteen keskustoimikunnan (residenssijaosto) kautta jo tällä hetkellä, mutta virallisten kanavien ulkopuolella tai pelkästään ulkomaisten järjestelmien turvin tapahtuvasta vaihdosta on saatavilla vain satunnaista tietoa. Taiteen alasta riippuen omaehtoisesta liikkuvuudesta tiedetään vain vähän tai ei lainkaan. Residenssitoiminnasta olisi tarpeen selvittää taiteilijoiden kokemuksia, näkemyksiä ja toiveita. Liikkuvuuden, kontaktien ja vaihto-ohjelmien vaikutus Suomen taiteen kansainväliseen arvostukseen tai kulttuurivientitalouteen olisi samoin tärkeä arvioinnin kohde.

EHDOTUS 16: Kulttuurin toimialan tilastotutkimusta tarkastellaan ja kehitetään niin, että eri tahojen tieto-, tilasto- ja indikaattorituotannot muodostavat kokonaisuuden. Tilastokeskuksen asettama kulttuuritilastoinnin yhteistyöryhmä, jonka jäsenet ovat opetusministeriöstä ja Tilastokeskuksesta, seuraa säännönmukaisesti vaikuttavuuden arvioinnin kehittämisen kokonaisuutta ja kehittämistarpeita ja tekee ehdotuksia käytännön toimien toteuttamiseksi. On tärkeää, että työryhmä kutsuu keskusteluihinsa säännönmukaisesti relevantteja kulttuuritilastoinnin piirissä toimivia tahoja sekä tilastojen käyttäjiä.

EHDOTUS 17: Opetusministeriö kartoittaa määrajoin vaikuttavuusarvioinnin kehittämiseen liittyvät tutkimustarpeensa osana sektoritutkimustarpeiden kartoitusta. Taiteen keskustoimikunnalle opetusministeriö esittää toivomuksen, että jatkossa taiteilijan asema -tutkimuksissa olisi saatavilla entistä enemmän tietoa taiteilijoiden kansainvälistymisestä.

Tämän hankkeen aikana palautettiin mieliin vuosien saatossa eri tahoilta tullut ehdotus, että Suomessa ryhdyttäisiin laatimaan kulttuurin vuosikirjaa samaan tapaan kuin on julkaistu esimerkiksi ympäristön tilaa koskevia raportteja. Viimeksi ehdotus tehtiin otsikolla ”Suomen tila – kulttuurikehityksen vuosikirja” kansallisen luovuusstrategian osatyöryhmien raportissa (Kolme puheenvuoroa jne. 2005, 46–47). Sen mukaan vuosikirjat olisivat temaattisia (ensimmäiseksi ehdotettiin luovuuden näkökulmaa), eikä niiden välttämättä tarvitsisi ilmestyä nimensä mukaisesti joka vuosi. Jos ehdotus vuosikirjasta joskus toteutuu, kulttuuripolitiikan ja myös kulttuuristen vaikutusten arvioinnin tulokset olisivat sen luonteavaa sisältöä. Vaikuttavuusarvioinnin tulee voimakkaasti kehittyä, jotta tähän päästäisiin, mutta idea on yksi kannustin tehdä työtä kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden ja kulttuuristen vaikutusten esiin nostamiseksi ja näihin liittyvien indikaattorien kehittämiseksi.

Kulttuurinen perusta

Kulttuuritarjonta sekä sen kotimaisuus- ja uutuusaste

<p>Kulttuuritarjonnan määrä</p> <ul style="list-style-type: none">esitysten, näyttelyiden, tapahtumien tms. lukumääräelokuva ja audiovisuaalinen ohjelmistomusiikki, äänitteetteatteri, ooppera, tanssi, sirkusvisuaaliset taiteet (näyttelyt)kulttuuritapahtumatkirjallisuus (nimekkeet)kirjastot (kokoelmat, uushankinnat; aukiolotunnit)museot (kokoelmat, näyttelyt; aukiolo) <p>Kulttuuritarjonnan kotimaisuusaste</p> <ul style="list-style-type: none">em. kulttuurin osa-alueilta (sikäli kuin tarjolla mielekkäästi vertailukelpoista tietoa) <p>Uusien tuotantojen osuus kulttuuritarjonnasta</p> <ul style="list-style-type: none">em. kulttuurin osa-alueilta (sikäli kuin tietoa tarjolla)	<p>Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none">Ylläpidetään ja kehitetään taiteen ja kulttuurin tuotanto- ja tarjontarakenteita taiteen- ja toimialoittain.Huolehditaan saatavuudesta eri taiteen- ja kulttuurialoilla.Vahvistetaan kulttuurisia identiteettejä ja sisältöjen diversiteettiä. <p>Kulttuuripoliittinen relevanssi</p> <ul style="list-style-type: none">Kulttuuritarjonnan määrä kertoo, kuinka paljon kulttuurista tuotantoa on kansalaisten käytettävissä.Kulttuuritarjonnan kotimaisuusaste ja uusien tuotantojen osuus kokonaistarjonnasta kuvaavat Suomen kulttuurielämän luovuutta ja elinvoimaa.Kotimaisen, pohjoismaisen, eurooppalaisen, yhdysvaltalaisen ja muualta tulleiden kulttuurituotteiden ja -palveluiden osuudet tarjoavat yhden näkökulman kulttuuriseen diversiteettiin.	<p>Tietolähteet</p> <ul style="list-style-type: none">Tilastokeskus (TK), kulttuuritilasto; alakohtaiset lähteet (Museovirasto, Teatterin tiedotuskeskus, Suomen elokuvasäätiö, Finland Festivals jne.) <p>Huomautukset</p> <ul style="list-style-type: none">Mielekäs tilastointiyksikkö vaihtelee taiteen- ja kulttuurialoittain.Kaikilta aloilta ei ole tietoja saatavilla.Kulttuuritarjonnan yhdistettyä indikaattoria on todennäköisesti mahdotonta rakentaa.Kulttuuritarjonta ja sen kotimaisuusaste tulossa myöhemmin Findikaattorien joukkoon.
--	---	---

Kulttuurikasvatus

<p>Taide-, kulttuuriperintö- ja mediakasvatus yleissivistävässä koulutuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • taide- ja taitoaineiden tuntimäärät varhaiskasvatuksen piirissä, peruskoulussa ja toisella asteella • pakolliset tunnit ja valinnaiset tunnit • peitto ikäluokasta • Koulukino-toiminnan laadullinen arviointi viiden vuoden välein (OPM) <p>Taiteen perusopetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • tarjonta taiteenalan ja alueen mukaan, laskennallinen peitto ikäluokasta, keskimääräinen hinta taiteenaloittain <p>Lastenkulttuuripalveluiden tarjonta ja käyttö</p> <ul style="list-style-type: none"> • Taikalamppu-verkoston laadullinen arviointi viiden vuoden välein; vuosittain tiedonkeruu kävijöistä ja toiminnasta (OPM) <p>Taidelaitosten yleisötyö</p> <ul style="list-style-type: none"> • yleisöyötaphtumien määrä tyyppin mukaan • osallistujien määrä iän, äidinkielen ja sukupuolen mukaan 	<p>Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Edistetään luovuuden, taiteen ja kulttuurin tuntemusta ja arvostusta sekä näiden alueiden osaamista kansalaisten keskuudessa ja yhteiskunnassa yhteistyössä eri hallinnonalojen kanssa. Päävastuu taidekasvatusta ja koulutusta koskevista järjestelyistä on koulutuspolitiikan (OPM) alueella. • Taide- ja kulttuurikasvatuspalveluiden ja lastenkulttuuritarjonnan avulla taataan kansalaisille tasa-arvoiset mahdollisuudet yksilölliseen kehittymiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. • Luodaan edellytykset taiteen alan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen johtavalle harrastus- ja perusopetustoiminnalle. • Kasvatetaan asiantuntevaa ja monipuolisesti kiinnostunutta taideyleisöä. <p>Kulttuuripoliittinen relevanssi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Taide, kulttuuriperintö- ja mediakasvatuksen asema koulutusjärjestelmässä ja niiden piirissä olevien lasten ja nuorten määrät kertovat siitä, missä määrin yhteiskunta arvostaa luovaa ja taiteellista ilmaisua, kulttuuriperinnön tuntemusta ja median käyttötaitoa yksilön kehityksen kannalta ja yhteiskunnan kehityksen voimavarana. • Taide- ja taitoaineiden tuntimäärät peruskoulussa kertovat siitä, kuinka paljon yhteiskunta katsoo tarpeelliseksi antaa taidealan opetusta koko ikäluokalle. Nämä aineet luovat pohjaa niin aktiiviseksi ja monipuoliseksi kulttuuriyleisöksi rekrytoitumiselle kuin omakohtaisen taiteellisen luovuuden löytymiselle. • Taiteen perusopetuksen piirissä olevien määrä ja alueellinen jakautuminen sekä lastenkulttuuripalvelujen tarjonta kertovat näiden toimintamuotojen saatavuudesta eri puolilla maata ja siten lasten ja nuorten mahdollisuuksista käyttää eri ikävaiheissa taidetta ja kulttuuria kehityksensä tukena. • Taide- ja kulttuurikasvatuksen eri muotojen, lastenkulttuuripalvelujen ja taidelaitosten yleisötyön piirissä olevien määrät viestivät taiteen ja kulttuurin yleisö- ja osaamispohjan karttumisen mahdollisuuksista. 	<p>Tietolähteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • OPM, Opetushallitus (OPH), OPM politiikka-analyyysiryhmä • OPM/KUPOn teettämä kysely lasten ja nuorten taideharrastuksista (2005–2006, seuraava 2009–2010 Suuren liikuntatutkimuksen yhteydessä); TK:n vapaa-aika- ja ajankäyttötutkimukset (10 vuotta täyttäneet) <p>Huomautukset</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kulttuurikasvatuksen kokonaisuuden kuvaaminen indikaattorien (tai indeksin) avulla edellyttää vielä kehittämistyötä. • Kulttuurilaitosten yleisötyön tilastointi on epäyhtenäistä ja edellyttää kehittämistyötä. • Lasten ja nuorten taidekasvatus tulossa Findikaattorien joukkoon.
--	---	--

Kulttuuriperintö ja -ympäristö

<p>Muinaisjäännösten merkintä ja hoito</p> <ul style="list-style-type: none"> • hoidettujen ja merkittyjen muinaisjäännösten määrä suhteessa tavoitetasoon, jonka Museovirasto määrittää muinaisjäännösten hoitosuunnitelmassa • aikasarja <p>Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten entistäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Museoviraston myöntämien entistämisyavustusten määrä suhteessa valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriperintökohteiden määrään <p>Museokokoelmat</p> <ul style="list-style-type: none"> • museokokoelmien määrä ja kartunta museotyypeittäin (aikasarja) <p>Aineistojen digitointi Kansalliseen digitaaliseen kirjastoon (KDK)</p> <ul style="list-style-type: none"> • aineistotyypeittäin • toimijakohtaisesti asetettujen vuotuisten ja absoluuttisten tavoitteiden saavuttamisen aste 	<p>Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tuetaan kulttuuriperinnön suojelua ja välittymistä sukupolvelta toiselle sekä elävien kulttuuriympäristöjen säilymistä ja kehittymistä. • Varmistetaan, että tärkeät kulttuuriperintöaineistot ja kulttuurisällöt ovat saatavilla tietoverkoissa ja muissa uuden teknologian alustoissa ja että keskeisten kulttuuriperintöaineistojen pitkäaikaissäilytys on turvattu. <p>Kulttuuripoliittinen relevanssi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Merkittävä osa arvokkaasta rakennusperinnöstä on yksityisessä omistuksessa ja muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja sijaintipaikallaan. Valtion tukipolitiikalla voidaan vaikuttaa niiden säilymiseen ja hyvään hoitoon. • Merkittyjen ja hoidettujen muinaisjäännösten indikaattori kuvaa osaltaan kulttuuriympäristötietoisuuden kasvua yhteiskunnassa. • Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten entistämisyavustusten kattavuus kuvaa kulttuuriympäristön arvostusta sekä kansalaisten vastuuta kulttuuriympäristön hoidosta. • Museokokoelmien määrä ja vuotuinen kartunta kertoo kulttuuriperinnön säilymisestä ja kansallisomaisuuden kasvusta. • KDK-asiakasliittymästä saatavilla olevien museoiden, kirjastojen ja arkistojen digitaaliaineistojen määrä kertoo keskeisen kansallisen kulttuuriperinnön ja sitä koskevan tiedon saatavuudesta tietoverkoissa. 	<p>Tietolähteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Museovirasto, Suomenlinnan hoitokunta, OPM <p>Huomautukset</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kulttuuriperintö ja -ympäristöindikaattorin alaindikaattorit liittyvät lähinnä kulttuuriomaisuuteen. Indikaattorivalikoimaa tulee kehittää, jotta indikaattorin ilmaisema kokonaisuus tulee paremmin esiin. • KDK-indikaattori kytkeytyy kulttuuri ja kansalaisuus -korin indikaattoriin "kulttuuriosallistuminen tietoverkkojen kautta".
--	--	---

Kulttuurialan kansainvälinen liikkuvuus ja vaihto

<p>Suomalaiset taide- ja kulttuurialan esitykset ja niiden yleisömäärät ulkomailla</p> <ul style="list-style-type: none"> Taidelaitosten ja ryhmien esityskerrat ja yleisömäärät ulkomailla Suomen elokuvasäätiön välittämät kotimaisten elokuvien ulkomaiset esitykset Kulttuuri-instituuttien ja edustustojen järjestämät tilaisuudet ulkomailla <p>Ulkomaisten taidelaitosten ja ryhmien esityskerrat ja yleisömäärät Suomessa</p> <p>Osallistuminen kansainvälisiin kulttuuri-, media- ja liikkuvuusohjelmiin</p> <ul style="list-style-type: none"> Opiskelijavaihto taide- ja kulttuurialalla Opettajavaihto taide- ja kulttuurialalla Suomalaisten toimijoiden osallistuminen EU:n media- ja kulttuuriohjelmiin Suomalaisten toimijoiden osallistuminen pohjoismaisiin kulttuuri- ja liikkuvuusohjelmiin <p>Residenssitoiminta</p> <ul style="list-style-type: none"> Ulkomaiset taiteilija- ja kuraattorivieraat Suomessa Suomalaisten vierailu ulkomaisissa residensseissä <p>Taidenäyttelyiden valtiontakuut</p> <ul style="list-style-type: none"> Tukea saaneiden näyttelyiden lukumäärä ja takuusumma 	<p>Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> Edistetään kulttuurienvälistä vuorovaikutusta, kulttuuripalvelujen ja -tuotteiden liikkuvuutta ja kulttuurivientiä. Edistetään suomalaisen kulttuurin tuntemusta ja näkyvyyttä ulkomailla. <p>Kulttuuripoliittinen relevanssi</p> <ul style="list-style-type: none"> Kulttuuri-instituuttien ja edustustojen tai muiden tahojen järjestämät tilaisuudet ulkomailla kertovat suomalaisten toimijoiden aktiivisuudesta kulttuurivaihdon ja viennin edistämiseksi Eri taiteenalojen esityskerrat ja yleisömäärät ulkomailla viestivät suomalaisen taiteen ja kulttuurin kiinnostavuudesta kansainvälisesti. Ulkomaisten taidelaitosten ja ryhmien esityskerrat kertovat suomalaisten kulttuuritoimijoiden aktiivisuudesta seurata ja hyödyntää kansainvälistä kehitystä taiteen eri aloilla. Yleisömäärät kertovat kansalaisten mahdollisuudesta ja kiinnostuksesta tutustua taiteen kansainväliseen tarjontaan. Taidenäyttelyiden valtiontakuukäytäntö kertoo näyttelyihin sijoitettavien teosten taiteellisesta ja taloudellisesta merkityksestä. Valtiontakuuta saaneiden näyttelyiden lukumäärä kertoo museoiden kansainvälisten suhteiden aktiivisuudesta ja mahdollisuudesta toteuttaa merkittäviä näyttelyitä takuun turvin. 	<p>Tietolähteet</p> <ul style="list-style-type: none"> OPM; teatteri-, tanssi-, sirkus-, orkesteri- ja muut ala-kohtaiset tilastot; UM; kulttuuri-instituutit, edustustot; Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiö; FRAME, TKT residenssijaosto; CIMO; TKT kulttuuri: SES, Mediadesk; KulturKontaktNord ja Pohjoismaiden kulttuurirahasto <p>Huomautukset</p> <ul style="list-style-type: none"> Tietopohja on osin puutteellinen, eivätkä olemassa olevat tiedot ole keskenään täysin vertailukelpoisia. Taiteilijoiden ja muiden kulttuurityöntekijöiden liikkuvuudesta tarvitaan yksilökohtaista kyselytietoa (TKT), jotta myös omaehtoinen liikkuvuus saadaan kartoitettua. Samalla voidaan tiedustella näkemyksiä kansainvälistymisen merkityksestä taiteilijan toimeentulolle ja taiteelliselle kehitykselle. Indikaattorilla on kytkentä kulttuuri ja talous -koriin (kulttuurivienti). Samoin indikaattori liittyy kulttuuritarjontaan ja sen diversiteettiin (ykköskori) sekä luovan työn tekijöiden aseman edistämiseen (kakkoskori).
---	---	---

Valtion tuki taiteelle ja kulttuurille

<p>Kulttuuribudjetin koko sekä sen osuus opetusministeriön ja valtion kokonaismenoista</p> <ul style="list-style-type: none"> • pitkä aikasarja • suhteutus myös bruttokansantuotteeseen <p>Kulttuuribudjetin sisäinen jakauma</p> <ul style="list-style-type: none"> • erittelyt kohteen mukaan (valtion/ kansalliset laitokset, valtionosuudet ja lakiin perustuvat avustukset, taiteilijat, muu), taiteen ja kulttuurin aloittain (edellyttää erillisselvityksiä esim. TKT:ssa) sekä määräraha-tyypeittäin (veikkausvoittovarat vs budjettivarat; lailla sidotut vs harkinnanvaraiset varat) 	<p>Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kulttuuripolitiikan yleistavoitteena on luovuuden, moninaisuuden ja osallisuuden – luovan hyvinvointiyhteiskuntakehityksen – edistäminen. <p>Kulttuuripoliittinen relevanssi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kulttuuripolitiikan keskeiset ohjauskeinot ovat regulaatio ja rahoitus. Kulttuuribudjetin sisäinen jakauma kertoo yhtäältä kulttuuripolitiikan painopisteistä ja toisaalta sen liikkumavarasta. Huomattava osa varoista on etukäteen sidottu valtionosuuksiin ja lakisääteisiin avustuksiin. Osuus vaihtelee taiteenaloittain. • Kulttuuribudjetin osuus valtiontaloudesta kertoo kulttuuripolitiikan statuksesta hallinnonalojen joukossa, ja sen voi tulkita myös mittaavan karkeasti kulttuurin arvostusta yhteiskunnassa. • Veikkausvoittovarojen osuus kulttuuribudjetista kertoo siitä, kuinka pitkälle kulttuuripolitiikan mahdollisuudet riippuvat kansalaisten veikkausinnosta sekä Veikkaus Oy:n monopolin säilymisestä. • Eri taiteenaloilla kiinnitetään huomiota myös siihen, kuinka valtion tuki jakautuu instituutiopohjaisen ja vapaan kentän kesken ja kuinka se vaikuttaa tällaisten jaottelujen syntyyn ja pysyvyyteen (edellyttää erillisselvityksiä tai arviointia). 	<p>Tietolähteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • OPM, TK kulttuuri, TK julkinen talous <p>Huomautukset</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kulttuuribudjetista on saatavilla pitkä aikasarja, mutta syventävä tarkastelu (esimerkiksi taiteenaloittainen) edellyttää erillisselvityksiä ja arviointeja.
--	---	--

Luovan työn tekijät

Taide- ja kulttuurityövoima

Työvoima kulttuurin toimialoilla

- työllisten lukumäärä toimialan ja alueen (maakunnan) mukaan
- %-osuus kaikista työllisistä maakunnittain
- aikasarja

Taideammatin harjoittajat sekä heidän taloudellinen ja sosiaalinen asemansa

- lukumäärä taiteenalan, taideammatin, sukupuolen, iän, äidinkielen, asuinpaikan, koulutustason ja ammattiaseman mukaan (TK työvoimatutkimus; taideammatti pää- tai sivuammattina)
- keskitulo ja moniammattisuus em. muuttujien mukaan (sikäli kuin työvoimatutkimuksen otos sallii)
- noin 10 vuoden välein TKT:n taiteilijan asema -tutkimuksesta kyselytietoa (osin eri perusjoukko kuin työvoimatutkimuksessa) em. seikoista; lisäksi toimeentulon taso ja lähteet, apurahojen taloudellinen ja muu merkitys, tekijänoikeustulojen osuus; verotuksen ja sosiaaliturvan toimivuus; täydennyskoulutustarpeet jne.

Taide- ja kulttuurialan opiskelijat

- opiskelijat ja uudet opiskelijat, hakijat ja sisään päässeet, valmistuneet eri koulutustasoilla ja -aloilla
- osuus kaikista opiskelijoista eri koulutusasteilla

Kulttuurialalta valmistuneiden sijoittuminen

- viimeisten 3–5 vuoden aikana kulttuurialan tutkinnon suorittaneiden lukumäärä ja sijoittuminen työelämään (työllinen/työtön/opiskelija/ työvoiman ulkopuolella/ulkomailla)
- sijoittuminen koulutusalaan vastaaviin tehtäviin sekä tyytyväisyys saatuun koulutukseen (edellyttää kyselytutkimusta)

Kulttuurialan tutkinnon suorittanut työvoima

- kokonaislukumäärä koulutusaloittain
- osuus (%) tutkinnon suorittaneesta työvoimasta
- sijoittuminen kulttuuriseen ammattiin tai kulttuuriselle toimialalle
- työttömyysprosentti koulutusaloittain
- aikasarja

Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet

- Vahvistetaan taiteen ja kulttuurin toimijoiden toimintaedellytyksiä, työpaikkoja ja toimeentuloa.

Kulttuuripoliittinen relevanssi

- Kulttuurialojen koulutusta koskevista tavoitteista ja mitoituksista päätehtään koulutuspolitiikan alueella. Kulttuuripoliittisesti on tärkeää seurata koulutuksen ja työvoimatarpeiden kohtaamista.
- Työvoima kulttuurin toimialoilla kertoo kulttuurin työllistävästä merkityksestä (koko arvoketju luovasta työstä jakeluun saakka). Maakunnittaiset jakaumat kertovat eri alueiden vahvuuksista ja heikkouksista ja auttavat paikantamaan erityistuen tai kehittämishankkeiden kohteita.
- Taideammatin harjoittajien määrä sekä työllisten ja työttömien suhde eri taiteenaloilla kertovat taidetyövoiman kysynnän laajuudesta sekä kasvu- tai supistumissuunnista.
- Sukupuoli-, äidinkieli- ja aluemuuttajat liittyvät tasa-arvonäkökulmaan taide-ammatin harjoittamisessa.
- Taloudellista asemaa koskevissa tiedoissa on olennaista, kuinka pitkälle taiteilijat tulevat toimeen omalla taiteellisella työllään ja mistä muista lähteistä he saavat tuloja ja mikä erityisesti on apurahojen merkitys taiteellisen työskentelyn edellytyksenä.
- Taide- ja kulttuurialan opiskelijoiden määrä kertoo työvoiman uusiutumisesta ja kohdentumisesta. Hakijoiden määrä kertoo alan arvostuksesta ja houkuttelevuudesta nuorten keskuudessa.
- Kulttuurialan tutkinnon suorittaneiden osuus tutkinnon suorittaneesta työvoimasta kertoo paitsi alan kokonaispotentiaalista (resurssinäkökulma) myös sen panoksesta muilla sektoreilla.
- Tutkinnon suorittaneiden työttömyysprosentti kertoo kulttuurialojen koulutuspaikkojen ja -painotusten suhteesta työmarkkinoiden kysyntään.
- Taidealoilla tietoa koulutuksen saaneiden määrästä ja sijoittumissuunnista voidaan tietyin edellytyksin käyttää apurahatarpeiden ennakoinnissa ja kohdentamisessa.

Tietolähteet

- TK koulutus ja kulttuuri; TK työssäkäyntitilasto tai työvoimatutkimus; erillisselvitykset

Huomautukset

- Perusaineisto taide- ja kulttuurityövoimasta on saatavilla ja sitä julkaistaan jatkuvasti tilastomuodossa, mutta syventävä tarkastelu edellyttää erillisselvityksiä ja -arviointeja. Mm. koulutusalaan vastaavaan tehtävään sijoittumisesta saadaan tietoja ainoastaan erilliskyselyn avulla. Kyselyillä voidaan tutkia myös koulutuksen päällekkäisyyttä ja moninkertaisuutta, mikä on yleistä useilla kulttuurialoilla.
- Vähemmistöryhmien mahdollisuuksista harjoittaa taide- ja kulttuuriammatteja tarvitaan erillistutkimusta.
- Työvoimaa koskevat indikaattorit kytkeytyvät resurssinäkökulmasta sekä kulttuurinen perusta -koriin että kulttuuri ja talous -koriin. Näistä näkökulmista mm. työvoiman ikä-rakenne, kvalifikaatiot ja täydennyskoulutustarpeet ovat tarkastelussa keskeisiä.
- Taide- ja kulttuurityövoimasta tulossa Findikaattori.

Valtion taiteilijatuki sekä työpaikat valtion rahoittamissa kulttuurilaitoksissa

<p>Tuki taiteelliseen työskentelyyn</p> <ul style="list-style-type: none"> • apurahojen ja avustusten saajat ja hakijat sekä haetut summat ja saadut summat taiteenalan, sukupuolen, iän, äidinkielen ja asuinalueen mukaan • aikasarja <p>Taiteilija- ja kirjailija-apurahat</p> <ul style="list-style-type: none"> • apurahojen saajat ja hakijat apurahan keston, taiteenalan, sukupuolen, iän, äidinkielen ja asuinalueen mukaan • vuosiapurahasumman kehitys (elinkustannusindeksi) • aikasarjat <p>Taiteilijaprofessuurit</p> <ul style="list-style-type: none"> • taiteenalan ja sukupuolen mukaan • aikasarja <p>Valtion ylimääräiset taiteilijaeläkkeet</p> <ul style="list-style-type: none"> • myönnetty uudet eläkkeet taiteenaloittain • eläkkeen saajat ja hakijat taiteenalan, sukupuolen, iän, äidinkielen ja asuinalueen mukaan • hakijamäärän suhde jaettuihin eläkkeisiin • eläkettä nauttivat iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan • eläkkeinä maksettu summa sekä keskieläke <p>Taiteilijatuen peitto ammattikunnassa</p> <ul style="list-style-type: none"> • laskennallinen kattavuus (TKT:n rekisterin mukainen apurahaa saaneiden lukumäärä suhteessa TK:n työvoimatutkimuksen antamaan taiteilijoiden lukumäärään) • n. 10 v. välein yksilökohtainen kyselytieto TKT:n erillistutkimuksesta • aikasarja <p>Taiteilijoiden työpaikat valtion tukea saavissa taide- ja kulttuurilaitoksissa</p> <ul style="list-style-type: none"> • taiteellinen henkilökunta teattereissa, oopperassa, orkestereissa jne. • henkilötyövuodet kulttuurinaloittain ja maakunnittain 	<p>Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Edistetään taiteellisen ja luovan työn edellytyksiä. • Turvataan taiteen ja kulttuuripalveluiden korkea laatu parantamalla tekijöiden ja palveluiden tuottajien toimintaedellytyksiä. <p>Kulttuuripoliittinen relevanssi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kulttuuripoliitiikan lähtökohtiin kuuluu taiteen merkityksen ja vapauden tunnustaminen. Taiteilijoita tuetaan, jotta meillä olisi taidetta ja jotta Suomi olisi sivistysmaa. Vuosiapurahat ja taiteilijaprofessuurit ovat erityisen tärkeitä niillä aloilla, joilta puuttuvat laitosverkosto ja työpaikat, kuten kirjallisuudessa ja kuvataiteessa. Sama koskee niin sanottua vapaata kenttää, jolla toimitaan projektipohjaisesti, esimerkiksi tanssin ja teatterin aloilla. • Apurahojen hakijoiden ja saajien määrien vertailu kertoo tarjolla olevien apurahojen kysynnästä ja riittävydestä eri taiteenaloilla. Tietoa voidaan suhteuttaa työvoimatutkimuksen antamiin tietoihin kokonaistyövoimasta eri taiteenaloilla sekä taiteilijajärjestöjen jäsenmääriin. • Hakijoiden ja saajien ikä-, sukupuoli-, äidinkieli-, alue- ja taiteenalajakaumia vertailemalla saadaan tietoa yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumisesta apurahanjaossa. • Erillistutkimuksista saadaan tietoa esimerkiksi tukea hakeneiden ja saaneiden genrejakaumasta tietyn taiteenalan sisällä. Tieto kertoo taide- ja kulttuurielämän moninaisuuden toteutumisesta käytännössä. • Taiteilijaeläkkeiden hakijoiden ja saajien määrää seurataan, koska monella taiteenalalla taiteilijoiden työstään ansaitsema eläketurva on jäänyt heikoksi eikä heillä ole ollut taloudellisia mahdollisuuksia kustantaa yksityistä eläkevakuutusta. Vuoden 2009 alussa voimaan tullut sosiaaliturvauudistus ei ehdi parantaa suurten ikäluokkien tilannetta. Uudistus ei myöskään helpota niiden taiteilijoiden tilannetta, joilla ei ole lainkaan tai on vain vähän apurahoja. • Taiteilijatuen peitto ammattikunnassa kertoo siitä, miten suuri merkitys apurahoilla on kunkin taiteenalan harjoittamisessa. Tulokunnassa tarvitaan avuksi taiteilijan asema -tyyppisiä tutkimuksia, joissa selvitetään eri taiteenalojen tuotanto- ja rahoitusrakenteita. 	<p>Tietolähteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • TKT, OPM, Valtiokonttori; teatteri-, tanssi-, sirkus-, orkesteri- ja muut alakohtaiset tilastot <p>Huomautukset</p> <ul style="list-style-type: none"> • Perusaineisto taiteilijatuesta on saatavilla ja sitä julkaistaan jatkuvasti, mutta syventävä tarkastelu edellyttää erilliselvityksiä ja -arviointoja. Esimerkiksi vähemmistöryhmien mahdollisuuksista saada apurahoja tarvitaan lisäselvityksiä. • Valtion taiteilijatuesta tulossa Findikaattori.
---	--	---

Kulttuuri ja kansalaiset

Kulttuuriharrastus ja -osallistuminen

Kulttuuriin ja taiteeseen käytetty aika

- kulttuuritilaisuudet (elokuva; teatteri, konsertti; taidenäyttely, museo; kirjasto; muut kulttuuri- ja huvitilaisuudet)
- taideharrastukset (itse tekeminen) (erittelemättömät taideharrastukset; kuvataide; esittävä taide; kirjalliset taideharrastukset; muut taideharrastukset)
- lukeminen (erittelemätön lukeminen; sanomalehdet; aikakauslehdet; kirjat; muu lukeminen)
- television ja videon katselu
- radion kuuntelu
- musiikin kuuntelu (erittelemätön musiikin kuuntelu; musiikin kuuntelu radiosta; äänitteiden kuuntelu; musiikin kuuntelu muista lähteistä)
- yhdistetty indikaattori: paljonko em. toimintoja yhteensä (min/vrk, min/vko, min/vuosi); ml. television ja radion osuus tai ilman
- erittely iän, sukupuolen, äidinkielen, sosioekonomisen aseman, koulutustason ja asuinalueen mukaan
- lukemisharrastus: onko lukenut kirjaa viimeisten 12 kk aikana; lukeeko säännöllisesti sanomalehtiä ja/ tai aikakauslehtiä
- iän, sukupuolen, äidinkielen, sosioekonomisen aseman, koulutustason mukaan
- kirjastossa käyminen: montako kertaa käynyt kirjastossa vuoden aikana
- iän, sukupuolen, äidinkielen, sosioekonomisen aseman, koulutustason mukaan

Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet

- Taataan kansalaisille tasa-arvoiset mahdollisuudet yksilölliseen kehittymiseen, aktiiviseen kansalaisuuteen ja luovuuteen ja edistetään eri väestöryhmien harrastusmahdollisuuksia.
- Huolehditaan taiteen ja kulttuurin monipuolisesta ja laadukkaasta tarjonnasta, saatavuudesta ja saavutettavuudesta eri väestöryhmissä sekä kansalaisten osallistumismahdollisuuksista ja osallisuudesta kulttuuriin kaikissa väestöryhmissä.
- Vahvistetaan kirjastojen ja museoiden roolia kansalaisten oppimisen, tietohuollon ja kulttuurin lähi- ja peruspalveluina.

Kulttuuripoliittinen relevanssi

- Kansalaisille tarjotaan kulttuurisisältöjä sekä julkisen tai julkisin varoin tuetun palvelutuotannon että markkinatuotannon kautta. Indikaattori kuvaa eri kulttuuri-toimintojen ja -muotojen merkitystä ihmisten elämässä ja kilpailua heidän ajankäytöstään. Valtion harjoittaman kulttuuripoliittikan intressinä on seurata ja huolehtia, että kansalaisille on tarjolla monipuolisia sisältöjä ja mahdollisuuksia.
- Kansalaisten ajankäytön ja kulttuurimieltymysten kehitys ja erot muuttujaryhmittäin antavat tietoa kulttuuripoliittikan kehittämiseksi. Kulttuurikäyttäytymisen muutokset kertovat osaltaan julkisen sektorin (valtio ja kunnat) politiikkatoimen vaikuttavuudesta kansalaisten keskuudessa.
- Indikaattorin avulla voidaan seurata kulttuuriin käytetyn ajan jakautumista erityyppisten toimintojen –tilaisuuksissa käymisen, itse tekemisen, lukemisen, musiikin kuuntelemisen sekä medioiden seuraamisen – kesken.
- Kuntien tehtävänä on järjestää kirjastolaissa tarkoitetut kirjasto- ja tieto-palvelut, jotka ovat peruspalveluita. Kirjastot ovat keskeinen kulttuurisen yleisöpolitiikan väline. Indikaattorin avulla seurataan kirjastossa käymisen kehittymistä eri väestöryhmissä ja maan eri osissa. Aikasarja-aineiston avulla saadaan tietoa mm. taloudellisten suhdanteiden heijastumisesta yleisten kirjastojen käyttöön.

Tietolähteet

- TK:n vapaa-aikatutkimus ja ajankäyttötutkimus
- Taiteenalakohtaisia lisäselvityksiä voidaan tehdä esimerkiksi postikyselyinä (ml. ei-kävijät) tai kulttuurilaitosten ovikyselyinä.

Huomautukset

- TK:n kyselytutkimusten otoskoon on oltava riittävä tietojen saamiseksi maahanmuuttajista ja kieli- ja kulttuuri-vähemmistöistä sekä väestötasolla harvinaisista harrastus-muodoista ja trendeistä.

Kulttuuriin ja taiteeseen käytetty aika

Taide- ja kulttuuriharrastukset

- kirjoittaa runoja, novelleja, romaania tms. soittaa jotain soitinta
- ottaa laulutunteja tai kuuluu kuoroon, lauluryhmään tai yhtyeeseen
- kuuluu näytelmäkerhoon tai harrastajateatteriin
- harrastaa piirtämistä, maalaamista, posliininmaalausta, kuvanveistoa tai muita kuvataiteita
- harrastaa valokuvausta
- harrastaa videokuvaamista
- yhdistetty indikaattori: harrastaa jotakin em.
- iän, sukupuolen, äidinkielen, sosioekonomisen aseman, koulutustason ja asuinalueen mukaan; otoksen riittävyys varmistettava tietojen saamiseksi maahanmuuttajista ja vähemmistöistä
- superaktiivisten ja ei-harrastajien erillistarkastelu

Taide- ja kulttuuritilaisuuksiin osallistuminen

- käynyt kulttuuritilaisuudessa vähintään kerran vuodessa
- elokuvissa; teatterissa; tanssiesityksessä; konsertissa; oopperassa; taidenäyttelyssä tai museossa; muussa museossa; musiikki-, tanssi-, teatteri-, elokuva- tms. tapahtumassa tai festivaaleilla
- erittely iän, sukupuolen, äidinkielen, sosioekonomisen aseman, koulutustason ja asuinalueen mukaan
- huippuaktiivisten ja ei-kävijöiden erillistarkastelut

Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet

- Kulttuuripolitiikan yleistavoitteeksi asetettu luovan hyvinvointiyhteiskunnan kehittyminen tarkoittaa sitä, että koko väestön luovuutta arvostetaan ja kaikkien ihmisten luovan ilmaisun mahdollisuuksia tuetaan. Indikaattorin avulla voidaan seurata omakohtaisen tekemisen kehittymistä eri taiteen aloilla ja eri väestöryhmissä ja siten osaltaan yhteiskunnan luovuusperustan kehitystä.
- Tarkastelemalla taiteen ja kulttuurin harrastamista iän, sukupuolen, äidinkielen, sosioekonomisen aseman ja koulutustason mukaan saadaan tietoa siitä, mihin taiteen aloihin ja kulttuurin muotoihin harrastaminen eri ryhmissä kohdistuu. Valtion intressinä on seurata tätä kehitystä kulttuuripolitiikan kehittämistyön suunnittelussa ja kulttuuripoliittisten toimien toimeenpanossa.
- Tarkastelemalla taide- ja kulttuuritilaisuuksiin osallistumista iän, sukupuolen, äidinkielen, sosioekonomisen aseman ja koulutustason mukaan saadaan tietoa siitä, miten nämä tekijät vaikuttavat kulttuurin käyttöön sekä siitä, mihin asioihin tulee kiinnittää huomiota, jos käyttöä halutaan lisätä.
- Julkisin varoin tuetut kulttuuriesitykset on tarkoitettu tasapuolisesti koko väestölle ja ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Indikaattorin avulla voidaan seurata erityyppisten kulttuuriesitysten tavoitavuutta ja yleisökoostumuksen kehittymistä sekä kulttuuripalvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä.
- Kyselytutkimusten avulla voidaan seurata kävijöiden motiiveja kulttuuriosallistumiselleen (koettu nautinto, sosiaaliset suhteet, hyvinvointi jne.) sekä ei-kävijöiden motiiveja osallistumattomuudelleen (heikko saavutettavuus tai tarjonta, ajankäytön ongelmat, kiinnostuksen puute jne.)
- Väestön ikärakenteen ja koulutustason kehityksen, tietoteknologisen kehityksen ja muiden yhteiskunnallisten muutosten on oletettu vaikuttavan taiteen ja kulttuurin palvelujen kysyntään. Taide- ja kulttuuritilaisuuksiin osallistumista seuraamalla voidaan nähdä, kuinka osallistumisaktiivisuus muuttuu eri ryhmissä: käyttävätkö esimerkiksi hyvinvoivat suuret ikäluokat eläkkeelle jäätyään kulttuuripalveluja aiempia ikäluokkia enemmän tai väheneekö perinteisten palvelujen käyttö sen myötä, kun kulttuurisisältöjä totutaan saamaan tietoverkoista.

Kulttuuriosallistuminen tietoverkoissa

<p>Kulttuuristen verkkopalvelujen käyttö</p> <ul style="list-style-type: none"> • musiikin kuuntelu tai lataaminen verkosta tietokoneelle tai muuhun laitteeseen • elokuvien tai musiikin yms. vaihtaminen ns. vertaisverkon kautta • elokuvien tai videoklippien lataaminen omalle koneelle • maksullinen audiovisuaalisen aineiston käyttö (musiikki, elokuvat, videot) • internetradion kuuntelu tai internettelevision katselu • verkkolehkien tai uutispalvelun lukeminen tai niiden lataaminen • selainpohjaisten uutispalveluiden käyttö • jonkin verkkojulkaisun tai uutispalvelun vakituinen tilaaminen • muiden käyttäjien lähettämien sisältöjen katsominen (esim. youtube, flickr) • blogien lukeminen • omien blogien luominen tai ylläpito • viestien kirjoittaminen keskustelupalstoille tai uutisryhmiin • sosiaalisten verkkopalvelujen rekisteröitynyt käyttö • erittely iän, sukupuolen, asuinpaikan mukaan <p>Kulttuurituotteiden tai -palveluiden hankinta verkkokaupasta</p> <ul style="list-style-type: none"> • pääsylippuja teatteriin, konsertteihin, elokuvaan tai vastaaviin • musiikkia, elokuvia, videoita • kirjoja, lehtiä • valokuvaukseen liittyviä tuotteita tai palveluita • erittely iän, sukupuolen, asuinpaikan mukaan 	<p>Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Otetaan teknologian kehityksestä ja sen käyttötottumuksista johtuvat kysynnän muutokset huomioon ja hyödynnetään tieto- ja viestintätekniikkaa kulttuuripalvelujen tarjontaa kehitettäessä. • Varmistetaan, että laadukkaat kulttuurisisällöt ja tärkeät kulttuuriperintöaineistot ovat saatavilla tietoverkoissa ja muissa uuden teknologian alustoissa. <p>Kulttuuripoliittinen relevanssi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Digitaalitekniikan käyttö ja verkkoympäristöt tarjoavat mahdollisuuksia lisätä kulttuurin ja luovan toiminnan monimuotoisuutta ja kansalaisten aktiivisuutta. Kynnys kulttuurisisältöjen vastaanottamiseen ja myös itse tuottamiseen voi madaltua verkossa, ja siellä voi syntyä uudentyyppistä yhteisöllisyyttä. Kulttuurituotteiden ja palveluiden hankinta verkon kautta vapauttaa ajan ja paikan sidoksista ja voi olla tärkeä tasa-arvoa lisäävä tekijä kulttuurisisältöjen ja -palvelujen käytössä (esim. liikuntarajoitteiset tai syrjäseudulla asuvat). Tietoverkkojen käytön yleistymisellä on monia muitakin kulttuuripoliittikkään liittyviä vaikutuksia. Osa vanhoista toiminnoista voi siirtyä verkkoon (korvaavuus) ja kenties muuttaa muotoaan. Lisäksi verkoissa voi syntyä aivan uudenlaisia kulttuurin muotoja ja kulttuurisia toimintoja. Tuottajan ja kuluttajan roolien sekoittuminen on kulttuuripoliittisesti relevantti teema. 	<p>Tietolähteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • TK:n tieto- ja viestintätekniikan käyttötutkimus (jokavuotinen, osin EU-harmonisointu) <p>Huomautukset</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indikaattorilla on kytkentä ykköskorin KDK-indikaattoriin. • Kulttuuristen verkkopalvelujen käyttö kuuluu Findikaattoreihin. • Verkkopalvelujen käytöstä ja verkko-ostoista ei voida tehdä yhdistettyä indikaattoria eripituisen viitejakson takia.
--	--	--

Kulttuuritilaisuuksissa ja -laitoksissa käynnit sekä valtion tuki suhteessa käyntien ja myytyjen lippujen määrään

<p>Kulttuuritilaisuuksissa ja -laitoksissa käynnit</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjastot (yleisten kirjastojen fyysiset ja verkkokäynnit; Näkövammaisten kirjaston lainaukset ja oppimateriaalitoimitukset) • esittävät taiteet (teatteri, ooppera, tanssi, sirkus; VOS-teatterit ja Kansallisooppera) • musiikki (sinfoniaorkesterit) • museot (päätoimisesti hoidetut) • elokuva (kotimaisten elokuvien katsojat) • kulttuuritapahtumat (valtakunnalliset) <p>Valtion tuki käyntiä kohti</p> <ul style="list-style-type: none"> • em. osa-alueilta silloin, kun luotettava ja mielekäs tieto tarjolla <p>Valtion tuki myytyä lippua kohti</p> <ul style="list-style-type: none"> • em. osa-alueilta silloin, kun luotettava ja mielekäs tieto tarjolla 	<p>Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Huolehditaan taiteen ja kulttuurin monipuolisesta ja laadukkaasta tarjonnasta, saatavuudesta ja saavutettavuudesta eri väestöryhmissä sekä kansalaisten osallistumismahdollisuuksista ja osallisuudesta kulttuuriin kaikissa väestöryhmissä. • Vahvistetaan taide- ja kulttuurilaitosten toimintaedellytyksiä. • Vahvistetaan kirjastojen ja museoiden roolia kansalaisten oppimisen, tietohuollon ja kulttuurin lähi- ja peruspalveluina. <p>Kulttuuripoliittinen relevanssi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Käyntien määrät kertovat kansalaisten kiinnostuksesta eri kulttuuripalveluita kohtaan. Käyntien määrää voidaan suhteuttaa kulttuurin alueellista saatavuutta kuvaavaan indikaattoriin. • Valtion tuki taiteelle ja kulttuurille suhteessa käyntien määrään tai myytyä lippua kohti kertoo siitä, kuinka paljon valtio katsoo tarpeelliseksi tai mahdolliseksi tukea taide- ja kulttuurilaitoksia, jotta ne voivat toteuttaa kulttuuripalvelujen saatavuuteen, saavutettavuuteen, osallistumiseen ja osallisuuteen liittyviä kulttuuripoliittisia tavoitteita. 	<p>Tietolähteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • TK kulttuuri; alakohtaiset tilastot <p>Huomautukset</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alakohtaisia tilastoja on yhtenäistettävä, jotta saadaan vertailukelpoista tietoa. • Kirjastokäynnit sisältyvät Findikaattoreihin
--	--	--

Kulttuurin alueellinen saatavuus

<p>Kulttuurin fyysinen infrastruktuuri alueittain</p> <ul style="list-style-type: none"> rakennukset, tilat kulttuurinaloittain eriteltyinä kunnittain, maakunnittain; suhteutus asukasmäärään <p>Kulttuuritilojen kunnostus- ja perustamisavustukset maakunnittain</p> <ul style="list-style-type: none"> tilatyypin mukaan <p>Julkisesti tuettujen sekä markkinapohjaisten kulttuuripalvelujen tarjonta alueittain</p> <ul style="list-style-type: none"> teatterit, museot, orkesterit kirjastot alueelliset taiteenalan keskuskeskukset (elokuva, valokuva, tanssi); lastenkulttuurikeskukset; käsityökeskukset taidelainaamot taidegalleriat, taidekaupat elokuvateatterit, videovuokraamot kirjakaupat kulttuuritalot ja -keskukset, vähemmistö- ja monikulttuurikeskukset taiteilijavierastalo ja -residenssit toistuvat kansainvälisen, valtakunnallisen tai alueellisen tason kulttuuritapahtumat julkiset taideteokset (valtion taidekokoelma, kunta, yksityiset) taideoppilaitokset; taiteen perusopetusta antavat oppilaitokset jne. kunnittain, maakunnittain; suhteutus asukasmäärään <p>Valtion taide- ja kulttuurimenot asukasta kohti maakunnittain</p> <ul style="list-style-type: none"> valtion menot luokassa "kulttuuripalvelut"¹ aikasarja (joka toinen vuosi) 	<p>Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> Huolehditaan, että taide- ja kulttuuripalveluita on tasavertaisesti ja monipuolisesti kansalaisten saatavilla maan eri alueilla. Tuetaan ja ohjataan taide- ja kulttuurilaitoksia huomioiden alueelliset erityispiirteet. <p>Kulttuuripoliittinen relevanssi</p> <ul style="list-style-type: none"> Kulttuuripalvelujen ja -toimintojen saatavuutta maan eri alueilla tarkastellaan indikaattorissa taiteenaloittain ja toiminnoittain. Valtion tuen jakautuminen maakunnittain asukasta kohden kertoo kunkin alueen kulttuurisesta infrastruktuurista ja valtion panostuksesta sen kehittämiseen. Luvut heijastavat myös alueiden keskinäisiä kulttuurisia eroja. Tulkinnassa on tarpeen saada vertailukelpoista tietoa myös kuntien, säätiöiden ja rahastojen sekä elinkeinoelämän tuen alueellisesta jakaumasta (kehittämiskohde). Samoin tarvitaan tietoa EU:n rakennerahastojen kautta tulleen kulttuurituen alueellisesta kohdentumisesta (kehittämiskohde). 	<p>Tietolähteet</p> <ul style="list-style-type: none"> TK kulttuuri; TK yritysrekisteri; TK julkinen talous, TK oppilaitosrekisteri, TK rakennuskanta.; OPM; alakohtaiset tilastot <p>Huomautukset</p> <ul style="list-style-type: none"> Yhdistelmäindikaattorina tuotetaan jatkossa kartta kulttuuripalveluiden ja -tilojen maantieteellisestä jakaumasta. Kehittämistavoitteena on erottaa eri kulttuurilaitosten ja -palveluiden asiointi- ja vaikutusalueita sekä niiden muutostrendejä. Luovan alan ja kulttuurialan klustereiden erottaminen on myös pyrkimyksenä (kytkentä kulttuurin talous -koriin). Valtion kulttuurimenot CO-FOG-luokituksella tarjoaa kansainvälisiä vertailumahdollisuuksia. Kuntien kulttuuritoiminnasta ja -rahoituksesta tarvitaan kyselypohjaista tietoa (Cuporella ja Suomen Kuntaliitolla meneillään hanke). Indikaattorilla on suora kytkentä valtion taide- ja kulttuurimenot maakunnittain -indikaattoriin (ykköskori). Tietoja voidaan käyttää kulttuurimatkailupalveluiden kehittämisen apuna (kulttuuri ja talous -kori). Kulttuurin alueellisesta saatavuudesta on tulossa Findikaattori.
---	--	---

¹ Kansainvälinen Classification of the functions of government (COFOG) -luokitus 0820: Kulttuuripalveluiden tarjonta; kulttuuriasioiden hallinto; kulttuuritilojen ja -laitosten valvonta ja sääntely; kulttuuritoimintoihin liittyvien tilojen (kirjastot, museot, taidegalleriat, teatterit, näyttelyhallit, monumentit, historialliset talot ja paikat, eläin- ja kasvitieteelliset puutarhat, akvaariot, puuistutukset/arboretumit jne.) toiminta ja hallinto; kulttuuritapahtumien (konsertit, näyttämö- ja elokuvaproduktiot, taidenäyttökset jne.) tuotanto, toiminta ja hallinto; avustukset, lainat ja tuet yksittäisille taiteilijoille, kirjailijoille, muotoilijoille, säveltäjille ja muille taiteen parissa työskenteleville tai kulttuuritoimintoja edistävälle järjestöille; ml. kansalliset, alueelliset tai paikalliset juhlat (ei kuitenkaan pääasiassa matkailijoiden houkuttelemiseksi tarkoitettuja).

Kulttuuri ja talous

Kulttuurin toimialojen BKT-osuus

Kulttuurin toimialojen BKT-osuus <ul style="list-style-type: none"> kulttuurin toimialojen arvonlisäys (% koko talouden arvonlisäyksestä) 	Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet <ul style="list-style-type: none"> Vahvistetaan kulttuurin kansantaloudellista merkitystä. Edistetään kulttuuripoliitikan työllisyys- ja talousvaikutuksia. Kulttuuripoliittinen relevanssi <ul style="list-style-type: none"> Tunnusluku kertoo maan taloudellisesta rakenteesta ja sen "kulttuuri-intensiteetistä". Tunnusluvulla on erityinen merkitys kansainvälisessä vertailussa; eri maissa ja mm. EU:ssa on aloitettu kulttuurin talouden mittaaminen. BKT-osuutta arvioitaessa on huomioitava, että kulttuuripoliitilla ja yksittäisillä kulttuuripoliittisilla toimilla voidaan harvoin saada aikaan yksiselitteisesti mitattavia muutoksia tässä tunnusluvussa. Lähemmäksi kulttuuripoliitikan toimintakenttää päästäisiin keskittämällä huomio vain valikoituun osaan kulttuurin toimialoista. 	Tietolähteet <ul style="list-style-type: none"> TK kulttuurin satelliittitilinpito Huomautukset <ul style="list-style-type: none"> Maakunnittainen kulttuurin satelliittitilinpito tekeillä. Kulttuurin bruttoarvonlisäys kuuluu Findikaattoreihin.
---	--	---

Kotitalouksien kulutusmenot kulttuuriin

Kotitalouksien kulutusmenot kulttuuriin <ul style="list-style-type: none"> päähenkilön sosioekonomisen aseman mukaan erittely kotitalouden koon ja tyyppin mukaan 	Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet <ul style="list-style-type: none"> Vahvistetaan kulttuurin kansantaloudellista merkitystä. Edistetään kulttuuripoliitikan työllisyys- ja talousvaikutuksia. Kulttuuripoliittinen relevanssi <ul style="list-style-type: none"> Indikaattori kuvaa kotitalouksien merkitystä kulttuurin talouden muodostumisessa Suomessa. Indikaattorin tulkinnassa on otettava huomioon, että huomattava osa kotitalouksien kulttuuriin lasketusta kulutuksesta kohdistuu joukkoviestintään, kuten sanoma- ja aikakauslehtien tilausmaksuihin ja televisiolupamaksuihin. 	Tietolähteet <ul style="list-style-type: none"> TK kulutustutkimus (n. joka viides vuosi) Huomautukset <ul style="list-style-type: none"> Indikaattori kytkeytyy kulttuuri ja kansalaiset -korin osallistumis- ja harrastusindikaattoreihin, samoin kulttuurin alueelliseen saatavuuteen. Indikaattoria voidaan suhteuttaa myös kulttuurisen perustan -korin tietoihin valtion kulttuuri-budjetin jakaumasta sekä kulttuuri ja kansalaiset -korin tietoihin valtion tuesta suhteessa käynteihin kulttuurin eri osa-alueilla.
--	---	--

Kulttuurin toimialojen yritykset

<p>Kulttuurin toimialojen yritykset</p> <ul style="list-style-type: none"> kulttuurin toimialojen yritysten lukumäärä, oikeudellinen muoto, omistajatyypit, liikevaihto, henkilöstö, palkat, tuotos toimialoittain ja maakunnittain uudet yritykset kulttuurin toimialoilla toimialan ja henkilöstön koon mukaan aikasarja 	<p>Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> Edistetään kulttuuriyrittäjyyttä ja kulttuurivientiä. Vahvistetaan luovien alojen ja kulttuurin taloutta <p>Kulttuuripoliittinen relevanssi</p> <ul style="list-style-type: none"> Yritysten lukumäärää, henkilöstöä ja tilinpäätöstietoja koskevat indikaattorit tuottavat tietoja kulttuurin toimialojen suhteellisista vahvuuksista ja heikkouksista toimialoittain ja maakunnittain sekä mahdollistavat klusterien identifioimisen. Kun tiedetään eri toimialojen keskittymät, kansallisia ja alueellisia tukitoimia voidaan kohdistaa entistä selkeämmin. Indikaattorit kertovat myös laajemmin kulttuurin talouden kehityksestä yritystason tietojen kautta. Koska tietyillä kulttuurin osa-alueilla merkittävä osa tuotannosta tapahtuu alan yrityksissä, yritysten kehitys vaikuttaa suoraan toimialan tuotannollisen perustan vahvuuteen. 	<p>Tietolähteet</p> <ul style="list-style-type: none"> TK yritysrekisteri (joka vuosi), TK kulttuuri
--	---	--

Kulttuuritalouden kauppataase

<p>Kulttuurihyödykkeiden ja -palveluiden kokonaisvienti ja -tuonti</p> <ul style="list-style-type: none"> kulttuurin osuus kokonaisviennistä ja -tuonnista kulttuurin kauppataase (kulttuuriviennin ja -tuonnin suhde) <p>Merkittävimmät tuonti- ja vientiartikkelit sekä kauppakumppanit kulttuurin alueella</p> <p>Kulttuurimatkailun taloudellinen merkitys</p> <ul style="list-style-type: none"> ulkomaisten matkailijoiden käynti kulttuurikohteissa kotimaisten ja ulkomaisten matkailijoiden kulutus kulttuuri- ja virkistyspalveluihin ja tuotteisiin 	<p>Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> Lisätään kulttuurin kansainvälistä vaihtoa ja vientiä. Vahvistetaan luovan talouden kehittymistä tukemalla kulttuurialojen yrittäjyyttä ja kulttuurivientiä. Edistetään kulttuurialan työllisyyttä ja kulttuurin taloutta kehittämällä kulttuurimatkailua, palveluja ja tuotteistusta. <p>Kulttuuripoliittinen relevanssi</p> <ul style="list-style-type: none"> Kulttuurin kansantaloudellisen merkityksen oletetaan kasvavan viennin avulla, mikä samalla vahvistaa kilpailukykyä. Indikaattori mittaa tämän tavoitteen onnistumista. 	<p>Tietolähteet</p> <ul style="list-style-type: none"> Tullihallitus ja TK palveluiden ulkomaankauppa, TK + MEK rajahaastattelututkimus (jokavuotinen, kulttuurikysymyksiä ei kuitenkaan joka kerralla), TK matkailutilinpi-to (toistaiseksi joka-vuotinen) <p>Huomautukset</p> <ul style="list-style-type: none"> Koska kulttuuri-toimialojen osuutta palveluiden ulkomaankaupasta kyetään nykyisen aineiston varassa arvioimaan vain karkealla tasolla, kulttuuriviennin kokonaisarvoa voidaan pitää vain suuntaa antavana.
---	--	---

Tekijänoikeusalojen BKT-osuus

Tekijänoikeusalojen BKT-osuus <ul style="list-style-type: none">• tekijänoikeudellisten toimialojen arvonlisäys (% koko talouden arvonlisäyksestä)• aikasarja	Indikaattoriin kytkeytyvät kulttuuripoliittiset tavoitteet <ul style="list-style-type: none">• Kulttuuripolitiikan tehtäviin kuuluu varmistaa, että tekijänoikeuden merkitys kansantaloudessa on vahva ja lisäarvoa tuottava ja että se hyödyttää koko kulttuurintuotannon arvoketjua. Tällöin taiteilijat, tuottajat, kustantajat ja muut oikeudenhaltijat ja jakelijat saavat taloudellista hyötyä. Kulttuuripoliittinen relevanssi <ul style="list-style-type: none">• Tekijänoikeusalojen osuus koko talouden arvonlisäyksestä kertoo kulttuuripolitiikan osana olevan tekijänoikeuspolitiikan kohteen taloudellisesta dimensioista ja siihen kohdistuvien politiikkatoimien merkityksestä.• Tunnusluvulla on merkitystä erityisesti kansainvälisessä vertailussa.• Vertailu antaa tietoa, jonka pohjalta tekijänoikeuspolitiikkaa voidaan kehittää.	Tietolähteet <ul style="list-style-type: none">• OPM (tilaus ulkopuoliselta tutkimuslaitokselta) Huomautukset <ul style="list-style-type: none">• Suomen aloitteesta on kehitetty kansainvälistä metodologiaa tekijänoikeusalojen makrotaloudellisen merkityksen mittausta varten. Hanke on meneillään Cuporessa vuonna 2009.
---	--	---

Lähteet

- Allaire, Benoit (2007). *A System of Indicators for Culture and Communications in Quebec*. Quebec: Observatoire de la culture et des communications du Québec.
- Arts Council of England (2009). Self-assessment and peer review consultation. Laatinut Cragg Ross Dawson, *Qualitative Research*. London.
- Arts and Cultural Heritage in Australia – Key Issues for an information development Plan (2006). Discussion Paper. Australian Bureau of Statistics.
- Arts and Cultural Heritage in Australia – Key Issues for an information development Plan (2008). Information Paper. Australian Bureau of Statistics.
- Baltà, Jordi (2004). Cultural Indicators of Human Development in Africa. Background paper prepared for Pre-forum for the International Congress on Cultural Rights and Human Development, International Seminar, Maputo, 3–5 March, 2004, Interarts. <http://www.interarts.net>
- Belfiore, Eleanora (2004). Auditing culture: The subsidised cultural sector in the New Public Management. *International Journal of Cultural Policy* 10 (2), 188–202.
- Betänkande av Kulturutredningen (2009). SOU 2009:16. Stockholm.
- Bonet, Lluís ja Négrier, Emmanuel (2003). L'observation culturelle face à la globalisation. Quelles sources d'information pour évaluer quels objectifs de politique culturelle? *Proceedings of the International Symposium on Culture Statistics*, Montréal, 21–23 October 2002, 100–116. Unesco Institut de Statistique: Québec.
- Bunting, Catherine (2007). Public value and the arts in England: Discussion and conclusions of the arts debate. Arts Council of England.
- Canadian Framework for Culture Statistics (2001). Statistics Canada, Culture, Tourism and the Centre for Education Statistics Division. <http://www.statcan.gc.ca>
- Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe (2009). 10th edition. Council of Europe/ERICARTS. <http://www.culturalpolicies.net>.
- Creative Economy Report 2008: The challenge of assessing the creative economy towards informed policy-making (2008). UNCTAD/DITC/2008/2. United Nations. <http://www.unctad.org>
- Cultural Indicators for New Zealand (2006). <http://www.stats.govt.nz>
- Cultural Indicators for New Zealand (2009). <http://www.stats.govt.nz>
- Cultural Statistics in the EU (2000). Final Report of the LEG, Eurostat Working Papers, Population and social conditions 3/2000/E/No1. Luxembourg.
- Cultural Statistics (2007 edition). Eurostat pocketbooks. Luxembourg: Eurostat.
- D'Angelo, Mario ja Vespérini, Paul (1999). *Cultural Policies in Europe: Method and Practice of Evaluation*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- DCMS Evidence Toolkit. <http://www.culture.gov.uk>
- European Cultural Values (2007). Special Eurobarometer 278. European Commission. <http://ec.europa.eu/culture/>
- Foote, John (2005a). Indicators for Monitoring Cultural Diversity, Social Cohesion and Inter-Cultural Dialogue within the Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe. Draft for Discussion. ERICarts and Council of Europe. <http://www.ericarts.org>
- Foote, John (2005b). Intercultural Dialogue, Cultural Policies and the Compendium. Proposed Indicators to Collect Information Within the Compendium Framework. Draft for Discussion. Bonn: ERICarts.
- GDP and Beyond. Measuring progress in a changing world (2009). European Union. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament.
- Giovannini, Enrico, Hall, John, Morrone, Adolfo & Ranuzzi, Giulia (2009). A Framework to Measure the Progress of Societies. Draft OECD Working Paper.
- Girard, Augustin (1992). Cultural indicators: a few examples. Council of Europe, European Programme for the Appraisal of Cultural Policies. Paris: Ministère de la Culture, Département des études et de la prospective.
- Gordon, John C. & Beilby-Orrin, Helen (2006). International Measurement of the Economic and Social Importance of Culture. OECD Statistics Directorate.
- Gouiedo, Leif (1985). Framework Indicators: Instruments for Cultural Policy and Planning (Draft). Prepared for the Unesco Joint Study 'C' meeting in Stockholm, 17–19 April, 1985. Statistics Sweden.
- Gouiedo, Leif (1993). Proposal for a set of cultural indicators. *Statistical Journal of the United Nations ECE* 10, 227–289.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi valtion talousarviosta annetun lain muuttamisesta (2003). HE 56/2003.
- Hallitusohjelman toimeenpanon arviointi hallituskauden puolivälissä – Hallituksen strategia-asiakirjan seuranta (2009). Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2009.
- Heiskanen, Ilkka (1994). Kulttuuripolitiikan pitkät linjat. *Hyvinvointikatsaus* 2/94, 6–9.
- Holden, John (2004). *Capturing Cultural Value: How Culture Has Become a Tool of Government Policy*. London: Demos.

- Hong Kong Arts & Cultural Indicators (2005). Final report. Prepared for Hong Kong Arts Development Council by International Intelligence on Culture in association with Cultural Capital Ltd and Hong Kong Policy Research Institute.
- Human Development Report 2004. Cultural liberty in today's diverse world. New York: UNDP.
- Häyrynen, Simo (2004). Kulttuuristen vaikutusten arviointi kulttuuripolitiikan toimenkuvana: lähtökohtia. Cupore julkaisuja 1/2004. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö.
- Häyrynen, Simo (2005). Johdanto: missä kulttuuri vaikuttaa? Teoksessa Häyrynen, Simo (toim.) Kulttuurin arviointi ja vaikutusten väylät, 7–23. Cupore julkaisuja 12/2005. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö.
- Häyrynen, Simo (2006). Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripolitiikka. Jyväskylä: SoPhi.
- Häyrynen, Simo (toim.) (2005). Kulttuurin arviointi ja vaikutusten väylät. Cupore julkaisuja 12/2005. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö.
- Indikaattorit ohjauksen ja seurannan välineinä (2005). Keskustelualoite nro 73. Helsinki: Valtiovarainministeriö, Kansantalouselämä.
- In from the Margins: a contribution to the debate on culture and development in Europe (1996). Strasbourg : Council of Europe, Culture Committee.
- Investing in Cultural Diversity and Intercultural Dialogue (2009). Unesco: Paris.
- Kangas, Anita (1999). Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet. Teoksessa Anita Kangas & Juha Virkki (toim.) Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet, 156–178. SoPhi: Jyväskylä.
- Kangas, Anita (2005). Arvioinnin kontekstit kulttuuripolitiikassa. Teoksessa Häyrynen, Simo (toim.) Kulttuurin arviointi ja vaikutusten väylät, 103–127. Cupore julkaisuja 12/2005. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö.
- Karttunen, Sari (2003). Kulttuurilastoinnin piilevä normatiivisuus. Teoksessa Antero Puhakka ym. (toim.) Notkea liike – Pirkkoliisa Ahposen juhla-kirja, 75–89. Yhteiskuntapolitiikan tutkimuksia. Joensuun yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitos.
- Kauppinen, Tapani ja Tähtinen, Vilja (2003). Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi -käsikirja. Aiheita 8/2003. Helsinki: Stakes.
- Koivunen, Hannele ja Marsio, Leena (2006). Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet. Opetusministeriön julkaisuja 2006:50. Helsinki.
- Kolme puheenvuorua luovuuden edistämisestä (2005). Luovuusstrategian osatyöryhmien raportit Opetusministeriön julkaisuja 2005:35. Helsinki.
- Kulttuuripolitiikan strategia 2020 (2009). Opetusministeriön julkaisuja 2009:12. Helsinki.
- Kulttuurin satelliittitilinpito (2008). Pilottiprojektin loppuraportti. Opetusministeriön julkaisuja 2008:20. Helsinki.
- Kupoli: Kulttuuripolitiikan linjat (1992). Komiteanmietintö 1992, 36. Helsinki.
- Leikola, Markus ja Leroux, Päivikki (2006). Kulttuuriviennin liiketoimintamallit. Helsinki: Delicate Services Oy.
- Lemola, Tarmo ym. (2008). Vaikuttavuuskehikko ja indikaattorit. Suomen Akatemian julkaisuja 6/08.
- Madden, Christopher (2004). Making Cross-Country Comparisons of Cultural Statistics: Problems and Solutions. Australia Council and IFACCA. <http://www.australiacouncil.gov.au>
- Madden, Christopher (2005a). Cross-Country Comparisons of Cultural Statistics: Issues and Good Practice. Cultural Trends 14 (4), 299–316.
- Madden, Christopher (2005b). Indicators for Arts and Cultural Policy: A Global Perspective. Cultural Trends 14 (3), 217–247.
- Madden, Christopher (2005c). Statistical Indicators for Arts Policy. D'Art report number 18. International Federation of Arts Councils and Culture Agencies (IFACCA). www.ifacca.org
- Matarasso, Francois (1997). Use or ornament? The social impact of participation in the arts. Stroud: Comedia.
- Mercer, Colin (2002). Towards Cultural Citizenship: Tools for Cultural Policy and Development. The Bank of Sweden Tercentenary Foundation & Gidlunds Förlag.
- Mercer, Colin (2005). Cultural Capital and Capabilities: Defining and measuring the cultural field: Paper prepared for the Third Global Forum on Human Development Paris, 17–19 January 2005.
- Ministeriöiden kustannuslaskennan kehittäminen (2006). Helsinki: Valtiovarainministeriö, Valtiovarainhallinto.
- Mitchell, Ritva (2002). Cultural policy evaluation as a means of a schemata construction and as a policy instrument. Esitelmä II International Conference on Cultural Policy Research (ICCPR), 23–26 January 2002, Wellington, New Zealand.
- Moninaisuus luovuutemme lähteenä (1998). Kulttuurin ja kehityksen maailmankomission raportti. Alkuteos Our Creative Diversity 1995. Helsinki: Otava.
- Nylöf, Göran (1997). A Method for Evaluating Cultural Policy. International Journal of Cultural Policy 3(2), 361–376.
- Oesch, Pekka (2005). Yritysten tuki taiteille 2003 ja tuen muutokset 1993–2003. Tilastotietoa taiteesta 34. Helsinki: Taiteen keskuustoimikunta.
- Oesch, Pekka (2008). Säätiöiden tuki taiteille 2001 ja 2005. Tilastotietoa taiteesta 38. Helsinki: Taiteen keskuustoimikunta.

- Onko kulttuurilla vientiä? ON! (2007). Esitys Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelmaksi 2007–2011. Opetusministeriön julkaisuja 2007: 9. Helsinki.
- Opetusministeriön hallinnonalan talousarvioehdotuksen rakenteen ja selvitysosien sisällön uudistaminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006: 11. Helsinki.
- Parempaan tilivelvollisuuteen (2003). Valtion tilinpäätösuudistuksen periaatteet. Työryhmämuistioita 2/2003. Helsinki: Valtiovarainministeriö.
- Picard, Robert, Grönlund, Mikko ja Toivonen, Timo (2003). Means for Overall Assessment of Cultural Life and Measuring the Involvement of the Cultural Sector in the Information Society. Publications of the Ministry of Education, Finland 2003: 17.
- Pirnes, Esa (2008). Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripolitiikka. Laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research: 327.
- van der Ploeg, Rick (2004). Culture as Confrontation: Principles on Cultural Policy 2001–2004. Amsterdam: Ministry of Education, Culture and Science. http://www.minocw.nl/english_oud/internat/english/
- Research in Art and Design in Finnish Universities (2009). Evaluation Report. Publications of the Academy of Finland 4/09. Helsinki.
- Sauli, Hannele ja Simpura, Jussi (2004). Auttaako indikaattoriaalto tietotulvassa? Hyvinvointikatsaus 1/2004, 2–5.
- Suomen Akatemian tutkimusrahoituksen vaikuttavuus (2006). Suomen Akatemian julkaisuja 11/06. Helsinki.
- Syrjästä esiin (1998). Puheenvuoro kulttuurista ja kehityksestä Euroopassa. Kääntänyt Susan Heiskanen. Alkuteos In from the Margins, 1997. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Stiglitz, Joseph E., Sen, Amartya, Fitoussi, Jean Paul (2009). Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. <http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr>
- Taalas, Saara ja Häkkinen, Lotta (2008). Economic contribution of copyright-based industries in Finland 2000, 2003, 2004 and 2005. Turku School of Economics, Media Group.
- Taide on mahdollisuuksia (2002). Ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi. Helsinki: Opetusministeriö.
- Taiteen mahdollisuuksista enemmän (2002). Taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelmaluonnoksen oheisjulkaisu. Helsinki: Opetusministeriö.
- Tehtävien delegointi- ja alueellistamismahdollisuudet sekä ydintoiminnan kehittäminen opetusministeriössä (2003). Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003: 23.
- The Economy of Culture in Europe (2006). Study prepared for the European Commission. KEA European Affairs. <http://www.kenet.eu>
- The Impact of Culture on Creativity (2009). A Study prepared for the European Commission (Directorate-General for Education and Culture). KEA European Affairs. <http://ec.europa.eu/culture>
- The 2009 Framework for Cultural Statistics. Draft. UNESCO Institute for Statistics. <http://www.uis.unesco.org>
- Tulosohjauksen käsikirja (2005). Julkaisuja 2/2005. Helsinki: Valtiovarainministeriö.
- Valtioneuvoston periaatepäätös taide- ja taiteilijapolitiikasta (2003). Opetusministeriön julkaisuja 2003: 20. Helsinki.
- Viitanen, Reijo (1999). Kulttuuripuntari 1999. Raportti kulttuuripalvelujen käytöstä ja merkityksestä työssä jaksamisen ja vapaa-ajan vieton kannalta. Kulttuuripolitiikan osaston julkaisusarja nro 9/1999. Helsinki: Opetusministeriö.
- Wangermée, Robert (1993). Evaluation of national cultural policies: guidelines for the preparation of national reports. Strasbourg: Council of Europe.
- WIPO Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries (2003). Geneva: WIPO. <http://www.wipo.int>
- World Culture Report (1998). Culture, Creativity and Markets. Paris: Unesco Publishing.
- World Culture Report (2000). Cultural diversity, conflict and pluralism. Paris: Unesco Publishing.

Kulturpolitikens indikatorprojekt

Resumé

Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen vid undervisningsministeriet genomförde åren 2008–2009 ett indikatorprojekt inom kulturpolitiken. Kanslichefen tillsatte en styrgrupp för projektet och avdelningens överdirektör Riitta Kaivosoja fungerade som ordförande. Medlemmar i gruppen var cheferna för de enheter inom ministeriet som handlägger kulturärenden och föredragande. Det ingicks ett avtal med Statistikcentralen om sakkunnigtjänster och om sekreterartjänster med Cupore, stiftelsen för främjande av kulturpolitisk forskning. Bakgrunden till projektet är att dagens uppföljningssystem inom statsförvaltningen kräver att de samhällseliga verkningarna inom olika sektorer följs upp och verifieras allt bättre.

Som resultat av arbetet färdigställdes denna rapport som skärskådar behovet av och möjligheterna att åstadkomma indikatorer som beskriver kulturpolitikens samhällseliga verkningskraft, med hänsyn till hur kunskapsbasen inom kulturpolitiken kunde stärkas. På grund av den konstnärliga och kulturella verksamhetens karaktär är det en ytterst utmanande uppgift att samla belägg för sektorns samhällseliga verkningar. Kulturverksamheten är kreativ, levande och dynamisk och inverkar på människors erfarenheter, upplevelser och tolkningar. Det är också svårt att få grepp om förhållandet mellan orsak och verkan och det kan också komma till synes först efter en lång tid.

Det är också utmanande att skilja åt den inverkan de kulturpolitiska aktörernas (bland andra ministeriets) åtgärder har från andra kulturella influenser. De

har ett inbördes samband, men kulturella influenser kan uppstå också som resultat av åtgärder inom andra förvaltningsområden än endast kulturpolitikens. På motsvarande sätt kan kulturpolitiken också ha andra än enbart kulturrelaterade verkningar.

Statistiska uppgifter om kulturpolitiska frågor finns bäst att tillgå beträffande kulturutbudet och antalet upphovsmän och deltagare inom konst och kultur. Det går också att få fram uppgifter om deltagandet i utbildningen inom kultursektorn. Det statliga stödet till konst och kultur är känt, liksom kultursektorns och upphovsrättssektorns andel av BNP. Tack vare det så kallade satellitbokföringsprojektet, som undervisningsministeriet och Statistikcentralen genomförde tillsammans, finns det nu mera information om kulturens ekonomiska aspekter att tillgå än förut, också om kulturkonsumtionen, om kulturimporten och kulturexporten. I projektet utsågs bland annat dessa frågor till indikatorer som för sin del beskriver kulturpolitikens verkningar. Alla är de inte i sig verkningsindikatorer, men som en del av helheten bygger de upp en bild av kulturpolitikens genomslagskraft.

Projektet kunde också identifiera många sådana företeelser som är viktiga eller intressanta för att påvisa kulturpolitikens verkningar, men som det ännu finns så litet systematisk eller tillförlitlig information om att de därför inte kunde utses till indikatorer. Det handlar till exempel om kulturell mångfald, kulturellt hållbar utveckling, interkulturell dialog, kulturell delaktighet och kulturens inverkan på välbefinnandet. Det är svårt

att få information om kulturell mångfald, kulturella minoriteter och subkulturer, eftersom samplen är för små för statistikföring. Därför kan man inte heller på ett heltäckande sätt bedöma hur de kulturella rättigheterna förverkligas. Uppgifterna om konst- och kulturfostran tarvar också utveckling.

För att man ska kunna utvärdera kulturpolitikens och inte endast kulturens verkningar är det viktigt att komma åt att utvärdera hur användningen av olika kulturpolitiska instrument och åtgärder inverkar till exempel på tillgången till kulturella tjänster och på tjänsternas tillgänglighet. För att form och omfattning av kulturanvändningen och kulturproduktionen på olika informationsnät ska kunna identifieras behövs det statistiska och forskningsinriktade instrument. Det är särskilt utmanande att utvärdera och belägga de kvalitativa verkningarna av kulturpolitiska åtgärder, liksom också att utvärdera kulturens och kulturpolitikens verkningar när de sträcker sig över förvaltningsområdenas gränser. För påvisande av kulturens ekonomiska verkningar är de internationella projekt intressanta som försöker ta fram alternativa mätare av utveckling till BNP. Det är också viktigt att i kulturens BNP-andel kunna särskilja de olika undersektorernas andelar (konst, design, kommunikation osv.), för att man ska komma närmare de egentliga verkningssområdena för de kulturpolitiska åtgärderna. En dröm inom kultursektorn är att i något skede få en sådan summaindikator, eller ett index, som visar till exempel kulturens värde eller betydelse som nationens fysiska och andliga tillgångar.

I rapporten ingår utvecklingsförslag för att få fram information om alla dessa frågor. Utveckling behövs såväl i den akademiska forskningen som hänför sig till kulturpolitiken, i sektorforskningen och i statistikföringen. Det krävs att undervisningsministeriet stärker sin roll som strategisk utvecklare inom den egna sektorn och som kunskapsledare och samarbetar med olika informationsproducenter och -användare. Statsförvaltningens spar- och produktivhetsprogram försvårar genomförandet av de här målen.

Den färdigställda rapporten utgör grunden för ett mera långsiktigt arbete i syfte att förkovra kulturpolitiken med en starkare faktabas genom indikatorinformationen. Rapporten tar inte upp den mera omfattande frågan om hur man kan styra kulturpolitiken

med hjälp av indikatorer. Utgångspunkten är att innan indikatorerna kan användas i ett mera krävande syfte som styrmedel ska den faktabas de kräver vara tillräckligt stark och indikatorerna tillräckligt mångsidiga och så gott det går täcka hela den kulturpolitiska sektorn.

Verkningsindikatorerna inom kulturpolitiken har indelats i fyra målområdesgrupper för verkningar. De är desamma som i undervisningsministeriets kulturpolitiska strategi som blev klar 2009. För alla utsedda indikatorer finns det inte heltäckande uppgifter att tillgå. Uppgiftsintervallerna är inte heller tillräckligt täta för alla indikatorer för de behov uppföljningen av verkningarna ställer.

Informationskällorna varierar efter indikatorn. Huvudkällor är Statistikcentralens olika statistiska uppgifter. Andra informationskällor är bl.a. organisationer inom konst- och kultursektorn, undervisningsministeriet och ansvarsområdets ämbetsverk och inrättningar.

Indikatorerna för kulturpolitikens verkningar

Kulturell grund

Kulturutbudet och dess andel inhemskt och nytt

Kulturutbudets kvantitet

- antal föreställningar, utställningar, evenemang eller motsvarande
- film och audiovisuellt utbud
- musik, inspelningar
- teater, opera, dans, cirkus
- visuella konstformer (utställningar)
- kulturevenemang
- litteratur (titlar)
- bibliotek (samlingar, nyanskaffningar; öppettimmar)
- museer (samlingar, utställningar; öppethållning)

Andelen inhemskt i kulturutbudet

- nämnda delområden inom kulturen (om ändamålsenlig jämförbar information finns att tillgå)

Andelen nyproduktioner i kulturutbudet

- nämnda delområden inom kulturen (om information finns att tillgå)

Kulturföstran

Konst-, kulturarvs- och medieföstran i den allmänbildande utbildningen

- timantal för konst- och färdighetsämnen inom förskolepedagogiken, i grundskolan och på andra stadiet
- obligatoriska och valfria timmar
- täckning inom åldersklassen
- kvalitetsutvärdering av Skolbioverksamheten var femte år (UVM)

Grundläggande konstundervisning

- utbud enligt konststart och region, kalkylerad täckning inom åldersklassen, medelpris per konstområde

Utbud och användning av kulturtjänster för barn

- kvalitetsutvärdering av nätverket Taikalamppu var femte år; årligen uppgifter om besökarantal och verksamhet (UVM)

Konstinstitutionernas publikarbete

- antal publikevenemang enligt typ
- antal deltagare enligt ålder och kön

Kulturarv och kulturmiljö

Markering och vård av fornlämningar

- antal vårdade och markerade fornlämningar i förhållande till målnivån som fastställs av Museiverket i vårdplanen för fornlämningar
- tidsserie

Restaurering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader

- Antal restaureringsbidrag som museiverket har beviljat i förhållande till antalet nationellt värdefulla kulturarvsobjekt

Museisamlingar

- antal museisamlingar och utökning av samlingarna per museityp (tidsserie)

Digitering av material till Det nationella digitala biblioteket

- enligt typ av material
- andel uppfyllda årliga och absoluta mål per aktör

Internationell mobilitet och internationellt utbyte inom kultursektorn

Finländska konst- och kulturförevisningar utomlands

- antal förevisningar och publikmängd utomlands för konstinstitutioner och konstgrupper
- förevisningar utomlands av inhemska filmer förmedlade av Finlands filmstiftelse
- evenemang utomlands arrangerade av kulturinstitutet och beskickningarna

Antal förevisningar och publikmängd i Finland för utländska konstinstitutioner och konstgrupper

Deltagande i internationella kultur-, medie- och mobilitetsprogram

- Studentutbyte inom konst- och kultursektorn
- Lärarytbyte inom konst- och kultursektorn
- Finländska aktörers deltagande i EU:s medie- och kulturprogram
- Finländska aktörers deltagande i nordiska kultur- och mobilitetsprogram

Residensverksamhet

- Utländska konstnär- och kuratorsbesök i Finland
- Finländska besök i utländska residens

Statsgarantier för konstutställningar

- Antal utställningar som beviljats stöd och stödbeloppet

Statligt stöd för konst och kultur

Kulturbudgetens storlek och dess andel av undervisningsministeriets och statens totala utgifter

- lång tidsserie
- också i relation till bruttonationalprodukten

Kulturbudgetens interna fördelning

- specificering enligt objekt (statliga/nationella institutioner, statsandelar och lagstadgade bidrag, konstnärer, annat), enligt konst- och kulturområde (förutsätter separata utredningar t.ex. av Centralkommissionen för konst) och enligt anslagstyp (vinstmedel från tippningen vs budgetmedel; lagbundna medel vs medel enligt prövning)

Utövare av skapande arbete

Arbetskraften inom konst- och kultursektorn

Arbetskraften inom kultursektorerna

- antal sysselsatta enligt sektor och region (landskap)
- %-andel av alla sysselsatta enligt landskap
- tidsserie

Utövare av konstnärliga yrken och deras ekonomiska och sociala ställning

- antal enligt konstart, konstnärligt yrke, kön, ålder, modersmål, bostadsort, utbildningsnivå och yrkesställning (arbetskraftsundersökning av Statistikcentralen; det konstnärliga yrket som huvud- eller som bisyssla)

- medelinkomst och mångprofessionalitet enligt ovan nämnda variabler (om arbetskraftsundersökningens sampel tillåter)
- med ca 10 års intervall enkätuppgifter från undersökningen om konstnärens ställning av Centralkommissionen för konst (delvis annan basgrupp än i arbetskraftsundersökningen) om ovan nämnda frågor; dessutom uppgifter om utkomstkällorna och deras inbördes relationer, stipendiernas ekonomiska och övriga betydelse; upphovsrättsintäkternas andel; hur beskattningen och socialtryggheten fungerar; behovet av kompletterande utbildning osv.

Studerande inom konst- och kultursektorn

- studerande och nya studerande, sökande och antagna, utexaminerade på olika utbildningsnivåer och -områden
- andel av alla studerande på olika utbildningsnivåer
- Hur utexaminerade från kultursektorn har etablerat sig
- antal som avlagt examen inom kultursektorn de senaste 3–5 åren och hur de har etablerat sig i arbetslivet (sysselsatt/arbetslös/studerande/utanför arbetskraften/utomlands)
- etablering inom uppgifter som motsvarar området för utbildningen och tillfredsställelse med utbildningen (kräver enkätundersökning)

Arbetskraft som avlagt examen inom kultursektorn

- totalantal enligt utbildningsområde
- andel (%) av arbetskraften som avlagt examen
- etablering inom ett kulturellt yrke eller en kulturell sektor
- arbetslöshetsprocent enligt utbildningsområde
- tidsserie

Statliga stipendier och bidrag till konstnärer och konstnärsarbetsplatser i kulturinstitutioner som erhåller statligt stöd

Stöd för konstnärligt arbete

- mottagare och ansökare av stipendier och bidrag samt ansökta och beviljade belopp enligt konstart, kön, ålder, modersmål och bostadsområde
- tidsserie

Konstnärs- och författarstipendier

- mottagare och ansökare av stipendier enligt stipendiets längd, konstart, kön, ålder, modersmål och bostadsområde
- hur de ettåriga stipendiernas belopp har utvecklats (levnadskostnadsindex)
- tidsserier

Konstnärsprofessorer

- enligt konstart och kön
- tidsserie

Statens extra konstnärspensioner

- beviljade nya pensioner per konstart
- pensionstagare och sökande enligt konstart, kön, ålder, modersmål och bostadsområde
- antal sökande i förhållande till antal utdelade pensioner
- pensionstagare enligt ålder, kön och bostadsområde
- utbetalat pensionsbelopp och medelpension

Konstnärsstödet täckning inom yrkeskåren

- kalkylerad täckning (antal mottagare av stipendier enligt Centralkommissionens register i förhållande till antalet konstnärer enligt arbetskraftsundersökning av Statistikcentralen)
- med ca 10 års intervall individuella enkätuppgifter från Centralkommissionens separata undersökning
- tidsserie

Konstnärernas arbetsplatser i konst- och kulturinstitutioner som erhåller statligt stöd

- konstnärlig personal på teatrar, i operan, i orkestrar osv.
- årsverken enligt kultursektor landskapsvis

Kulturen och medborgarna

Kultur som intresse och kulturell delaktighet

Tidsanvändning för kultur och konst

- kulturevenemang (film; teater, konsert; konstutställning, museum; bibliotek; andra kultur- och nöjesevenemang)
- har konst som intresse (eget utförande) (ospecificerade konstintressen; bildkonst; föreställande konst; litterära konstintressen; andra konstintressen)
- läser (ospecificerad läsning; tidningar; tidskrifter; böcker; annan läsning)
- tittar på tv och video
- lyssnar på radio
- lyssnar på musik (ospecificerat musiklyssnande; lyssnar på musik från radio; från inspelningar; från andra källor)
- kombinerad indikator: hur mycket av nämnda verksamhet sammanlagt (min/dygn, min/vecka, min/år); inklusive eller exklusive tv och radio
- specificering enligt ålder, kön, modersmål, socioekonomisk ställning, utbildningsnivå och bostadsområde
- läsintresse: har man läst en bok under de senaste 12 månaderna; läser man regelbundet tidningar eller tidskrifter
- enligt ålder, kön, modersmål, socioekonomisk ställning och utbildningsnivå
- biblioteksbesök: hur många biblioteksbesök under året
- enligt ålder, kön, modersmål, socioekonomisk ställning och utbildningsnivå

Konst- och kulturintressen

- skriver dikter, noveller, romaner eller motsvarande
- spelar något instrument
- tar sånglektioner eller sjunga i kör, sånggrupp eller ett band/en ensemble
- hör till en dramaklubb eller en amatörteater
- har teckning, måleri, porslinsmålning, bildhuggeri eller andra bildkonster som hobby
- har fotografering som hobby
- har videofilmning som hobby
- kombinerad indikator: att ha något av det som nämnts ovan som hobby
- enligt ålder, kön, modersmål, socioekonomisk ställning, utbildningsnivå och bostadsområde; för att få uppgifter om invandrare och minoriteter måste det säkras att samplet är tillräckligt stort
- separat granskning av superaktiva och icke-aktiva

Deltagande i konst- och kulturevenemang

- varit minst en gång om året på någon kulturtillställning
- på bio; teater; dansföreställning; konsert; opera; konstutställning eller konstmuseum; annat museum; musik-, dans-, teater-, film- eller motsvarande tillställning eller festival
- specificering enligt ålder, kön, modersmål, socioekonomisk ställning, utbildningsnivå och bostadsområde
- separat granskning av superaktiva och icke-besökare

Kulturellt deltagande i informationsnätverk

Användning av kulturella nättjänster

- lyssnar på eller ladda ned musik från nätet till dator eller annan apparat
- byter filmer eller musik eller motsvarande via icke-hierarkiska så kallade P2P-nät
- laddar ned filmer eller videoklipp till egen dator
- använder avgiftsbelagt audiovisuellt material (musik, film, video)

- lyssnar på Internetradio eller tittar på Internet-tv
- läser eller laddar ned webbtidningar eller nyhetstjänster
- använder webbläsarbaserade nyhetstjänster
- beställer stadigvarande på någon elektronisk publikation eller nyhetstjänst
- tittar på innehåll andra användare har sänt (t.ex. youtube, flickr)
- läser bloggar
- skapar eller uppdaterar egen blogg
- skriver meddelanden i diskussionsspalter eller nyhetsgrupper
- är registrerad användare av sociala nätverk
- specificering enligt ålder, kön och bostadsort

Näthandel med kulturprodukter eller kulturella tjänster

- inträdesbiljetter till teater, konsert, bio eller motsvarande
- musik, film, video
- böcker, tidningar
- produkter eller tjänster kring fotografering
- specificering enligt ålder, kön och bostadsort

Besök på kulturevenemang och kulturinstitutioner samt statsstödet i relation till antal besök och sålda biljetter

Besök på kulturevenemang och kulturinstitutioner

- bibliotek (fysiska och nätbaserade besök på allmänna bibliotek; lån och läromedelsleveranser vid Biblioteket för synskadade)
- föreställande konst (teater, opera, dans, cirkus; statsunderstödda teatrar och Nationaloperan)
- musik (symfoniorkestrarna)
- museer (skötta som huvudsyssla)
- film (åskådare för inhemsk film)
- kulturevenemang (riksomfattande)
- Statligt stöd per besök
- för nämnda delområden, när tillförlitlig och ändamålsenlig information finns att tillgå
- Statligt stöd per såld biljett

- för nämnda delområden, när tillförlitlig och ändamålsenlig information finns att tillgå

Regional tillgång på kultur

Kulturens fysiska infrastruktur regionvis

- byggnader, lokaler
- specificerade enligt kulturområde
- per kommun och landskap; i relation till befolkningen

Understöd för renovering och inrättande av kulturlokaler landskapsvis

- enligt typ av lokal

Utbud regionvis av offentligt stödda och av marknadsbaserade kulturtjänster

- teatrar, museer, orkestrar
- bibliotek
- regionala centra för olika konstarter (film, foto, dans); barnkulturcentra; centra för hantverk
- artotek
- konstgallerier, konsthandlar
- biografer, videouthyrning
- bokhandlar
- kulturhus och -centra, minoritets- och multikulturcentra
- gästhem och residens för konstnärer
- återkommande internationella, nationella eller regionala kulturevenemang
- offentliga konstuppköp (statens konstsamling, kommunen, privata)
- konstskolor; läroanstalter som ger grundläggande konstundervisning osv.
- kommunvis, landskapsvis; i relation till befolkningen

Statens utgifter för konst och kultur per invånare landskapsvis

- statens utgifter under titeln "kulturtjänster"
- tidsserie (vartannat år)

Kulturen och ekonomin

Kultursektorernas BNP-andel

Kultursektorernas BNP-andel

- kultursektorernas värdestegring (% av hela den ekonomiska värdestegringen)

Hushållens kulturrelaterade konsumtionsutgifter

Hushållens kulturrelaterade konsumtionsutgifter

- enligt huvudpersonens socioekonomiska ställning
- specificerat enligt hushållets storlek och typ

Företag inom kultursektorerna

Företag inom kultursektorerna

- antal, juridisk form, ägartyp, omsättning, personal, löner och avkastning per sektor landskapsvis för företagen inom kultursektorerna
- nya företag inom kultursektorerna enligt sektor och personalstorlek
- tidsserie

Handelsbalansen i kulturekonomin

Total export och import av kulturella förnödenheter och tjänster

- kulturens andel av den totala exporten och importen
- den kulturella handelsbalansen (förhållande mellan kulturexport och kulturimport)

De viktigaste import- och exportartiklarna samt handelspartnerna inom kulturens område

Kulturturismens ekonomiska betydelse

- utländska turisters besök vid kulturella rese mål

- inhemska och utländska turisters konsumtion av tjänster och produkter inom kultur och rekreation

Upphovsrättssektorernas BNP-andel

Upphovsrättssektorernas BNP-andel

- de upphovsrättsliga sektorernas värdestegring (% av hela den ekonomiska värdestegringen)
- tidsserie

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2009 ilmestyneet

1 Kansallisen tason tutkimusinfrastruktuurit: Nykytila ja tiekartta	25 Luova maaseutu – luovan talouden ja kulttuurin kehittäminen maaseudulla
2 National-level Research Infrastructures: Present State and Roadmap	26 Joustavaan perusopetukseen
3 Kansallisen tason tutkimusinfrastruktuurit: Nykytila ja tiekartta. Tiivistelmä ja suositukset	27 Koulutus ja kulttuuri. Vuosikatsaus 2008
4 National-level Research Infrastructures: Present State and Roadmap. Summary and recommendations	30 Luova talous ja kulttuuri innovaatiopolitiikan ytimessä
5 Forskningsinfrastrukturerna på nationell nivå. Nyläge och vägvisare. Sammanfattning och rekommendationer	31 Finnish Library Policy; National strategic areas of focus
6 Liikuntatoimi tilastojen valossa; Perustilastot vuodelta 2007	32 Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015; Yleiset kirjastot. Kansalliset strategiset painoalueet
7 Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat	34 Programa de las Bibliotecas Publicas Finlandesas 2015; Areas estrategicas nacionales destacadas
8 Riktlinjer för fostran till företagsamhet	35 Noste-ohjelma – aikuiskoulutuksen harppaus?
9 Guidelines for entrepreneurship education	36 NOSTE-ohjelma vuonna 2008. Vuosiraportti 2008
10 Työssäoppimisen luno	37 Selvitys erityiskoulujen ja sairaalaopetuksen asemasta, tehtävistä ja rahoituksesta kehittämisehdotuksineen
11 Oppisopimuskoulutus Euroopassa. Hyviä käytäntöjä etsimässä	38 Näin suomalaista kulttuuria viedään; Kulttuurivientiraportti 2008
12 Kulttuuripolitiikan strategia 2020	39 Creative Economy in the implementation of the Northern Dimension Policy
13* Culture Satellite Account; Final report of pilot project	40 Tulevaisuus meissä. Kasvaminen maailmanlaajuiseen vastuuseen
14 Kulturpolitisk strategi 2020	41 Urheiluopistojen koulutuksen ja verkostoyhteistyön kehittämislinjaukset 2010-luvulla
15* Varmennekorttien käyttöönotto ja ylläpito yliopistoissa. Yliopistojen yhteinen suositus. Loppuraportti	44 Government resolution on policies promoting sport and physical activity / Décision de principe du gouvernement, relative aux orientations pour la promotion du sport
16 Tutkimus kuntien yleissivistävän koulutuksen opetustoimen johtamisen tilasta ja muutoksista Suomessa	45 Strategy for Cultural Policy 2020
17 Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista / Statsrådets principbeslut om riktlinjer för främjande av idrott och motion	53 Päin näköä! Visuaalisten alojen taidepoliittinen ohjelma / Mitt i synen! De visuella branschernas konstpolitiska program
18 Uusi suunta liikuntatutkimukseen; Opetusministeriön strategia liikuntatutkimuksen suuntaamiseksi ja hyödyntämiseksi	54* Röllistä Lordiin - New Yorkista Japaniin; Kokemuksia, kertomuksia ja menestystarinoita suomalaisista kulttuurivientihankkeista
19 Perusopetuksen laatukriteerit	
20 Tekijänoikeudella suojattujen teosten käyttötarpeet kirjastoissa, arkistoissa ja museoissa	
24 Taikalamppujen loisteessa; Lastenkulttuurin taikalamppuverkoston keskusten vuosien 2006–2008 toiminnan arviointi	

* Ei painettu, vain verkossa

Julkaisut sähköisenä osoitteessa www.minedu.fi/OPM/Julkaisut

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti / Bokförsäljning:

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet

PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)

00014 Helsingin yliopisto

puhelin / telefon (09) 7010 2363

faksi / fax (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

ISBN 978-952-485-809-0 (nid.)

ISBN 978-952-485-810-6 PDF)

ISSN 1458-8110 (painettu)

ISSN 1797-9501 (PDF)